

เอกสารวิชาการ

เรื่อง

การศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษา
เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

โดย

คณะผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง
รุ่นที่ ๑๒๔
กลุ่มที่ ๒

เอกสารทางวิชาการฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๗

ชื่อเรื่อง การศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษาเพื่อพัฒนา
อาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

ชื่อผู้ศึกษา ผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ กลุ่มที่ ๒

ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๗

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษางานวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นักรบ ระวังการณ์

อาจารย์ที่ปรึกษางานวิชาการ พันเอก วสันต์ รัตนบุญชูร

คณะกรรมการเอกสารวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกได้ตรวจสอบและอนุมัติให้เอกสารวิชาการฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๗

พลตรี ผู้อำนวยการหลักสูตร

(ชุตตรา เสริมสุข)

ผู้อำนวยการสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

คณะกรรมการสอบเอกสารวิชาการ

พันเอก

(กฤษกมล ธรรมานุกูล)

ผู้อำนวยการกองวิทยาการ สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษางานวิชาการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

(นักรบ ระวังการณ์)

ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร. กรรมการ

(วีระเกษร สวนผกา)

ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก ดร. กรรมการ

(สุธรรม เชื้อประกอบกิจ)

รองคณบดี ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการคณะสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

บทคัดย่อ

เรื่อง การศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

ผู้ศึกษา คณะผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ กลุ่มที่ ๒

สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ มีนโยบายที่มุ่งสร้างความมั่นคงของชาติ โดยเน้นการปฏิบัติการจิตวิทยา และได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชน ให้มีการปรับเปลี่ยนการคิด ทักษะและพฤติกรรม เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ผ่านมาคณะนักศึกษหลักสูตรพัฒนาสัมพันธ์ระดับผู้บริหาร รุ่นที่ ๑๕ (พสบ.๑๕) ได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้เป้าหมายที่ ๔ ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ การสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพครอบคลุมและเท่าเทียมและสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และได้สรุปข้อค้นพบว่า การเสริมสร้างให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น จำต้องสร้างให้เยาวชนเกิดความตระหนักรู้ ให้เยาวชนได้มีส่วนร่วม และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ กลุ่มวิชาการ ๒ จึงดำเนินการศึกษาเพื่อต่อยอดข้อค้นพบดังกล่าว โดยมุ่งค้นหาแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ของเยาวชน โดยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อให้เยาวชนนอกระบบการศึกษาได้มีอาชีพ มีงานทำ กลุ่มวิชาการ ๒ ได้เลือกศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากศูนย์แห่งนี้เป็นสถานที่ฝึกอบรมด้านการเกษตรแบบครบวงจรให้กับเยาวชนและประชาชนอย่างต่อเนื่อง เป็นหนึ่งในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ของในหลวงรัชกาลที่ ๙

วัตถุประสงค์ของการศึกษา ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ศึกษารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ๒) สร้างและประเมินผลการฝึกอบรมเรื่องการสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน และ ๓) ศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน การศึกษาใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพและการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ โครงการฝึกอบรม และการประชุมแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกฯ อาจารย์และวิทยากรประจำศูนย์ฝึกฯ จำนวน ๕ คน และผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสัตหีบ และเยาวชนนอกระบบการศึกษา อายุระหว่าง ๑๕ ถึง ๒๕ ปี จำนวน ๒๕ คน

ผลการศึกษาในด้านการสร้างความตระหนักรู้ พบว่า ความตระหนักรู้ของเยาวชนเกิดจากการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ และการถูกกระตุ้นด้วยการใช้สื่อดิจิทัลที่มีเนื้อหาที่น่าสนใจ รวมถึงการที่เยาวชน สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งประเด็นเหล่านี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงและมีการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ Active Learning หรือการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ในประเด็นการมีส่วนร่วมของเยาวชนนั้น พบว่าพวกเขาต้องการพื้นที่เสนอหัวข้อที่สนใจและต้องการเรียนรู้ในเรื่องที่สนใจ ดังนั้น หน่วยงานหรือองค์กรที่จะสร้างกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืนต้องเปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นเพื่อกำหนดหลักสูตรและกิจกรรม ให้ตรงความต้องการเรียนรู้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ในด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เยาวชนเน้นย้ำถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายในชุมชนและผ่านช่องทางออนไลน์ด้วย การศึกษาพบว่าศูนย์ฝึกรุ่นใหม่ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) และใกล้ชุมชน มีความพร้อมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้วยจุดเด่นของหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติจริง ความน่าเชื่อถือและความสำคัญของโครงการในพระราชดำริฯ มีทรัพยากรพร้อมทั้งแปลงสาธิตเกษตรธรรมชาติฐานการเรียนรู้ มีตลาดนัดเกษตรธรรมชาติซึ่งทำให้เกิดการรวมตัวกันของชุมชนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวจึงมีศักยภาพที่จะยกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ พบว่า กรมส่งเสริมการเรียนรู้ควรสนับสนุนให้ยกระดับศูนย์แห่งนี้เป็น “ศูนย์เพื่อความเป็นเลิศด้านเกษตรกรรมยั่งยืน” ผู้บริหารศูนย์ฯ ต้องปรับภาพลักษณ์ของศูนย์เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทุกคนเข้าถึงได้ง่าย ตลอดจนยกระดับองค์ความรู้ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนวัตกรรม และจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน โดยมีวิสัยทัศน์และพันธกิจในการดำเนินงานแบบ “ทำได้จริง สร้างรายได้ รักขีโลก ผู้บริโภคปลอดภัย”

Abstract

Title A Study on Lifelong Learning Processes of Out-of-School Youth for the Development of Sustainable Agriculture Careers

Name Academic Group 2, the 124th Security Psychology Program, the Institute of Security Psychology, the National defense Studie Institute.

The Institute of Security Psychology of the National Defense Studies Institute's policy focuses on national security by emphasizing psychological operations and prioritizing children and youth as target groups. The objective is to encourage changes in thinking, attitudes, and behaviors, fostering their involvement in sustainable national development. The students in the 15th Executive Development Relations Course studied lifelong learning for sustainable development, using the 4th Sustainable Development Goal (SDG), which aims to ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all. This study found that for youth to actively engage in lifelong learning, they must be made aware, given opportunities to participate, and have access to learning networks. Building on these findings, Academic Group 2 conducted further research, focusing on how to create awareness, encourage participation, and establish learning networks among out-of-school youth. The study aimed to guide lifelong learning towards the development of sustainable agriculture careers, ensuring these youths gain employment. The research was conducted at the Agricultural Training and Development Center, Wat Yannasangwararam Woramahawihan, a project under the Royal Initiative located in Bang Lamung District, Chonburi Province. This center was chosen due to its comprehensive agricultural training programs for youth and the public, and its connection to the late King Rama IX's initiatives.

The research objectives include 1) to study the models of lifelong learning processes for out-of-school youth to develop sustainable agriculture careers, 2) to create and evaluate training programs focused on lifelong learning for sustainable agriculture, and 3) to explore youth opinions on the strategies for raising awareness, encouraging participation, and creating learning networks for sustainable agricultural careers. The study employed qualitative research methods and participatory action research, using interviews, training projects, and participatory meetings as tools. The key informants included the

Director of the Training Center, 5 faculty members and trainers, the Director of the Sattahip District Learning Promotion Center, and 25 out-of-school youth aged 15 to 25.

This study found that youth awareness was significantly influenced by hands-on learning and digital media with engaging content, alongside the practical application of knowledge in daily life. Educational institutions must incorporate active learning into their curricula to foster this kind of awareness. In terms of participation, youth expressed the desire for spaces where they can propose topics of interest and learn about subjects they are passionate about. Organizations promoting lifelong learning for sustainable agriculture must allow youth to contribute to curriculum and activity planning, ensuring the content is relevant and applicable. Regarding learning networks, youth emphasized the importance of both community-based and online learning networks. The study highlighted that the Training Center, located in the Eastern Economic Corridor (EEC) near the community, is well-positioned to become a central hub for lifelong learning. Its strengths include hands-on curriculum, credibility, and the significance of the Royal Initiative, as well as resources like natural farming demonstration plots, learning bases, and the natural agriculture market, which serves as a community gathering point and tourist attraction.

In terms of the policy and practical recommendations, the Department of Learning Promotion should support elevating the center to a “Center of Excellence in Sustainable Agriculture.” The center’s management should rebrand it as an accessible learning hub for all, update its knowledge base to keep pace with change, design innovative learning activities, and establish a lifelong learning network for sustainable agriculture, driven by the vision and mission of “Realistic, Profitable, Eco-friendly, and Safe for Consumers.”

คำนำ

เอกสารวิชาการเรื่อง การศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ เป็นการศึกษาวิจัยในมิติทางการศึกษา ที่ต้องการสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน ด้านเกษตรกรรม สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในเป้าหมายที่ ๔ ที่ต้องการสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน สร้างและประเมินผลการฝึกอบรมเรื่องการสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน และศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน มีกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษา โดยนำบริบทและรูปแบบการฝึกอบรมของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มาเป็นแหล่งการศึกษา ผลการศึกษาคาดว่าจะได้ชุดข้อมูลรูปแบบการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ทราบแนวทางการปฏิบัติของศูนย์ในการส่งเสริมให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน และได้แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านอาชีพเกษตรกรรม เพื่อการมีอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืน ที่สามารถนำไปปรับใช้กับศูนย์การเรียนรู้อื่น ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารวิชาการฉบับนี้ จะมีประโยชน์และเป็นแนวทางสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาให้เป็นผู้ที่สามารถพัฒนาตนเองให้สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม มีทัศนคติที่ดีและตระหนักรู้กับการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกัน เห็นความสำคัญของอาชีพทางด้านการเกษตรที่จะช่วยให้มีส่วนส่งเสริมความมั่นคงในชีวิตอย่างแท้จริง ซึ่งจะสะท้อนผลไปถึงความมั่นคงของชาติต่อไป ทั้งนี้ เอกสารวิชาการฉบับนี้ มีข้อผิดพลาดประการใด คณะผู้จัดทำต้องขออภัยมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ กลุ่มที่ ๒
สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิชาการเรื่อง การศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยได้รับความกรุณาช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้ให้ข้อมูล วิธีการ คำแนะนำ ตลอดจนการประสานงานและอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าจนทำให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

คณะผู้จัดทำเอกสารวิชาการ กลุ่มวิชาการที่ ๒ ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ คณาจารย์ และบุคลากรของสถาบันจิตวิทยาความมั่นคงเป็นอย่างสูง ที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในการทำงานวิชาการโดยตลอด กราบขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นักรบ ระวังการณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกลุ่มวิชาการที่ ๒ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ เสนอแนะ และให้ข้อสังเกต อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อเอกสารวิชาการ ทำให้ผลการศึกษา มีเนื้อหาและรายละเอียดครบถ้วนสมบูรณ์ ขอขอบคุณผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสัตหีบ ในการให้ข้อมูลและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้โครงการฝึกอบรมเรื่อง “การสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน”

ขอบคุณสมาชิกกลุ่มวิชาการ ที่ ๒ ที่มีความเข้มแข็งเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ที่มุ่งมั่นสร้างสรรค์ผลงานวิชาการที่สมบูรณ์ เพื่อสืบสานส่งต่องานวิชาการของสถาบันจิตวิทยาความมั่นคงที่สามารถนำไปปรับใช้กับสังคม อันจะส่งผลต่อความมั่นคงของชาติในทุกมิติ

สุดท้ายนี้คณะผู้จัดทำเอกสารวิชาการ กลุ่มวิชาการที่ ๒ ขอระลึกถึงพระคุณของคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ แนวคิด วิธีการ และแนวทาง อันทรงคุณค่ายิ่งแก่ผู้จัดทำเอกสารวิชาการ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และขอแสดงความขอบคุณอย่างสูง สำหรับทุกท่านที่มีส่วนร่วมช่วยให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

คณะผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ กลุ่มที่ ๒
สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	ค
คำนำ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๓
กรอบแนวคิด	๓
ขอบเขตของการศึกษา	๔
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
ระเบียบวิธีวิจัย	๔
นิยามศัพท์เฉพาะ	๕
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๙
แนวคิดในการจัดกระบวนการเรียนรู้	๑๐
การมีส่วนร่วมต่อกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต	๑๕
เยาวชนนอกระบบการศึกษา	๑๘
การพัฒนาอาชีพ	๑๙
แนวคิดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	
ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต	๒๓
บทบาทของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ เพื่อการเรียนรู้	
ด้านเกษตรกรรม	๒๗
สรุปงานวิชาการเรื่อง “เยาวชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างยั่งยืน”	๓๒
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการศึกษา	๔๑
ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน	
นอกระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน	๔๑
ขั้นตอนที่ ๒ สร้างและประเมินผลการฝึกอบรมเรื่องการสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชน	
เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน	๔๕
ขั้นตอนที่ ๓ ศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างความตระหนักรู้	
การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน	๔๘

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๔ ผลการศึกษา

๕๐

ผลการศึกษาแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษา
เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ๕๐

การสร้างโครงการฝึกอบรม “การสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพ
เกษตรกรรมยั่งยืน” ๖๑

ผลประเมินการฝึกอบรมในด้านการพัฒนาการคิด ๖๒

ผลประเมินการฝึกอบรมในด้านทัศนคติต่ออาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ๖๔

ความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม
และการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ๖๗

บทที่ ๕ สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๖๘

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา ๗๐

ข้อเสนอแนะ ๗๗

บรรณานุกรม

ภาษาไทย ๗๙

ภาษาต่างประเทศ ๘๑

ภาคผนวก

๘๒

ผนวก ก แบบสัมภาษณ์ ความคิดเห็นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพ
เกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๘๓

ผนวก ข แบบสัมภาษณ์ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในมิติทัศนคติ ๘๔

ผนวก ค แบบสัมภาษณ์ ความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างความ
ตระหนักรู้การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ
เกษตรกรรมยั่งยืน ๘๕

ผนวก ง โครงการฝึกอบรม “การสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพ
เกษตรกรรมยั่งยืน” ๘๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑.๑ กำหนดระยะเวลาดำเนินงานวิชาการ	๕
๒.๑ หน่วยงานร่วมในการดำเนินงาน	๓๑
๒.๒ งบประมาณสนับสนุนโครงการ	๓๒
๓.๑ แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide)	๔๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๑.๑ กรอบแนวคิด	๓
๒.๑ กระบวนการคิดของมนุษย์	๑๓
๒.๒ ลำดับกระบวนการทำงานของสมองตามลำดับต่าง ๆ	๑๘
๔.๑ ภาพการประชาสัมพันธ์การจัดหลักสูตรอบรม	๕๒
๔.๒ ภาพการประชาสัมพันธ์การจัดหลักสูตรอบรม	๕๒
๔.๓ ภาพการประชาสัมพันธ์การจัดหลักสูตรอบรมการศึกษาต่อเนื่อง	๕๔
๔.๔ ภาพการประชาสัมพันธ์การจัดหลักสูตรอบรมการศึกษาต่อเนื่อง	๕๔
๔.๕ ภาพบรรยากาศตลาดนัดเกษตรธรรมชาติ	๕๗
๔.๖ ภาพบรรยากาศตลาดนัดเกษตรธรรมชาติ	๕๗

คำอธิบายคำย่อ

ภาษาไทย

กปร. ย่อมาจาก สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สกร. ย่อมาจาก กรมส่งเสริมการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ

สวทช. ย่อมาจาก สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

ภาษาต่างประเทศ

EEC ย่อมาจาก Eastern Economic Corridor

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง มีนโยบายที่มุ่งสร้างความมั่นคงของชาติ โดยเน้นการปฏิบัติการจิตวิทยา ซึ่งในหลายปีที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชน ให้มีการปรับเปลี่ยนการคิด ทักษะและพฤติกรรม เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในศตวรรษที่ ๒๑ ที่มีหลากหลายเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้คณะนักศึกษาลำดับชั้นพัฒนาสัมพันธ์ระดับผู้บริหาร รุ่นที่ ๑๕ ได้จัดทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้เป้าหมายที่ ๔ ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ได้แก่ การสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพครอบคลุมและเท่าเทียมและสนับสนุนโอกาส ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว พบว่าการเสริมสร้างให้เยาวชนมีส่วนร่วม ในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ต้องสร้างความตระหนักรู้ สร้างการมีส่วนร่วม และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) คือ แนวทางการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง (Brundtland Report, 1987) โดยการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ การเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) ความครอบคลุมทางสังคม (social inclusion) และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (environmental protection) ปัจจุบันทั่วโลกได้ตระหนักและให้ความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงประเทศไทยด้วย ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ ๗๐ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๘ ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม ๑๙๓ ประเทศ ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. ๒๐๓๐ (๒๐๓๐ Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ. ๒๐๓๐ โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประเทศไทยได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) มีพระราชดำรัสแก่ชาวไทย และยังได้รับการเชิดชูจากองค์การสหประชาชาติว่าเป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ และสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักการ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ได้แก่ “พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” บนเงื่อนไข “ความรู้” และ “คุณธรรม”

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เศรษฐกิจของประเทศมาจากการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงควรเน้นที่เศรษฐกิจการเกษตร เน้นความมั่นคงทางอาหาร เป็นการสร้างความมั่นคงให้เป็นระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ซึ่งจะลดความเสี่ยงและความไม่มั่นคงของประเทศไทยในระยะยาวได้ อีกทั้งอาหารอุปโภคบริโภคเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานสำคัญที่มนุษย์ไม่สามารถขาดได้ ดังนั้นผลิตผลการเกษตรจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นครัวหรือแหล่งอาหารของโลก ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน และได้ออกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ มีมติเห็นชอบต่อร่างปฏิญญาว่าด้วยการเกษตรกรรมยั่งยืน ระบบอาหารที่ยืดหยุ่น และการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นต้น

จากความสำคัญที่กล่าวมา ผู้ศึกษาจึงเล็งเห็นว่าประเทศไทยควรมุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการวางรากฐานและทัศนคติเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพเกษตรยั่งยืนให้กับกลุ่มครอบครัวเกษตรกรและกลุ่มเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา เช่น กลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปัจจุบันประเทศไทยมีเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประมาณ ๑.๔ ล้านคน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, ๒๕๖๖) ซึ่งมีความเสี่ยงที่จะเข้าสู่วงจรอันตราย ๓ เรื่อง คือ แรงงานรายได้ต่ำ เสี่ยงอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพ ค่าประเพณีโดยเฉพาะเด็กผู้หญิง และยวอาชญากรที่ตกอยู่ในวังวนยาเสพติด และลักขโมย ดังนั้น กลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษาควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะเพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นสามารถมีอาชีพและมีงานทำเพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี และหลุดพ้นจากภาวะวิกฤตและความเสี่ยงที่จะเข้าสู่วงจรอันตรายดังกล่าว

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือเรียกว่า “ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ” ซึ่งจัดตั้งขึ้นเป็นศูนย์การเรียนรู้ภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นสถานที่ฝึกอบรมด้านการเกษตรแบบครบวงจรให้กับเยาวชนและประชาชนมาอย่างต่อเนื่อง เป็นหนึ่งในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ตั้งอยู่ท่ามกลางแหล่งชุมชน อีกทั้งพื้นที่จังหวัดชลบุรี เป็นส่วนหนึ่งของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor) หรือรู้จักกันในชื่อ อีอีซี (EEC) ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะทำการศึกษาถึงรูปแบบของการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ตลอดจนศึกษาถึงแนวทางการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อจัดทำแนวทางปฏิบัติให้ศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ นำไปปรับใช้ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

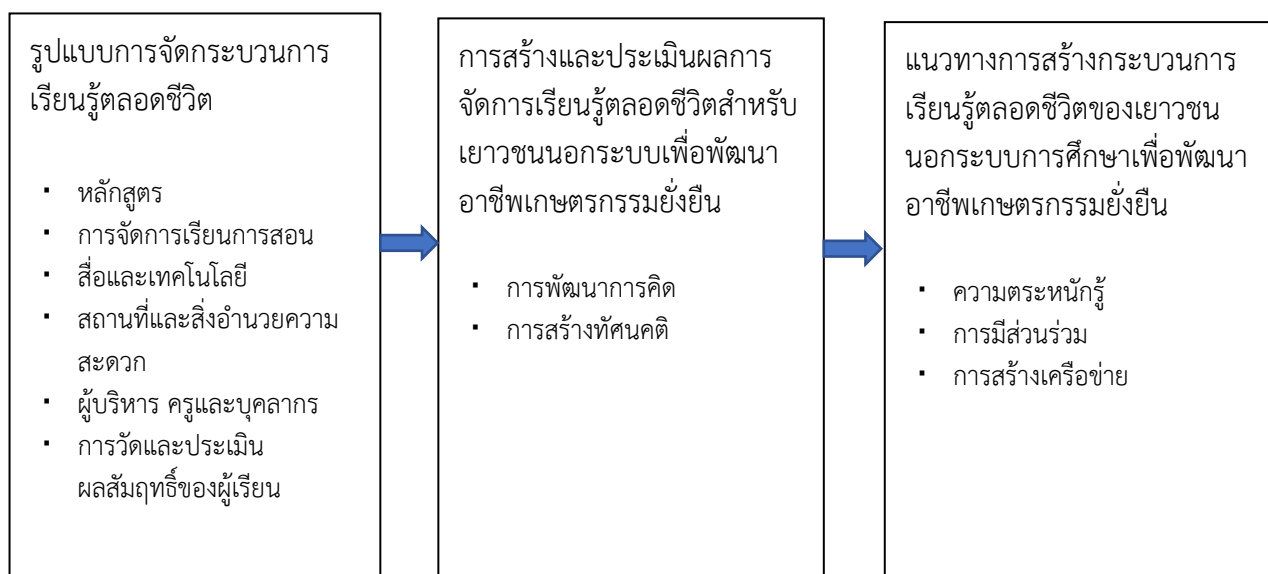
๑. ศึกษาแบบแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษาเพื่อพัฒนา อาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

๒. สร้างและประเมินผลการฝึกอบรมเรื่องการสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

๓. ศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

กรอบแนวคิด

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิด

ขอบเขตของการศึกษา

๑. ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิชาการนี้มุ่งถอดบทเรียนเพื่อทราบกระบวนการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของเยาวชนในศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักส่วนหนึ่งในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริอำเภอ บางละมุง จังหวัดชลบุรี เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางปฏิบัติที่จะนำไปปรับใช้ในศูนย์การเรียนรู้อื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้

๒. ขอบเขตด้านประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู บุคลากรการศึกษา คณะกรรมการศูนย์ และเยาวชนนอกระบบการศึกษา อายุไม่เกิน ๒๕ ปี

๓. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

๓.๑ การศึกษารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม

๓.๒ การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ข้อ ๒ จะศึกษาเยาวชนนอกระบบการศึกษา เฉพาะประเด็นด้านการพัฒนาการคิดและการสร้างทัศนคติ

๓.๓ การศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ จะครอบคลุมเฉพาะประเด็นด้านความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่าย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ชุดข้อมูลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ

๒. แนวปฏิบัติของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ในการส่งเสริมให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน

๓. ชุดข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านอาชีพเกษตรกรรมเพื่อการมีอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืน เพื่อปรับใช้กับศูนย์การเรียนรู้อื่นได้

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน

๑. ขั้นตอนแรก การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ และการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน ๕-๗ คน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก

๒. ขั้นตอนที่สอง การศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้โครงการฝึกอบรมเป็นเครื่องมือ ประกอบกับการสัมภาษณ์กลุ่มเยาวชน จำนวนไม่ต่ำกว่า ๒๔ คน แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

๓. ขั้นตอนที่สาม การจัดกิจกรรมระดมความคิดเห็นเยาวชน จำนวนไม่ต่ำกว่า ๒๔ คน โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วม พร้อมประเด็นคำถามเกี่ยวกับการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่าย

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โครงการฝึกอบรม และการประชุมแบบมีส่วนร่วม โดยผู้ศึกษาได้กำหนดระยะเวลาดำเนินงานวิชาการ รวม ๖ เดือน ดังรายละเอียดตามตาราง

ตารางที่ ๑.๑ กำหนดระยะเวลาดำเนินงานวิชาการ

กิจกรรม	เดือน						
	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
วางโครงสร้างการศึกษา							
ทบทวนวรรณกรรม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง							
ออกแบบและจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา							
ดำเนินการเก็บข้อมูล							
วิเคราะห์ข้อมูล							
ประชุมปฏิบัติการ							
จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์							
นำเสนอผลงาน เผยแพร่ผลงานวิชาการสู่ผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มเป้าหมาย							

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ได้กำหนดไว้เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับเยาวชน เพื่อช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของศูนย์แห่งนี้ที่มุ่งสร้างอาชีพเกษตรกรรมและการทำการเกษตรยั่งยืน และเยาวชนสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ โดยต้องมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

๑. หลักสูตร

๒. การจัดการเรียนการสอน

๓. สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

๔. สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

๕. ผู้บริหาร ครูและบุคลากร

๖. การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ หมายถึง การวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของเยาวชนในศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ในด้านการพัฒนาการคิด และทัศนคติ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำไปสู่การพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมได้

การพัฒนาการคิด หมายถึง การที่เยาวชนสามารถในการเลือกวิธีการคิดให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด ซึ่งการพัฒนาการคิด ต้องอาศัยหลายมิติซึ่งรวมถึงการเลือกรูปแบบการคิดที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดกระบวนการคิดที่เหมาะสมและหลากหลาย โดยรูปแบบการคิดที่จำเป็นในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน และการปรับใช้องค์ความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ประกอบด้วย การคิดเชิงระบบ การคิดเชิงสร้างสรรค์ และการคิดเชิงบูรณาการ

การคิดเชิงระบบ หมายถึง เยาวชนมีกระบวนการคิดในภาพรวมที่เป็นระบบ คิดอย่างเป็นขั้นตอน เชื่อมโยงส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ มีส่วนประกอบย่อย ๆ มีขั้นตอน และรายละเอียดแยกย่อยออกมา และเชื่อมโยงกับระบบต่าง ๆ เช่น เยาวชนวางแผนทำการเกษตรได้ตั้งแต่ขั้นเพาะปลูก เก็บเกี่ยว แปรรูป การตลาด การหาช่องทางจัดจำหน่าย การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การทำบัญชี การเสียภาษีอากร เป็นต้น

การคิดเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง เยาวชนมีกระบวนการคิดในรูปแบบใหม่ ๆ มีความสามารถในการรับรู้ความคิดใหม่ ๆ และสร้างนวัตกรรมโดยแยกออกจากความคิดทฤษฎี กฎ และขั้นตอนการทำงาน เป็นการใช้จินตนาการ ค้นหาสิ่งใหม่ สามารถก่อประโยชน์ในการใช้งานจริงได้ เช่น เยาวชนสามารถประยุกต์ใช้ฐานข้อมูล เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence : AI) ในการวางแผนการเพาะปลูก การประมาณการกำไรขั้นต้น การทำการตลาดดิจิทัล เป็นต้น

การคิดเชิงบูรณาการ หมายถึง เยาวชนมองเห็นภาพองค์รวมของปัญหา นำเรื่องต่างๆ มาพิจารณาอย่างมีความรู้ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ค้นหาทางแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้ เช่น เยาวชนสามารถคิดได้ว่าการทำเกษตรแบบยั่งยืน มิใช่เพียงลงทุนประกอบกิจการเพื่อสร้างรายได้หรือผลกำไรที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แต่เกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดแก่ไร่นา และระบบนิเวศซึ่งเกษตรกรเอง ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ก็จะได้รับ ความอุดมสมบูรณ์ไปด้วย นั่นก็คือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามความเหมาะสม จากการมีอาหารที่ปลอดภัยบริโภค มีสุขภาพดี มีครอบครัวที่อบอุ่น และมีสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการอยู่อาศัย รวมทั้งมีรายได้จากการผลิตที่จำหน่ายในตลาดตามสมควร โดยลดภาระหนี้สิน และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก

ทัศนคติของเยาวชน หมายถึง ผลผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้ และความรู้สึกของเยาวชนที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งออกมาในทางประเมินค่าอันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะทำให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งขึ้น การแสดงออกทางทัศนคติสามารถแบ่งได้ ๓ ประเภท คือ (๑) ทัศนคติในทางบวก คือ ความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีหรือยอมรับหรือพอใจ (๒) ทัศนคติในทางลบ คือ การแสดงออกหรือความรู้สึกในทางที่ไม่พอใจ ไม่ยอมรับ หรือไม่เห็นด้วย และ (๓) การไม่แสดงออกทางทัศนคติ หรือมีทัศนคติเฉยๆ คือการมีทัศนคติที่เป็นกลาง

การสร้างทัศนคติ หมายถึง การสร้างให้เยาวชนมีทัศนคติเชิงบวกต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

การปรับพฤติกรรม หมายถึง การสร้างให้เยาวชนมีพฤติกรรมใหม่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ทั้งการพัฒนาพฤติกรรมการพึงปรารถนาที่มีอยู่เดิมให้มีความเหมาะสมมากขึ้นหรือมีเพิ่มมากขึ้น และการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้น้อยลง หรือขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป โดยมีเป้าหมายให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่มีแนวโน้มไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการทำอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

เยาวชน หมายถึง เยาวชนนอกระบบการศึกษา ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน ที่มีอายุไม่เกิน ๒๕ ปี ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษายู่ในสถานศึกษาสังกัดใด ๆ และกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการศึกษายู่ในสถานศึกษาสังกัด กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนที่ไม่มีโอกาสเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจำเป็นต้องสร้างให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษารูปแบบอื่นนอกเหนือจากการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (การศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา) เป็นการศึกษาที่ยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งโดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ หมายถึง ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

เกษตรกรรมยั่งยืน หมายถึง ระบบการทำการเกษตรที่เน้นให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ปฏิบัติได้จริง สร้างผลตอบแทนที่จะให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพ และประกอบอาชีพการเกษตรไปได้นานที่สุด โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด และไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม อาหารที่ผลิตได้เป็นอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง นำไปสู่การพึ่งตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค

การพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาให้เยาวชนมีการคิดและความเชื่อในความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของระบบนิเวศแปลงนา และเชื่อในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ จนกระทั่งทำให้เกิดความมั่นใจที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตไปในแนวทางการเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทั้งหมด ตั้งแต่วิถีคิดพิจารณาเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบยั่งยืน ว่ามิใช่เป็นการลงทุนประกอบกิจการ เพื่อสร้างรายได้หรือผลกำไรที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แต่เกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดแก่ไร่นา และระบบนิเวศ ซึ่งเยาวชนเองในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ก็จะได้รับ ความอุดมสมบูรณ์ไปด้วย นั่นก็คือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามความเหมาะสม จากการมีอาหารที่ปลอดภัย บริโภค มีสุขภาพดี มีครอบครัวที่อบอุ่น และมีสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการอยู่อาศัย รวมทั้งมีรายได้จากการผลิตที่จำหน่ายในตลาดตามสมควร โดยลดภาระหนี้สิน และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก ตลอดจนการพัฒนาให้เยาวชนมีทัศนคติเชิงบวกต่อการประกอบอาชีพการเกษตรยั่งยืน ซึ่งได้แก่ การวางเป้าหมายในวิชาชีพเกษตรกรรม และความชื่นชอบในการทำงานและรักในงานที่ทำ และการรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาให้เยาวชนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน มุ่งเน้นศึกษารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ตลอดจนศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในด้านความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยผู้ศึกษาได้เลือกขอบเขตพื้นที่การศึกษาครั้งนี้เป็นศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เนื่องจากศูนย์ฝึกแห่งนี้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมด้านการเกษตรแบบครบวงจรให้กับเยาวชนและประชาชนมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ และเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเป็นสถานศึกษาที่ดำเนินงานด้านจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนขั้นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิชาการนี้ที่ประสงค์จะศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนกลุ่มที่อยู่นอกระบบโรงเรียนขั้นพื้นฐาน อีกทั้งศูนย์แห่งนี้เน้นฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมเพื่อให้ผู้เรียนประกอบอาชีพด้านการเกษตรได้ จึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิชาการที่มุ่งศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อพัฒนาอาชีพของตนเองได้อย่างยั่งยืน

บทนี้จะนำเสนอแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลที่จำเป็นในการดำเนินการศึกษาตามวัตถุประสงค์ โดยจะเรียบเรียงตามกรอบแนวคิดงานวิชาการ ตลอดจนบทบาทของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ เพื่อการเรียนรู้ด้านเกษตรกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยหัวข้อ ดังนี้

๑. แนวคิดในการจัดกระบวนการเรียนรู้
๒. การมีส่วนร่วมต่อกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต
๓. เยาวชนนอกระบบการศึกษา
๔. การพัฒนาอาชีพ
๕. การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ ๔
๖. บทบาทของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ เพื่อการเรียนรู้ด้านเกษตรกรรม
๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดในการจัดกระบวนการเรียนรู้

โลกในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์อย่างรวดเร็ว อีกทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้มีการพัฒนาได้อย่างมีนัยสำคัญ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ มากมาย ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต และการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในทุกมิติ ดังนั้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

๑. ความหมายของการจัดการเรียนรู้

การจัดการการเรียนรู้ (Learning Management) เป็นกระบวนการ หรือวิธีต่าง ๆ ที่ผู้สอนนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ในทุก ๆ ด้าน โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

๑.๑ ฮู และ ดันแคน (Hough and Duncan, ๑๙๗๐ : ๑๔๔) อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่า หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้ของตนเองอย่างสร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้และมีความสุข ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่าง ๆ ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดผล ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้

๑.๒ สำนักงานคณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ (๒๕๔๓ : ๒๑) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่าการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ โดยมีการจัดบรรยากาศ เนื้อหาสาระ กระบวนการ การประเมินผลการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน แหล่งการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิตให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

๑.๓ กุลิศรา จิตรขณาวณิช (๒๕๖๒ : ๒) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของผู้สอนตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้ จนสิ้นสุดการ ประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมและเกิดทักษะ หรือ สมรรถนะต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

กล่าวโดยสรุป กระบวนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนได้ดำเนินการเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ และสามารถนำประสบการณ์การรู้นั้นไปใช้ได้

๒. องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

กุลิศรา จิตรขณาวณิช (๒๕๖๒ : ๖ - ๗) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าการจัดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างด้วยกัน จึงจะสามารถทำให้การจัดการ

เรียนรู้ประสบผลสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สำหรับองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ ประกอบด้วย หลักสูตร การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ผู้สอน และผู้เรียน

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน (๒๕๕๗ : ๙ - ๑๐) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๓ ประการคือ ผู้เรียน บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่กล่าวมาในข้างต้นมีหลายอย่างด้วยกันเริ่มตั้งแต่ หลักสูตร จุดประสงค์ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ผู้สอน ผู้เรียน รวมทั้งองค์ประกอบทางจิตวิทยา คือ บรรยากาศทางจิตวิทยา และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไป ก็จะส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างสมบูรณ์ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ไม่เต็มศักยภาพและไม่บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

จากการทบทวนแนวคิดและองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ข้างต้น ผู้ศึกษาได้สรุปกระบวนการจัดการเรียนรู้ ว่าเป็นกระบวนการ วิธีการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนได้ดำเนินการเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ และสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้นั้นไปใช้ได้ โดยต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- ๑) หลักสูตร
- ๒) การจัดการเรียนการสอน
- ๓) สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- ๔) สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก
- ๕) ผู้บริหาร ครูและบุคลากร
- ๖) การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ข้างต้น ใช้กับการทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามที่วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, กชวร จัณณิน และ ระวี จุฑาตุรงค์ (๒๕๖๖) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากที่จัดในโรงเรียน โดยมีหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เช่นเดียวกัน แต่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับให้เหมาะกับสภาพของผู้เรียน สามารถนำเนื้อหาจากความต้องการของผู้เรียนมากำหนดเป็นหลักสูตรได้ นอกจากนี้ การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการที่โรงเรียนจัดให้ได้โดยข้อจำกัดต่าง ๆ

ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนทางด้านร่างกายและจิตใจ ดังนั้น การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน จึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งด้านร่างกาย ความคิด จิตใจ สติปัญญา และสภาพแวดล้อม

เมื่อพิจารณาความหมายของการจัดกระบวนการเรียนรู้และองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ กับบริบทของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ทำให้สรุปเป็นนิยามและองค์ประกอบที่จำเป็นใช้ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ได้กำหนดไว้เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับเยาวชน เพื่อช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของศูนย์แห่งนี้ที่มุ่งสร้างอาชีพเกษตรกรรมและการทำการเกษตรยั่งยืน และเยาวชนสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้นั้นไปใช้ในชีวิตจริงได้ โดยต้องมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- ๑) หลักสูตร
- ๒) การจัดการเรียนการสอน
- ๓) สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- ๔) สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก
- ๕) ผู้บริหาร ครูและบุคลากร
- ๖) การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

๓. ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

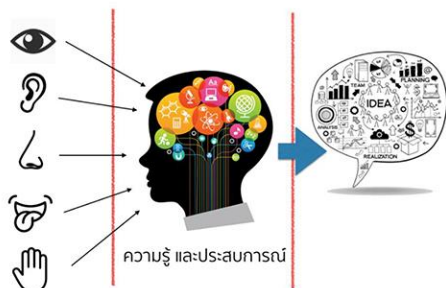
ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ หมายถึง ความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ที่มีการเปลี่ยนแปลงหลังจากการจัดการเรียนรู้ ซึ่งอาจได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ

งานวิชาการนี้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลโครงการฝึกอบรมของเยาวชน ในด้านการพัฒนาการคิดและทัศนคติที่มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำไปสู่การพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมได้ ดังนั้น การประเมินผลโครงการอบรมจะพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ของเยาวชนที่เรียนรู้ในศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ จะเน้นการตรวจสอบความสามารถของเยาวชนใน ๒ ด้าน ดังนี้

๓.๑ การพัฒนาการคิด ด้านการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม

การคิด (Thinking skill) เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการทำงานของสมอง โดยความสำคัญของการคิด อยู่ที่ว่าความคิดเป็นปฐมเหตุก่อนการกระทำ และยังเป็นสิ่งกำกับกับการกระทำขณะกระทำ รวมทั้งเป็นสิ่งที่ทบทวนหลังการกระทำ (สุภาพร แก้วถาวร, ๒๕๖๔) ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (๒๕๕๖ : ๔) ให้นิยามว่าการคิดเป็นกระบวนการของสมองที่เป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ที่เกิดขึ้น อันเป็นผลมาจากประสบการณ์เดิม สิ่งเร้า และสภาพแวดล้อมที่เข้ามากระทบ ส่งผลให้เกิดความคิดในการที่จะแก้ไข ปรับตัวเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหา หรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ดังแสดงให้เห็นในแผนภาพที่ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ กระบวนการคิดของมนุษย์

ที่มา : เอ็นเทรนนิ่ง (ออนไลน์), ๒๕๖๒

การพัฒนาการคิด ผู้ที่ได้พัฒนาการคิดอย่างดีแล้ว จะมีศักยภาพในการคิด รู้จักเลือกวิธีการคิด และการคิดให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด ซึ่งการพัฒนาการคิด ต้องอาศัยหลายมิติซึ่งรวมถึงการเลือกรูปแบบการคิดที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดกระบวนการคิดที่เหมาะสมและหลากหลาย เช่น คิดบูรณาการ คิดสร้างสรรค์ เป็นต้น และการควบคุมและประเมินการคิดของตนเอง (สุวิทย์ มูลคำ, ๒๕๔๗ : ๘๗)

นักวิชาการได้จำแนกประเภทการคิด หรือทักษะการคิดไว้หลายประเภท ไม่ว่าจะเป็น การคิดเชิงบวก การคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดเชิงบูรณาการ การคิดเชิงสร้างสรรค์ การคิดเชิงกลยุทธ์ การคิดเชิงระบบ การคิดเชิงจริยธรรม การคิดเชิงเปรียบเทียบ การคิดเชิงแก้ปัญหา การคิดเชิงวิจารณ์ญาณ การคิดเชิงสังเคราะห์ การคิดเชิงรุก การคิดเชิงอนาคต การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดเชิงประยุกต์

ประเภทการคิดหรือทักษะการคิดที่จำเป็นในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการปรับใช้องค์ความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ประกอบด้วย การคิดเชิงระบบ การคิดเชิงสร้างสรรค์ และการคิดเชิงบูรณาการ

การคิดเชิงระบบ เป็นการมองกระบวนการที่สิ่งต่าง ๆ เชื่อมโยง ส่งผล และมีสัมพันธ์ต่อกัน และมีกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอน การมองภาพรวมอย่างเป็นระบบ มีส่วนประกอบย่อย ๆ มีขั้นตอน และรายละเอียดแยกย่อยออกมา และเชื่อมโยงกับระบบต่าง ๆ

การคิดเชิงสร้างสรรค์ กระบวนการคิดในรูปแบบใหม่ ๆ ความสามารถในการรับรู้ความคิดใหม่ ๆ และสร้างนวัตกรรมโดยแยกออกจากความคิด ทฤษฎี กฎ และขั้นตอนการทำงาน เป็นการใช้จินตนาการ ค้นหาสิ่งใหม่ สามารถก่อประโยชน์ในการใช้งานจริงได้

การคิดเชิงบูรณาการ มองเห็นภาพองค์รวมของปัญหา นำเรื่องต่างๆ มาพิจารณาอย่างมีความรู้ ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ค้นหาทางแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้

๓.๒ การสร้างทัศนคติ ที่มีต่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตร

สร้อยตระกูล (ตียานนท์) อรรถมานะ (๒๕๔๑: ๖๔) กล่าวว่า ทัศนคติคือผลผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งออกมาในทางประเมินค่าอันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งขึ้น การแสดงออกทางทัศนคติสามารถแบ่งได้ ๓ ประเภท (ดาร์ณี พานทอง, ๒๕๔๒ : ๔๓) คือ (๑) ทัศนคติในทางบวก (Positive Attitude) คือความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีหรือยอมรับหรือพอใจ (๒) ทัศนคติในทางลบ (Negative Attitude) คือการแสดงออกหรือความรู้สึกในทางที่ไม่พอใจ ไม่ยอมรับ หรือไม่เห็นด้วย และ (๓) การไม่แสดงออกทางทัศนคติหรือมีทัศนคติเฉยๆ คือการมีทัศนคติที่เป็นกลาง

งานวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของเยาวชนที่เรียนรู้ในศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ว่าเยาวชนมีทัศนคติเชิงบวกต่อการประกอบอาชีพการเกษตรยั่งยืน เพียงใด

ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ ๒ ที่มุ่งศึกษาผลสัมฤทธิ์ของเยาวชนในศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการศึกษาโดยกำหนดให้ การวัดผลสัมฤทธิ์ หมายถึง การวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของเยาวชนในศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ในด้านการพัฒนาการคิดและทัศนคติ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำไปสู่การพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมได้ โดยการพัฒนาการคิด หมายถึง การที่เยาวชนสามารถในการเลือกวิธีการคิดให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด ซึ่งการพัฒนาการคิด ต้องอาศัยหลายมิติซึ่งรวมถึงการเลือกรูปแบบการคิดที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดกระบวนการคิดที่เหมาะสมและหลากหลาย โดยรูปแบบการคิดที่จำเป็นในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน และการปรับใช้องค์ความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ประกอบด้วย การคิดเชิงสร้างสรรค์ และการคิดเชิงบูรณาการ

การคิดเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง เยาวชนมีกระบวนการคิดในรูปแบบใหม่ ๆ มีความสามารถในการรับรู้ความคิดใหม่ ๆ และสร้างนวัตกรรมโดยแยกออกจากความคิด ทฤษฎี กฎ และขั้นตอนการทำงาน เป็นการใช้จินตนาการ ค้นหาสิ่งใหม่ สามารถก่อประโยชน์ในการใช้งานจริงได้ เช่น เยาวชนสามารถประยุกต์ใช้ฐานข้อมูล เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence : AI) ในการวางแผนการเพาะปลูก การประมาณการกำไรขั้นต้น การทำการตลาดดิจิทัล เป็นต้น

การคิดเชิงบูรณาการ เยาวชนมองเห็นภาพองค์รวมของปัญหา นำเรื่องต่าง ๆ มาพิจารณาอย่างมีความรู้ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ค้นหาทางแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้ เช่น เยาวชนสามารถคิดได้ว่าการทำเกษตรแบบยั่งยืน มิใช่เพียงลงทุนประกอบกิจการเพื่อสร้างรายได้หรือผลกำไรที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แต่เกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดแก่ไร่นา และระบบนิเวศซึ่งเกษตรกรเอง ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ก็จะได้รับ ความอุดมสมบูรณ์ไปด้วย นั่นก็คือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามความเหมาะสม จากการมีอาหารที่ปลอดภัยบริโภค มีสุขภาพดี มีครอบครัวที่อบอุ่น และมี

สภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการอยู่อาศัย รวมทั้งมีรายได้จากการผลิตที่จำหน่ายในตลาดตามสมควร โดยลดภาระหนี้สิน และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก

ส่วนทัศนคติของเยาวชนในบริบทของงานวิชาการนี้ หมายถึง ผลผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้และความรู้สึกของเยาวชนที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งออกมาในทางประเมินค่าอันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะทำให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งขึ้น การแสดงออกทางทัศนคติสามารถแบ่งได้ ๓ ประเภท คือ (๑) ทัศนคติในทางบวก คือ ความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีหรือยอมรับหรือพอใจ (๒) ทัศนคติในทางลบ คือ การแสดงออกหรือความรู้สึกในทางที่ไม่พอใจ ไม่ยอมรับ หรือไม่เห็นด้วย และ (๓) การไม่แสดงออกทางทัศนคติหรือมีทัศนคติเฉยๆ คือการมีทัศนคติที่เป็นกลาง การสร้างทัศนคติในบริบทของงานวิชาการนี้ หมายถึง การสร้างให้เยาวชนมีทัศนคติเชิงบวกต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

การมีส่วนร่วมต่อกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

โลกสมัยใหม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลากหลายมิติ ประเทศไทยจึงต้องพัฒนาระบบการศึกษาให้รองรับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งเน้นไปที่การจัดการศึกษาให้กับบุคลากรให้ครอบคลุมการศึกษาทั้งระบบและกลุ่มคนทุกช่วงอายุ ให้มีขีดสมรรถนะด้านการศึกษาให้เป็นแบบที่เรียกว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต”

๑. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๖๔): “การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต” หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย ผ่านช่องทางและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้บุคคลสามารถเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และสมรรถนะได้ด้วยตนเองตามความสนใจและความต้องการในการเติมเต็มชีวิตและเกิดประโยชน์ต่อสังคม ประกอบด้วย ๓ มิติ คือ (๑) ระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (๒) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และ (๓) ผลของการศึกษาและการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒: “การศึกษาตลอดชีวิต” หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างมีจุดหมาย และมีความต่อเนื่องในทุกช่วงของชีวิต ครอบคลุมการเรียนรู้ ทั้งการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมีการใช้สื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนมี

อิสระที่จะเลือกเรียนรู้ในเรื่องที่สนใจ เพื่อก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยไม่จำกัดแหล่งการเรียนรู้ การเรียนรู้ลักษณะนี้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เนื่องจากผู้เรียนต้องหาความรู้ด้วยตนเอง (Self-initiated study) ต้องมีจุดหมายที่ชัดเจน มีความตั้งใจ รับผิดชอบต่อจุดหมายของการเรียนรู้ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ด้วยความมุ่งมั่นอย่างจริงจัง มีความสามารถในการเรียนรู้นำตนเอง ที่กล่าวมาล้วนเป็นปัจจัยส่งผลต่อการประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒. ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น มนุษย์มีสิทธิและได้รับความเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ได้อยู่ตลอดเวลา ในโลกยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบไม่สิ้นสุดอย่างก้าวกระโดด เพื่อปรับวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม จำเป็นต้องมีการปรับระบบการศึกษาให้เป็นสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สังคมและบุคคลจะต้องมีความตระหนักรู้ถึงความสำคัญ และหาแนวทางที่เหมาะสมในการปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยมีนักวิชาการหลายท่านชี้ให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์และแผนระดับชาติที่สำคัญ ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้เป็นกรอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ดังปรากฏในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐ : ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ ที่ได้ระบุถึงความเสี่ยงและโอกาสสำคัญของการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙ ที่กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการผลิตพัฒนากำลังคน พัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย สร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสำคัญต่อประชากรทุกช่วงวัย เนื่องจากโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เป็นยุคสมัยที่องค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ระบบการศึกษาแบบเดิมที่ผู้เรียนจะได้รับความรู้เฉพาะจากสถาบันการศึกษาเท่านั้น ไม่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบัน ประกอบกับความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาของสังคม จึงต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้มีการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งรัฐบาลไทยมองเห็นความสำคัญ โดยมีการวางแผนยุทธศาสตร์และแผนระดับชาติเพื่อพัฒนาระบบการศึกษาให้เป็นการเรียนรู้ ตลอดชีวิต ให้กับสังคมในทุกช่วงวัย สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีจุดหมาย โดยการสร้างโอกาสให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียม ทางด้านการศึกษา เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

๓. เยาวชนต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้องหรือการมีส่วนร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง Erwin (อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, ๒๕๔๕, หน้า ๖) ให้นิยามว่าเป็นกระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเอง เน้นการ

มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม

การดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเยาวชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยคณะนักศึกษาลัทธิพุทธพัฒนาสัมพันธ์ระดับผู้บริหารรุ่นที่ ๑๕ ในระหว่างปี ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ มีผลการศึกษา พบว่า เยาวชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนใน ๓ รูปแบบคือ (๑) การมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ (๒) การมีส่วนร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบและ (๓) การมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหและปรับปรุงพัฒนา นอกจากนั้นข้อค้นพบได้ระบุว่าการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนนั้น ต้องให้เขามีบทบาทและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง นำตนเองในการศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมถึงต้องสร้างให้เขามีความตระหนักรู้ มีส่วนร่วมและสามารถขยายเครือข่าย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ ๔ คือการสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพครอบคลุมและเท่าเทียมและสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การกระตุ้นให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเริ่มต้นที่ครอบครัวและสถาบันการศึกษาจะต้องสร้างทัศนคติและแรงจูงใจ สนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจและความต้องการของตนเองเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และดำเนินการทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา โดยมีแนวทางในการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนออกแบบการเรียนรู้ตามความต้องการด้วยตนเอง และการพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้แก่ ครู อาจารย์ และบุคลากรที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านความมีเหตุผล ด้านกล้าคิดริเริ่ม ด้านตั้งใจเรียน ด้านความกระตือรือร้น ในการแสวงหาความรู้ และด้านรักการอ่าน ตามลำดับ (คณะผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคงสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รุ่นที่ ๑๑ กลุ่มที่ ๑, ๒๕๖๗, น. ๑-๔)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมต่อกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีองค์ประกอบ ๓ ประการ ประกอบด้วย

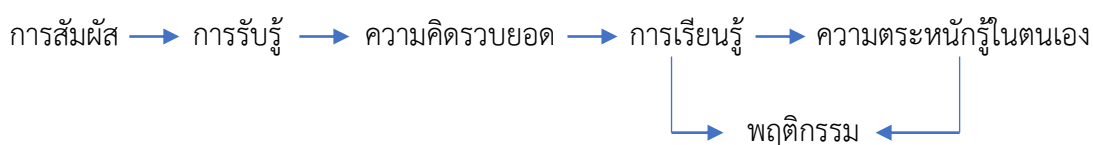
๑. ความตระหนักรู้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และผลเสียที่จะเกิดขึ้นหากไม่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๕๒) ได้ให้ความหมายของความตระหนักไว้ว่า หมายถึง รู้ประจักษ์ชัด รู้ชัดแจ้ง ผู้ศึกษาสรุปว่า ความตระหนักรู้ หมายถึง การรับรู้และมีความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างชัดเจน และมีสติ โดยไม่ทำให้ตนเองปฏิบัติต่อเรื่องนั้นตามความเคยชินหรือสัญชาตญาณโดยทันที

ความตระหนักรู้ เป็นผลของกระบวนการทางปัญญา (cognitive process) กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือรับสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้ว จะเกิดการรับรู้ (perception) ขึ้น เมื่อเกิดการรับรู้แล้วก็จะนำไปสู่การเกิดความเข้าใจในสิ่งเร้านั้น และนำไปสู่การเรียนรู้ในขั้นตอนต่อไป คือ มีความรู้ในสิ่งนั้น

และเมื่อบุคคลเกิดความรู้แล้วก็จะมีผลนำไปสู่ความตระหนักรู้ในที่สุด โดยทั้งความรู้และความตระหนักรู้นี้จะนำไปสู่การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้นๆ ต่อไป ซึ่งขั้นตอนการเกิดการตระหนักรู้ในตนเองจะต้องอาศัยกระบวนการทำงานของสมองตามลำดับต่างๆ ดังนี้ (ทัศนีย์ สุริยะไชย. ๒๕๕๔ : ๔๑ ; อ้างอิงจาก สุขฤดี อัครฤกษ์การสกล. ๒๕๕๓ : ๙๒)

แผนภาพที่ ๒.๒ ลำดับกระบวนการทำงานของสมองตามลำดับต่าง ๆ

๒. การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใน ๓ มิติ

๒.๑ การมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจในระดับการกำหนดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล

๒.๒ การมีส่วนร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบ และ

๒.๓ การมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและปรับปรุงพัฒนา

๓. การสร้างเครือข่ายเยาวชน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มเยาวชนและกลุ่มองค์กร (ถ้ามี) ที่สมัครใจ มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน มีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ มีความเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน อาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้ (สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ, มปป.)

เยาวชนนอกระบบการศึกษา

เด็กนอกระบบ ซึ่งหมายถึง เด็กที่มีอายุอยู่ในช่วงที่ต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ไม่ได้เรียนในสถานศึกษาใด ๆ เลย (UNESCO Institute of Statistics, ๒๐๒๐)

ในบริบทประเทศไทย นิยามเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา (Out-of-school children) ที่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย ได้แก่ เด็กเยาวชนที่อยู่ในวัยการศึกษาภาคบังคับ (ป.๑-ม.๓) อายุ ๖-๑๔ ปี ที่ไม่เคยเข้าสู่ระบบการศึกษาเลย หรือเข้ามาแล้วหลุดออกไปจากระบบการศึกษาเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนด และมีการจำหน่ายออกจากทะเบียนนักเรียนในสถานศึกษาตามระเบียบของ

กระทรวงศึกษาธิการอย่างเป็นทางการแล้วจึงจะเรียกได้ว่าเป็นเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา (ไกรยส ภัทราวาท, ๒๕๖๓)

Equitable Education Fund (๒๕๖๓) ได้ให้ความหมายไว้ในโครงการสนับสนุนการพัฒนาครู และเด็กนอกระบบการศึกษาว่า เด็กนอกระบบการศึกษาหมายถึง เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่มีอายุ ตั้งแต่ ๒-๒๕ ปี ซึ่งปัจจุบันไม่ได้เข้ารับการศึกษายู่ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) กรุงเทพมหานคร หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ซึ่งเด็กและเยาวชนดังกล่าวครอบคลุมถึง ๑) เด็กและเยาวชนด้อยโอกาสเนื่องจากเหตุปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น เด็กยากจน เด็กในพื้นที่ห่างไกล หรือขาดโอกาสเข้าถึงการศึกษา ๒) เด็กและเยาวชนด้อยโอกาสจากสภาวะทางกายภาพหรือชีวภาพ เช่น พิการ ออทิสติก หรือพิการซ้ำซ้อน ๓) เด็กและเยาวชนด้อยโอกาสเนื่องจากเหตุปัจจัยทางสังคม เช่น เด็กกำพร้า เร่ร่อน หรือเคยต้องคดี และ ๔) เด็กและเยาวชนด้อยโอกาสที่มีความต้องการลักษณะเฉพาะ เช่น ลูกแรงงานต่างด้าว ไร้สัญชาติ หรือรับผลกระทบจากโรคร้าย (วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา และคณะ, ๒๕๖๖, น. ๑๗๒)

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาการเรียนรู้ของเยาวชนในศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ซึ่งประกอบไปด้วยเด็กและเยาวชนทั้งที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษายู่ในสถานศึกษาสังกัดใด ๆ เลยดังที่กล่าวมา และกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการศึกษายู่ในสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (กสร.) ผู้ศึกษาเล็งเห็นว่าทั้งสองกลุ่มเป็นเด็กและเยาวชนที่ไม่มีโอกาสเรียนในโรงเรียนขั้นพื้นฐานและจำเป็นต้องสร้างให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เรียนที่มีอายุตั้งแต่ ๒ – ๒๕ ปี ที่ไม่ได้รับการศึกษาในสังกัดใด และที่กำลังศึกษานอกโรงเรียนขั้นพื้นฐาน โดยในงานวิชาการนี้จะเรียกกลุ่มเป้าหมายนี้ว่า “เยาวชนนอกระบบการศึกษา”

การพัฒนาอาชีพ

การพัฒนาอาชีพมีความสำคัญอย่างมากในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่นและระบบเศรษฐกิจมีผลกระทบต่ออาชีพและการงานของบุคคลในชุมชนและสังคมโดยรวม

๑. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพ

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพ ได้แก่

๑.๑ ปัจจัยภายในองค์กร เช่น นโยบาย วัฒนธรรมองค์กร สภาพแวดล้อมการทำงาน

๑.๒ ปัจจัยภายนอกองค์กร เช่น เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี กฎหมาย

๑.๓ ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความสนใจ แรงจูงใจ ทักษะ ค่านิยม

ปัจจัยส่วนบุคคลที่สำคัญต่อการพัฒนาอาชีพ ๑) การพัฒนาทักษะและความรู้ ๒) การเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งเป็นการต่อยอดและพัฒนาความรู้และทักษะตลอดชีวิต (๓) การปรับตัวและการทำงานในอนาคตที่ต้องปรับให้ทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และรูปแบบการทำงานมีผลต่อลักษณะของงานและอาชีพที่มีอยู่ในอนาคต การพัฒนาอาชีพต้องสนับสนุนการปรับตัวและการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องเพื่อให้ผู้ทำงานสามารถทำงานในอนาคตได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และ (๔) สมรรถนะและความเป็นผู้นำเนื่องจากผู้นำมักจะมีบทบาทในการแนะนำและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ทำงานอื่น ๆ และช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาอาชีพ

กรมการพัฒนาชุมชน สำนักส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชน (๒๕๖๐) ได้สรุปปัจจัยส่วนบุคคลที่มีสำคัญต่อการพัฒนาอาชีพและการพัฒนาองค์กรในอนาคต โดยปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย (๑) การศึกษา (๒) ศักยภาพในการปฏิบัติงาน (๓) พฤติกรรมและบุคลิกภาพ (๔) การวางแผนเป้าหมายในวิชาชีพและความปรารถนาที่จะพัฒนาตนเอง และ (๖) ความชื่นชอบในการทำงานและรักในงานที่ทำ

ประโยชน์ของการพัฒนาอาชีพ ส่งผลต่อตัวผู้ทำงานเองที่สามารถเพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพในการทำงานได้ มีความตื่นตัว มีเป้าหมายในชีวิตและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเอง ทำให้องค์กรมีศักยภาพมากขึ้น ส่งเสริมความพึงพอใจและความผูกพันต่อองค์กร ช่วยรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพไว้กับองค์กร ทำให้พนักงานได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า ประกอบอาชีพได้ในระยะยาว

๒. เกษตรกรรมยั่งยืน

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (๒๕๓๒) ได้ให้ความหมายของเกษตรกรรมยั่งยืน (Sustainable Agriculture) ว่า “เป็นระบบเกษตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานและเชื่อมโยงระหว่างดิน การเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์ การเลิกหรือลดการใช้ทรัพยากรจากภายนอกที่อาจเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและ/หรือสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ตลอดจนเน้นการใช้เทคนิคที่เป็นหรือปรับให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการธรรมชาติของท้องถิ่นนั้น ๆ”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๔๖) ได้กำหนดความหมายของเกษตรกรรมยั่งยืนว่า “ระบบการทำการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศ โดยจะต้องช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในไร่นาและสิ่งแวดล้อม ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกให้ได้มากที่สุด มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และมีผลตอบแทนที่จะให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพ และประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน”

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ. ๒๕๕๔ กำหนดให้เกษตรกรรมยั่งยืน หมายถึง “ระบบการเกษตรที่ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตเกษตรกร

กระบวนการผลิต และการจัดการทุกรูปแบบ เพื่อให้เกิดความสมดุล ทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ ซึ่งนำไปสู่การพึ่งตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค”

หลักการพื้นฐานเกษตรกรรมยั่งยืน ประกอบด้วย ๑) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ด้วยการพัฒนาการจัดการดินและการหมุนเวียน การปลูกพืชที่ช่วยเพิ่มผลผลิต ลดการพึ่งพาเครื่องจักรกลและสารเคมี ทั้งปุ๋ยและสารกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช ๒) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และหาสิ่งทดแทน ตลอดจนนำทรัพยากรธรรมชาติกลับมาเวียนใช้ใหม่ เช่น ดิน น้ำ หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นอันตรายต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และ ๓) ความยั่งยืนด้านสังคม เปิดโอกาสให้มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกันด้วย (กรมส่งเสริมการเกษตร, ม.ป.ป)

ระบบเกษตรยั่งยืนเป็นระบบการเกษตรที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้ถูกบรรจุไว้เป็นครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ มีรูปแบบค่อนข้างหลากหลาย โดยมีการเรียกชื่อต่างกันไปแต่พบว่ารูปแบบที่เป็นที่ยอมรับ คือ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ วนเกษตร เกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ และรูปแบบอื่นๆ ที่สอดคล้องกับหลักการเกษตรกรรมยั่งยืน แผนส่งเสริมและพัฒนาาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕) ระบุว่า หลายประเทศได้ส่งเสริมและสนับสนุนแนวความคิดการทำการเกษตรแบบเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ในปัจจุบัน ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน จึงเป็นระบบการผลิตที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากระบบการทำการเกษตรดังกล่าวสามารถสร้างความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้กับประเทศชาติได้ต่อไปในอนาคต

จากนิยามข้างต้นสรุปได้ว่า เกษตรกรรมยั่งยืนเป็นระบบการทำการเกษตรที่เน้นให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ปฏิบัติได้จริง สร้างผลตอบแทนที่จะให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพ และประกอบอาชีพการเกษตรไปได้นานที่สุด โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด และไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม อาหารที่ผลิตได้เป็นอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง นำไปสู่การพึ่งตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค

๓. กระบวนการปรับเปลี่ยนสู่เกษตรกรรมยั่งยืน

นนทียา และณรงค์ (๒๕๔๓) สรุปขั้นตอนการปรับเปลี่ยนสู่เกษตรยั่งยืนได้ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ปรับกระบวนการคิดและตัดสินใจทดลองเบื้องต้น

ขั้นที่ ๒ ปรับระบบการผลิตและเรียนรู้การผลิต

ขั้นที่ ๓ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มและเครือข่าย และพัฒนาระบบการผลิตให้ได้มาตรฐาน

ขั้นที่ ๔ ขยายการผลิตเชิงเดี่ยวสู่ระบบการผลิตที่หลากหลายผสมผสาน

ขั้นที่ ๕ เก็บเกี่ยวดอกผลเพื่อบริโภค จำหน่าย และแบ่งปันสู่พี่น้อง เป็นแหล่งศึกษา ดูงาน และเป็นวิถีชีวิตในที่สุด

ตัวชี้วัดถึงการปรับเปลี่ยนสู่เกษตรกรรมยั่งยืนประกอบด้วย ๓ ประการได้แก่ การปรับเปลี่ยน กระบวนทัศน์ การมีความรู้และการพัฒนาความรู้ และการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ (นันทยา และณรงค์, ๒๕๔๗)

การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ โดยเชื่อในความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของระบบ นิเวศน์แปลงนาและเชื่อในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ความเชื่อและกระบวนคิดเหล่านี้เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการทำอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืนนั้นไม่ได้เป็นเรื่องการเปลี่ยนวิธีการผลิตหรือเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เกษตรกรรมยั่งยืนเป็นเรื่องของการทวนกระแสเกษตรกระแสหลักและทวนกระแสบริโภคนิยม เกษตรกร จึงต้องเปลี่ยนความเชื่อและกระบวนคิด ตลอดจนความพึงพอใจถึงระดับจิตวิญญาณ เกษตรกรจึงจะยืนหยัดอยู่ อย่างทวนกระแสได้

การมีความรู้และการพัฒนาความรู้ เกษตรกรต้องมีความรู้ เพราะการผลิตแบบเกษตรยั่งยืน จะไม่เป็นการผลิตแบบหยุดนิ่ง แต่เป็นการผลิตที่มีพลวัตร โดยเกษตรกรต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เกษตรกรจึงต้องขวนขวายแสวงหาความรู้ตลอดเวลาและตลอด ชีวิต เพื่อให้ทันโลกและทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในโลกสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลากหลายมิติ อาทิ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีชีวิตไปสู่รูปแบบวิถีชีวิตแบบหลายช่วง การเปลี่ยนแปลงทาง เทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด การแทนที่แรงงานด้วยเทคโนโลยีอัตโนมัติ การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้าง ประชากรทั้งในระดับประเทศและระดับโลกที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ สังคมดิจิทัล และสถานการณ์การแพร่ ระบาดของโรคอุบัติใหม่ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและภาวะโลกร้อน

การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเพียงการมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าหรือ ผลผลิตเท่านั้น แต่การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจที่สำคัญในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนนั้นคือ การมีอาหารการกินที่ เพียงพอของครอบครัวซึ่งจะทำให้ลดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร การลดรายจ่ายด้านการผลิต ตลอดจนรวมถึงการเพิ่มการ ออมที่อยู่ในรูปของความอุดมสมบูรณ์ของไร่นา และการออมในรูปของความรู้และความสามารถในการแสวงหา ความรู้ และต่อยอดไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตร มีความคิดริเริ่มการผลิต การตลาดแบบใหม่เพื่อให้ เกิดการเกษตรแบบทำน้อย แต่ได้มาก

๔. การพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

งานวิชาการนี้เน้นศึกษาการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืนให้แก่เยาวชน เนื่องจากระบบ เกษตรกรรมยั่งยืน เป็นระบบการผลิตที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เพราะสามารถสร้างความยั่งยืนด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้กับประเทศชาติได้ต่อไปในอนาคต

โดยเกษตรกรและเยาวชนในพื้นที่ศึกษาเป็นเกษตรกรรายเล็ก หรือมีแนวโน้มที่จะประกอบ อาชีพเกษตรกรรมขนาดเล็กแบบกิจการเจ้าของคนเดียว จึงไม่มีลักษณะเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างชัดเจนนัก

คณะผู้ศึกษาจึงเน้นศึกษาการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืนโดยวิเคราะห์จากปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพเฉพาะปัจจัยภายนอกองค์กร และปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยภายนอกองค์กรที่ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน หมายถึง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และหลักสูตรการศึกษานอกระบบและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเกษตรยั่งยืน

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ โดยเชื่อในความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของระบบนิเวศน์แปลงนาและเชื่อในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ จนกระทั่งทำให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตของตนเองไปในแนวทางการเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทั้งหมดของเกษตรกรเอง ตั้งแต่วิธีคิดพิจารณาเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบยั่งยืน ว่ามิใช่เป็นการลงทุนประกอบกิจการเพื่อสร้างรายได้หรือผลกำไรที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แต่เกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดแก่ไร่นา และระบบนิเวศ ซึ่งเกษตรกรเองในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ก็จะได้รับ ความอุดมสมบูรณ์ไปด้วย นั่นก็คือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามความเหมาะสม จากการมีอาหารที่ปลอดภัย บริโภค มีสุขภาพดี มีครอบครัวที่อบอุ่น และมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการอยู่อาศัย รวมทั้งมีรายได้จากการผลิตที่จำหน่ายในตลาดตามสมควร โดยลดภาระหนี้สิน และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก การมีทัศนคติเชิงบวกต่อการประกอบอาชีพการเกษตรยั่งยืน ซึ่งได้แก่ การวางเป้าหมายในวิชาชีพเกษตรกรรม และความชื่นชอบในการทำงานและรักในงานที่ทำ และการรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปได้ว่า การทำเกษตรกรรมยั่งยืน คือ การพิจารณาการเกษตรแบบองค์รวมในทุกด้าน (Holistic approach) ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคนิค ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

แนวคิดในการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เกิดจากการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ ๗๐ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๘ ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ โดยประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม ๑๙๓ ประเทศ ร่วมรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. ๒๐๓๐ (๒๐๓๐ Agenda for Sustainable Development) ให้เป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ๒๕๗๓ และกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ๑๗ เป้าหมาย เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกันที่มีความเป็นสากล เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน โดยแบ่งแยกมิได้ จึงจำเป็นต้องดำเนินการขับเคลื่อนในทุกเป้าหมายไปพร้อมกัน (สศช., ๒๕๖๔)

๑. ความหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับความหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายทัศนะ อาทิเช่น

คณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาของสหประชาชาติ (United Nation's World Commission on Environment and Development) หรือ UNCED โดยคณะกรรมการบรันท์แลนด์ (Brundtland Commission) เสนอรายงาน “Our Common Future” หรือ Brundtland Report (๑๙๘๗) ที่ให้แนวคิดและวางรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยอธิบายว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง”^๑

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้คำจำกัดความในแบบฉบับที่เข้าใจได้ง่ายขึ้นว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืน มีลักษณะที่เป็นบูรณาการ (Integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม หมายความว่าองค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์ (Holistic) และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (Balance) หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือ การทำให้กิจกรรมมนุษย์สอดคล้องกับเกณฑ์ของธรรมชาติ”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำนิยามและตัวชี้วัดการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้อย่างเป็นรูปธรรม ในคู่มือการจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย (๒๕๔๗) ว่า เป็นการพัฒนามุ่งเน้นการสร้างสมดุลใน ๓ มิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาทุกด้านมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน

จากนิยามข้างต้น สรุปแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้ว่า เป็นหลักการและแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ โดยเป็นแนวคิดที่คำนึงถึงการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาคุณภาพการดำรงชีวิตเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์กับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีสติ เพื่อไม่ให้เกิดการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันทำลายโอกาสของลูกหลานหรือคนในอนาคต ที่จะได้มีชีวิตอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ดี

๒. เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

งานวิชาการนี้มุ่งเน้นการศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งให้เยาวชนมีทัศนคติและพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป้าหมายที่ ๔ ที่ระบุไว้ว่า “สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และ

^๑Brundtland Report, 1987 states that “sustainable development is the development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.”

สนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all)

โดยเป้าหมายย่อยภายใต้เป้าหมายที่ ๔ ประกอบด้วย

เป้าหมายย่อย ๔.๑ สร้างหลักประกันว่าเด็กชายและเด็กหญิงทุกคนสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพ เท่าเทียม และไม่มีค่าใช้จ่าย นำไปสู่ผลลัพธ์ทางการเรียนที่มีประสิทธิผล ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓

เป้าหมายย่อย ๔.๒ สร้างหลักประกันว่าเด็กชายและเด็กหญิงทุกคนเข้าถึงการพัฒนา การดูแล และการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ เพื่อให้เด็กเหล่านั้นมีความพร้อมสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา ภายในปี พ.ศ. พ.ศ. ๒๕๗๓

เป้าหมายย่อย ๔.๓ สร้างหลักประกันให้ชายและหญิงทุกคนเข้าถึงการศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษา รวมถึงมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพ ในราคาที่สามารถจ่ายได้ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓

เป้าหมายย่อย ๔.๔ เพิ่มจำนวนเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีทักษะที่เกี่ยวข้องจำเป็น รวมถึงทักษะ ทางด้านเทคนิคและอาชีพสำหรับการจ้างงาน การมีงานที่มีคุณค่า และการเป็นผู้ประกอบการ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓

เป้าหมายย่อย ๔.๕ ขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศด้านการศึกษา และสร้างหลักประกันว่ากลุ่ม ที่เปราะบางซึ่งรวมถึงผู้พิการ ชนพื้นเมืองและเด็ก เข้าถึงการศึกษาและการฝึกอาชีพทุกระดับอย่างเท่าเทียม ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓

เป้าหมายย่อย ๔.๖ สร้างหลักประกันว่าเยาวชนทุกคนและผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิงในสัดส่วนสูง สามารถอ่านออกเขียนได้และคำนวณได้ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓

เป้าหมายย่อย ๔.๗ สร้างหลักประกันว่าผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับ ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมไปถึง การศึกษาสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนและการมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืน สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคระหว่างเพศ การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความสงบสุขและการไม่ใช้ความรุนแรง การเป็นพลเมือง ของโลก และความชื่นชมในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการที่วัฒนธรรมมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ ยั่งยืน ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓

เป้าหมายย่อย ๔.๘ สร้างและยกระดับสถานศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์การศึกษาที่ อ่อนไหวต่อเด็ก ผู้พิการ และเพศภาวะ และจัดให้มีสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ปลอดภัย ปราศจากความ รุนแรง ครอบคลุมและมีประสิทธิผลสำหรับทุกคน

เป้าหมายย่อย ๔.๙ เพิ่มจำนวนทุนการศึกษาทั่วโลกที่ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะ ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด รัฐกำลังพัฒนาที่เป็นเกาะขนาดเล็ก และประเทศในทวีปแอฟริกา เพื่อเข้าศึกษาต่อใน ระดับอุดมศึกษา รวมถึงการฝึกอาชีพ และโปรแกรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านเทคนิค

วิศวกรรม และวิทยาศาสตร์ ในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓

เป้าหมายย่อย ๔.๔ เพิ่มจำนวนครูที่มีคุณวุฒิ รวมถึงการดำเนินการผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศในการฝึกอบรมครูในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศพัฒนาน้อยที่สุด และรัฐกำลังพัฒนาที่เป็นเกาะขนาดเล็ก ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓

จากเป้าหมายที่ ๔ ดังกล่าว สรุปได้ว่าเป้าหมายย่อยครอบคลุมการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของเด็กชายและเด็กหญิงในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย (๔.๒) ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (๔.๑) การเข้าถึงการศึกษาระดับเทคนิค อาชีวศึกษา อุดมศึกษา รวมถึงมหาวิทยาลัยที่จ่ายได้และมีคุณภาพสำหรับชายและหญิงทุกคน (๔.๓) และในภาพรวมเยาวชนทุกคนและผู้ใหญ่ส่วนใหญ่สามารถอ่านออกเขียนได้ และคำนวณได้ (๔.๖) เน้นให้ขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศในการศึกษา และการเข้าถึงการศึกษาของผู้พิการ ชนพื้นเมือง และกลุ่มเปราะบาง (๔.๕)

นอกจากนี้เป้าหมายนี้ยังส่งเสริมให้เพิ่มจำนวนผู้ที่มีทักษะทางเทคนิคและอาชีพสำหรับการจ้างงาน และการเป็นผู้ประกอบการ (๔.๔) และเน้นให้ทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย (๔.๗)

ในเชิงนโยบาย เป้าหมายนี้จะเน้นให้มีการยกระดับอุปกรณ์ที่จำเป็นในการศึกษาที่คำนึงถึงเด็ก ผู้พิการ และผู้มีเพศสภาวะหลากหลาย และสร้างสภาพแวดล้อมให้ปราศจากความรุนแรงต่อกลุ่มเหล่านี้ (๔.๖) ขยายโอกาสด้านทุนการศึกษาและการฝึกอบรมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ (๔.๖) และเพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศ

สรุปได้ว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและการพัฒนาที่ยั่งยืนในด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุม และเท่าเทียมและสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น

ดังนั้น การศึกษาทำความเข้าใจในเป้าหมาย SDGs เป้าหมายที่ ๔ จึงเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ เพื่อให้ผู้ที่ศึกษามองเห็นและตระหนักได้ว่าการสร้างหลักประกันทางด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น เป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศ ให้มีความยั่งยืนและวิถีชีวิตที่ยั่งยืน ฉะนั้นทั้งเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้พิการ ผู้มีเพศสภาวะหลากหลายทั้งชายและหญิงจะต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ด้านการศึกษาที่เท่าเทียมให้ได้มากที่สุด

บทบาทของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ เพื่อการเรียนรู้ด้านเกษตรกรรม

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ตั้งอยู่ที่ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งรับโอนพันธกิจมาจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ^๒

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ เป็นสถานศึกษาที่ดำเนินงานด้านจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนตามภารกิจ ดังนี้

๑. จัดการศึกษาฝึกอบรม สาธิตด้านเกษตรธรรมชาติตามแนวพระราชดำริ
๒. วิจัย ทดลอง เผยแพร่พัฒนาองค์ความรู้ด้านเกษตรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และองค์ความรู้อื่นที่เกี่ยวข้อง
๓. เป็นศูนย์การเรียนรู้และเผยแพร่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรกรรม
๔. แก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนโดยใช้ องค์ความรู้ด้านเกษตรธรรมชาติ
๕. จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนขั้นพื้นฐาน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาเกษตรศาสตร์ สาขางานพืชศาสตร์ (กิตติพร, ๒๕๕๗)

ผู้ศึกษากำหนดให้ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ เป็นพื้นที่ศึกษารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการมีอาชีพและการมีงานทำของเยาวชน ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ตลอดจนศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนในศูนย์แห่งนี้ ที่มีต่อแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและรวบรวมรายละเอียดที่สำคัญของศูนย์ตามหัวข้อ ดังนี้

๑. ประวัติและความเป็นมา

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณฯ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ปี ๒๕๒๕ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร ทรงทราบว่า สภาพภูมิประเทศบริเวณรอบวัด

^๒วันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖ กระทรวงศึกษาธิการมีการโอนบรรดากิจการ อำหน้าที่ ทรัพย์สินงบประมาณ สิทธิ หนี้ และภาระผูกพันทั้งปวง ระหว่างสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สพ.ศธ.) ให้ กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) กระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. ๒๕๖๖

ญาณสังวรารามวรมหาวิหาร ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เสื่อมโทรม ป่าไม้ถูกตัดทำลาย และสภาพของหน้าดินถูกทำลาย เนื่องจากการปลูกพืชไร่ อีกทั้ง สภาพพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารมีสภาพแห้งแล้ง ราษฎรขาดแคลนน้ำอุปโภค บริโภค และอาศัยเพียงน้ำฝนสำหรับการเพาะปลูก จึงได้มีพระราชดำริ ให้ดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อเป็นแหล่งพัฒนาด้านต่าง ๆ

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๒๘ มีพระราชดำรัสกับหม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ องคมนตรี และนายสุเมธ ตันติเวชกุล ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ในขณะนั้น ให้ร่วมกันพิจารณาจัดตั้งสถานฝึกอบรมเยาวชนเกษตร สรุปความได้ ดังนี้

๑.๑ อยากให้วัดมีบทบาทแบบดั้งเดิม เป็นศูนย์รวมศรัทธาของชุมชนให้ชาวบ้านมาพึ่งได้

๑.๒ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณฯ ควรมีโรงพยาบาลและโรงเรียน หากไม่จัดตั้งโรงเรียนก็ควรตั้งเป็นศูนย์เยาวชนเกษตรแทน โดยเอาลูกศิษย์วัดมาฝึกอบรมหาวิชาความรู้ เพื่อต่อไปจะได้นำไปประกอบอาชีพ และในเวลาว่างก็มาปรนนิบัติพระซึ่งจะทำให้ได้รับการอบรมด้านศีลธรรมควบคู่ไปด้วย

๑.๓ เมื่อมีการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard) แล้วความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามามาก วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารนี้ ก็จะเป็นแหล่งสร้างความเจริญทางด้านจิตใจให้เสื่อมโทรมไปด้วย

๑.๔ ให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมกันจัดทำแผนงานฝึกอบรมเยาวชนเกษตรในพื้นที่วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร ในขั้นต้นให้จัดหาเยาวชนเข้ารับการศึกษาฝึกอบรม ซึ่งควรจะเป็นลูกศิษย์วัด

ต่อมาในวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๘ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร สมเด็จพระญาณสังวร ได้เชิญหม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ ผู้อำนวยการ กปร. และอาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ประชุมร่วมกันและที่ประชุมก็มอบหมายให้สำนักงาน กปร. รับไปพิจารณาจัดทำแผนงานจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมเยาวชนเกษตร

จากนั้นได้มีการจัดการประชุมขึ้นอีก ๒ ครั้ง คือ เมื่อวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๙ และวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๙ โดยได้จัดให้มีการประชุมภายในร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมเยาวชนเกษตรขึ้น ณ ห้องกระจากกุฎิทานสมเด็จพระญาณสังวร วัดบวรนิเวศวิหาร โดยมีสมเด็จพระญาณสังวร ทรงเป็นประธานในที่ประชุม ในการประชุมทั้งสองครั้งดังกล่าว เป็นการประชุมชี้แจงถึงความจำเป็นของศูนย์ฝึกอบรมเยาวชนเกษตรและบทบาทของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานเกี่ยวกับศูนย์ฝึกอบรมเยาวชนเกษตรโดยตรง และได้มีการมอบหมายให้แต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปศึกษาในรายละเอียดในการจัดทำแผนงานและงบประมาณในการดำเนินงานต่อไป

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน วิทยาลัยเกษตรกรรมชลบุรี และกรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้ร่วมกันจัดทำหลักสูตรและฝึกอบรมนักศึกษา รุ่นแรก จำนวน ๗ คน

โดยมอบหมายให้กรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทย บริเวณชายแดนจังหวัด ปราจีนบุรี ซึ่งมี ดร.กล้า สมตระกูล ผู้อำนวยการศูนย์ และนายสมศักดิ์ พดด้วง หัวหน้าฝ่ายวิชาการเกษตรกรรม เป็นผู้อำนวยการฝึกอบรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนิน เยี่ยมศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จ พระราชดำเนินแล้ว ๓ ครั้ง คือ เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ วันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๑ และวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ แต่ละครั้งได้มีพระราชกระแสรับสั่งในด้านต่าง ๆ เพื่อให้แนวทางในการปฏิบัติงาน ดังนี้

๑) การแก้ปัญหาสภาพดินเสื่อมโทรมและให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำแก่ราษฎรทั่วไป

๒) การทดลองปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพดิน

๓) การฝึกอบรมควรเน้นเรื่องการใช้ปุ๋ยอย่างประหยัด

๔) ให้มีการติดตามผลการนำความรู้ไปใช้ของผู้ผ่านการอบรมอย่างสม่ำเสมอ

๕) ให้มีกระบวนการจัดการและการตลาดเพื่อความมั่นใจแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

๖) การแปรรูปและการถนอมอาหารควรจัดเป็นหลักสูตรให้สอดคล้องกับการนำเอาความรู้ไปใช้

๗) หนองไม้ฝรั่งเป็นพืชที่ควรส่งเสริมชนิดหนึ่งเพราะตลาดต่างประเทศมีความต้องการมาก

๘) ควรจัดเป็นสถานศึกษาเปิดให้บริการแก่ราษฎรผู้ที่มีความสนใจเข้าชมและศึกษาด้วยตนเอง

๙) ควรขยายผู้เข้าอบรมเพิ่มทีละน้อย ไม่ควรให้ใหญ่โตอย่างรวดเร็วหรือมีปริมาณผู้เข้ารับการอบรมมากเกินไป

ปี ๒๕๓๕ คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นชอบให้เป็นสถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และตั้งแต่วันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖ มาตรา ๒๘ พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. ๒๕๖๖ กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการโอนบรรดากิจการ อำนาจหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณ สิทธิ หนี้ และภาระผูกพันทั้งปวง ระหว่างสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ให้กรมส่งเสริมการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ จึงเป็นสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้

๒. โครงสร้างการบริหารงานของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณฯ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และการบริหารงานของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรกรมวัดญาณฯ

ปัจจุบัน โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณฯ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ คณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ จังหวัดชลบุรี ตามคำสั่งจังหวัดชลบุรี ที่ ๔๙๔๓/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ ที่แต่งตั้ง คณะกรรมการชุดหนึ่ง ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี เป็นประธาน ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ และหัวหน้าสำนักงานจังหวัดชลบุรี เป็นกรรมการและเลขานุการ โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๒.๑ เสนอแนะแนวทางการดำเนินงานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดชลบุรี

๒.๒ ร่วมบูรณาการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโครงการ

๒.๓ ร่วมบริหารจัดการโครงการโดยประสานหน่วยงานในการปฏิบัติงาน เร่งรัด ติดตามงาน และแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของโครงการแบบบูรณาการ

๒.๔ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานของโครงการ

๒.๕ ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงานโครงการ

นอกจากนี้ คำสั่งจังหวัดชลบุรี ที่ ๔๙๔๔/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ แต่งตั้ง คณะกรรมการปฏิบัติงานโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ ซึ่งมีผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรกรมวัดญาณฯ เป็นประธานคณะกรรมการ ปฏิบัติงาน ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ และรองผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกร กรมวัดญาณฯ เป็นกรรมการและเลขานุการ โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑) กลั่นกรองและพิจารณาจัดทำแผนการดำเนินการศึกษาและแผนงานบูรณาการขยายผล เพื่อเป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณฯ

๒) ประสานแผนการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อ พัฒนาคุณภาพชีวิตและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

๓) ดำเนินการฝึกอบรมส่งเสริมพัฒนาอาชีพแก่ราษฎรที่อาศัยในและนอกโครงการพัฒนา พื้นที่บริเวณรอบวัดญาณฯ

๔) ติดตามประเมินผล ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณฯ

๒.๖ หน่วยงานร่วมในการดำเนินงาน

โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดฯ มีพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานครอบคลุม ๓ ตำบล ๒ อำเภอ ได้แก่ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง ตำบลนาจอมเทียน และตำบลพลูตาหลวง อำเภอสัต หีบ จังหวัดชลบุรี โดยมีการดำเนินงานโครงการ และมีกิจกรรมแตกต่างกันออกไป และมีหน่วยงานร่วมในการ ดำเนินงานตามตารางที่ ๒.๑

ตารางที่ ๒.๑ หน่วยงานร่วมในการดำเนินงาน

หน่วยงาน	สังกัด	ภารกิจหลัก
กรมส่งเสริมการเรียนรู้	กระทรวงศึกษาธิการ	ดำเนินงานศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรวมวัดญาณฯ มีพื้นที่จำนวน ๓๒ ไร่
กรมพัฒนาที่ดิน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ดำเนินงานโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีพื้นที่จำนวน ๔๒ ไร่
กรมวิชาการเกษตร		ดำเนินงานโครงการงานวิชาการเกษตรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีพื้นที่จำนวน ๔๕ ไร่
กรมชลประทาน		ดำเนินงานโครงการพัฒนาลุ่มน้ำคลองบ้านอำเภอนเนื่องมาจากพระราชดำริ มีแหล่งน้ำรวมความจุประมาณ ๘,๗๖๖,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ดำเนินงาน <ul style="list-style-type: none"> - เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาชีโอน มีพื้นที่จำนวน ๕,๒๙๙ ไร่ (แบ่งเป็นเขตห้ามล่าฯ จำนวน ๒,๒๙๙ ไร่ และพื้นที่ฟื้นฟูระบบนิเวศบริเวณพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณฯ ประมาณ ๓,๐๐๐ ไร่) - สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าบางละมุง พื้นที่จำนวน ๑๙๓ ไร่ - โครงการป่าสิริเจริญวรรษอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พื้นที่จำนวน ๒,๑๕๘ ไร่
สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข	กระทรวงสาธารณสุข	ดำเนินงานโรงพยาบาลวัดญาณสังวราราม มีพื้นที่จำนวน ๑๖ ไร่
กรมการแพทย์		ดำเนินงานโรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชญาณสังวรเพื่อผู้สูงอายุ มีพื้นที่จำนวน ๑๑ ไร่
มูลนิธิวัดญาณสังวราราม	มูลนิธิ	ดำเนินงานวัดญาณสังวรารามรวมหาวิหาร มีพื้นที่จำนวน ๓๖๖ ไร่
มูลนิธิอเนกกุศลศาลา (วิหารเซียน) ในพระสังฆราชูปถัมภ์		ดำเนินงานอเนกกุศลศาลา (วิหารเซียน) มีพื้นที่จำนวน ๖ ไร่
มูลนิธิพระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์		ดำเนินงานพระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์ มีพื้นที่จำนวน ๑๙๘ ไร่

๒.๒ งบประมาณโครงการ

สำนักงาน กปร. ได้สนับสนุนแผนงานและงบประมาณตั้งแต่ปี ๒๕๒๕ จนถึงปัจจุบันเพื่อดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณฯ โดยปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ถึง ๒๕๖๖ ได้สนับสนุนงบประมาณจำนวนรวมทั้งสิ้น ๓๗,๑๕๗,๙๗๑ บาท ดังนี้

ตารางที่ ๒.๒ งบประมาณสนับสนุนโครงการ

ปีงบประมาณ พ.ศ.	งบประมาณที่ให้การสนับสนุน (บาท)
๒๕๖๒	๔,๒๑๕,๙๙๖
๒๕๖๓	๕,๖๖๔,๑๒๙
๒๕๖๔	๑๒,๑๐๙,๑๐๒
๒๕๖๕	๗,๓๑๑,๖๘๔
๒๕๖๖	๗,๘๕๗,๐๖๐
รวมทั้งสิ้น	๓๗,๑๕๗,๙๗๑

สรุปงานวิชาการเรื่อง “เยาวชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างยั่งยืน”

ผู้เข้ารับการศึกษาหลักสูตรพัฒนาสัมพันธ์ระดับผู้บริหาร กองบัญชาการกองทัพไทย รุ่นที่ ๑๕ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “เยาวชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างยั่งยืน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของเยาวชนไทยเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของเยาวชน โดยมุ่งประเด็นการศึกษา ๓ มิติ ได้แก่

มิติการศึกษา กรณีศึกษาเยาวชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มิติสังคม กรณีศึกษายุทธศาสตร์ ๔ ป : แนวทางแก้ไขปัญหาคาสิโนออนไลน์ในเยาวชน

มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ ในการลดผลกระทบของความเสียหายจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเยาวชน

โดยกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา คือ กลุ่มเยาวชนที่มีอายุระหว่าง ๑๕- ๒๕ ปี ตามคำนิยาม “เยาวชน” ขององค์การสหประชาชาติ สำหรับมิติการศึกษามีกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มเยาวชนที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี เป็นกลุ่มที่อยู่ในระบบ และนอกระบบการศึกษา กลุ่มผู้แทนจากภาคการศึกษา และกลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการศึกษาและพัฒนาเยาวชน

ผลการศึกษาใน มิติการศึกษา - การสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน พบว่า

๑. สถาบันการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะ และความสามารถของเยาวชนที่จะสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง

๒. สถาบันการศึกษาต้องเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา และออกแบบวิธีการเรียนรู้ตั้งแต่กระบวนการวางแผนการปฏิบัติและการประเมินผล

๓. สถาบันการศึกษาต้องเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมพัฒนาการเรียนรู้ไปด้วยกัน มีการบูรณาการ การเรียนรู้กับวิถีชีวิตอย่างผสมกลมกลืน สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ หลักสูตร วิธีการเรียนรู้ และการประเมินผลตนเองได้ โดยเริ่มต้นที่ครอบครัวและสถาบันการศึกษาจะต้องสร้างทัศนคติและแรงจูงใจ

๔. สถาบันการศึกษาต้องสนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจและความต้องการของตนเองเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และดำเนินการทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา โดยมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้

๔.๑ หน่วยงานที่กำหนดนโยบายระดับรัฐบาล นำประเด็นการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นประเด็นสำคัญในระดับประเทศ เพื่อให้มีการผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน โดยภาครัฐจะต้องมีนโยบายในการสนับสนุนเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ให้เป็นรูปธรรม รวมทั้งพัฒนาครู ให้สามารถกระตุ้นการเรียนรู้ของเยาวชน มีความสามารถในการตั้งศักยภาพของเยาวชนออกมาให้แสวงหาความรู้ต่าง ๆ ตามความต้องการได้ ภาคประชาสังคมจะต้องให้การสนับสนุนทางกายภาพ เพื่อให้เยาวชนได้มีพื้นที่ในการเรียนรู้ และมีเวทีในการแสดงความคิดเห็น และภาคเอกชนจะต้องให้การสนับสนุนด้านสื่อ และเทคโนโลยี เพื่อให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่าง ๆ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ได้ รวมทั้งเป็นเครื่องมือให้เยาวชนได้ศึกษาค้นคว้าความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

๔.๒ การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนออกแบบการเรียนรู้ตามความต้องการด้วยตนเอง

๔.๓ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งในระบบการศึกษา และนอกระบบการศึกษา เช่น การจัดทำฐานข้อมูล การสร้างแพลตฟอร์มสนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อให้เยาวชนได้เข้าถึงองค์ความรู้ที่ต้องการรู้ได้อย่างสะดวกทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ

๔.๔ การให้รางวัลกับเยาวชนที่เป็นต้นแบบในการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔.๕ การพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้แก่ ครู อาจารย์ และบุคลากรที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา

๔.๖ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และคุณธรรม จริยธรรม มาสอดแทรกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีคุณธรรม

ซึ่งการจากผลการศึกษาทั้ง มิติการศึกษา มิติสังคม และมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้ศึกษาได้สรุปข้อค้นพบที่สำคัญ และมีลักษณะร่วมกันคือ

๑. การสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับเยาวชน (Awareness) โดยส่งเสริมการสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต ปัญหาพหุนานออนไลน์ และปัญหาสิ่งแวดล้อม ผ่านกิจกรรมที่น่าสนใจ เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

๒. การมีส่วนร่วมทั้งกระบวนการ (Collaboration) โดยทุกภาคส่วนต้องเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วม ในการกำหนดแผนและนโยบายในระดับชาติและภาคีรัฐหรือแหล่งทุนควรส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนรวมพลังกันทำกิจกรรมแก้ไขปัญหาด้วยประสบการณ์ตรง

๓. การสร้างเครือข่ายเยาวชน (Cooperative Network) โดยเริ่มจากกลุ่มเครือข่ายเยาวชนเล็ก ๆ ระดับชุมชนท้องถิ่นแล้วขยายไปสู่ระดับจังหวัด รวมทั้งเครือข่ายความร่วมมือจากองค์กรภาคีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติพร สุขประสงค์ (๒๕๕๗) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางพัฒนาในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๒) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ๓) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล จากผลการศึกษา พบว่า ๑) ระดับของปัญหาและแนวทางพัฒนาในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒) การเปรียบเทียบปัญหาและแนวทางพัฒนาในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำแนกตามอายุโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ๓) การเปรียบเทียบปัญหาและแนวทางพัฒนาในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒) การเปรียบเทียบปัญหาและแนวทางพัฒนาในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม

วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

ณรงค์ อภัยใจ (๒๕๖๐) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพสำหรับเด็กด้อยโอกาส โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ มีวัตถุประสงค์ ๑) ศึกษาสภาพและแนวทางในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมอาชีพสำหรับเด็กด้อยโอกาส ๒) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษา และ ๓) ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษา จากผลการศึกษาพบว่า สภาพและแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพสำหรับเด็กด้อยโอกาสโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ที่ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตและสภาพแวดล้อม ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ คือ ๑) ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยการบริหารสถานศึกษา ๔ ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านงบประมาณ และด้านบริหารทั่วไป ๒) ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน คือการวางแผนการดำเนินงาน การตรวจสอบ การปรับปรุงและการรายงานผล ซึ่งมีการประสานงานเป็นกลไกการขับเคลื่อน ๓) ด้านผลผลิต ได้แก่ คุณภาพผู้เรียนและประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ มีเงื่อนไขความสำเร็จ ๒ เงื่อนไข คือ ๑) หน่วยงานต้นสังกัดมีนโยบายสนับสนุนอย่างต่อเนื่องมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุดและ ๒) มีองค์กรภายนอกที่ให้การสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอและผลการประเมินรูปแบบและมีประโยชน์ ในระดับมาก

อริสา ประกอบดี (๒๕๖๒) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงราย และศึกษาแนวทางในการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงราย จากผลการศึกษา พบว่า ๑) สภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงราย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหาร พบว่ามีการดำเนินการในระดับมากทุกด้าน การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติการตอบแบบสอบถาม ครู กศน. ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้เข้าร่วมโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๒) จากการศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงราย พบว่า ด้านนโยบายสถานศึกษาควรนำนโยบายสู่การปฏิบัติตามแผนงาน สร้างเครือข่ายร่วมการดำเนินงาน ประชุมชี้แจงนโยบายแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนด้านบุคลากรสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมและพัฒนาครูและวิทยากรให้มีความรู้และทักษะในการจัดการศึกษาพัฒนาอาชีพที่หลากหลาย ด้านกระบวนการสถานศึกษาควรมีการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ ตั้งแต่การสำรวจความต้องการการจัดทำหลักสูตร การคัดเลือกวิทยากร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดประเมินผลและการ

นิเทศติดตาม ด้านหลักสูตรสถานศึกษาควรจัดทำหลักสูตรที่หลากหลายและมีการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทและชุมชน ด้านเทคโนโลยีสถานศึกษาควรใช้เทคโนโลยีจัดการกระบวนการเรียนรู้และให้ความรู้และฝึกทักษะเกี่ยวกับการจำหน่ายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ ด้านการวัดประเมินผลสถานศึกษาควรมีการวัดประเมินผลที่หลากหลาย มุ่งการวัดประเมินผลเชิงประจักษ์ และด้านการนิเทศติดตามสถานศึกษาควรดำเนินการนิเทศติดตามแบบมีส่วนร่วม และมีการติดตามผู้เรียนเมื่อเสร็จสิ้นการอบรมอย่างต่อเนื่อง

ปรารภณา ยิ้มสีใส (๒๕๖๓) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อการพัฒนาเยาวชนเกษตรกรผู้ประกอบการในเขตพื้นที่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเยาวชนเกษตรกรผู้ประกอบการในเขตพื้นที่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม และ ๒) ศึกษาความต้องการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อการพัฒนาเยาวชนเกษตรกรผู้ประกอบการในเขตพื้นที่อำเภอนครชัยศรีจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า ๑. เยาวชนเกษตรกรผู้ประกอบการในเขตพื้นที่อำเภอนครชัยศรีจังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ยระหว่าง ๒๕ - ๓๕ ปี ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีอาชีพทำสวนผลไม้ทำนา และปลูกผัก รายได้เฉลี่ย ๑๐,๐๐๐ - ๑๕,๐๐๐ บาท ต่อเดือน มีความต้องการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในด้านส่วนผสมทางการตลาด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ๑) ด้านการส่งเสริมการขาย ๒) ด้านสินค้า ๓) ด้านราคา และ ๔) ด้านการจัดจำหน่าย ตามลำดับ และ ๒. ความต้องการในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ๑) การเรียนเป็นการวัดความคิดเห็น ๒) การเรียนส่งเสริมความรู้และคิดเป็น ๓) การเรียนเป็นการวัดความสามารถที่มีตามลำดับ

สุดณากจ สุดแก้ว (๒๕๖๓) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการเรียนรู้การสร้างทักษะผู้ประกอบการของกลุ่มครูผู้สอน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยในประเทศไทยในบริบทการศึกษานอกระบบ (Non-formal education) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการหารูปแบบการเรียนรู้การสอนทักษะที่สำคัญในการเป็นผู้ประกอบการของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย (กศน.) ในประเทศไทย ในบริบทการศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) โดยใช้เครื่องมือหลัก คือ การสัมภาษณ์เชิงสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอนในการศึกษา นอกระบบจากพื้นที่ทุกภูมิภาคในประเทศไทยจำนวน ๒ กลุ่ม โดยคิดรวมเป็นผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ ๘ ตัวอย่าง ของหน่วยงานการศึกษานอกหลักสูตรและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Directed Content Analysis) การจัดข้อมูลให้เป็นระบบ และใช้วิธีบรรยายเชื่อมโยงกับสิ่งที่ศึกษาทำการสังเคราะห์ ค้นหาแบบแผนและตีความข้อมูล ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมารายงานการศึกษาที่เป็นแนวทางเพื่อใช้ในการวางแผนและออกแบบการสนับสนุนการเรียนการสอนในการสร้างทักษะผู้ประกอบการในบริบทการศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) ให้ผู้เรียนได้มีทักษะความเป็นผู้ประกอบการ โดยอ้างอิงข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในการลงพื้นที่จริง

สุภัทรชัย รินสาย และวชิ ปัญญาใส (๒๕๖๔) ศึกษาเรื่องการบริหารภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารภาคีเครือข่ายของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปัว จังหวัดน่าน และศึกษาแนวทางการบริหารภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปัว จังหวัดน่าน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ จำนวน ๒๐๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เป็นแบบสอบถาม สภาพปัจจุบันการบริหารภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปัว จังหวัดน่าน แบบปลายเปิด โดยศึกษา ๔ องค์ประกอบ ซึ่งประกอบด้วย ๑) การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) ๒) การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดองค์การ (Organizing) ๓) การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการนำ (Leading) ๔) การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการควบคุม (Controlling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ๑) สภาพปัจจุบันการบริหารภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปัว จังหวัดน่าน ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๔ และปัญหาที่พบจากการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๐ ๒) แนวทางการบริหารภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปัว จังหวัดน่าน ทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการวางแผน ควรเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาร่วมกับผู้บริหารและครู ๒) ด้านการจัดองค์การ ควรเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของครู กศน.ตำบล เพื่อให้เกิดการปรับปรุง พัฒนา ครู กศน. และส่งเสริมกิจกรรมในตำบลได้อย่างเป็นรูปธรรม ๓) ด้านการนำ ควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ กศน.จัดขึ้น เช่น กิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ กิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต กิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนกิจกรรม การศึกษาตามอัธยาศัย ๔) ด้านการควบคุมควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศติดตามและประเมินผลตามแผนงานโครงการกิจกรรม และออกแบบแนวทางจัดทำเครื่องมือ นิเทศในการนิเทศของ กศน.

สนั่น คำพิมพ์ และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ (๒๕๖๑) ศึกษาเรื่องทัศนคติและค่านิยมของเยาวชนต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลภูผาม่าน โดยสัมภาษณ์เยาวชนที่ใช้เป็นตัวอย่างจำนวน ๙๐ คน ที่ได้มาจากการเจาะจงเลือกเยาวชนที่มีบิดามารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่าน ๖ ชุมชน ชุมชนละ ๑๕ คน ผลการศึกษาพบว่าเยาวชนเกือบร้อยละ ๘๕ มีทัศนคติและค่านิยมเชิงบวกต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมองว่าอาชีพเกษตรกรรมยังเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง คือ มีรายได้พอเลี้ยงชีพ มีความเป็นอิสระพึ่งพาตนเองได้ ส่วนที่เหลื่อมมองว่าเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ เยาวชนกลุ่มนี้มากกว่า ร้อยละ ๙๓ ยังมีความประสงค์ที่จะสานต่ออาชีพเกษตรกรรมของผู้ปกครองต่อไปในอนาคตและต้องการที่จะให้บุตรหลานสานต่ออาชีพเกษตรกรรมจากตนร้อยละ ๘๕

อภิญา จันทรประสิทธิ์ และพิรัชย์ กุลชัย (๒๕๖๔) ทำการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการออกแบบกิจกรรมการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตรกรรม กิจกรรมนี้เกิดจากออกแบบร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและเจ้าของสวนจันทร์เจ้า ดำเนินการจัดกิจกรรมวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓ ณ สวนจันทร์เจ้า โดยมีกลุ่มเยาวชนเข้าร่วมจำนวน ๑๐ คน ใช้การทดลองปฏิบัติการ ประกอบไปด้วย ๖ ฐานกิจกรรม ดังนี้ ๑) เรียนรู้วิถีเกษตร ๒) เทคนิคสวนจันทร์เจ้า ๓) เมล็ดพันธุ์พระราชทาน ๔) การปลูกผักสลัด ๕) ภาพฝันชุมชนของเรา ๖) การสะท้อนสิ่งที่ได้รับโดยใช้เครื่องมือการตั้งคำถามและการสังเกต ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีพฤติกรรม ความสนใจในอาชีพเกษตรกรรม และเกิดทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น

วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, กชวร จุ่มณี และระวี จุฑาทงศ์ (๒๕๖๖) วิเคราะห์หลักการพื้นฐานของการศึกษานอกระบบโรงเรียน และวางหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ ๔ ประการ ประการแรก การศึกษาเกิดได้ทุกหนทุกแห่ง ไม่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากที่จัดในโรงเรียน โดยมีหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลเช่นเดียวกัน แต่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับให้เหมาะกับสภาพของผู้เรียน สามารถนำเนื้อหาจากความต้องการของผู้เรียนมากำหนดเป็นหลักสูตรได้ นอกจากนี้ การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับผู้ที่ยอยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการที่โรงเรียนจัดให้ได้โดยข้อจำกัดต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนทางด้านร่างกายและจิตใจ ดังนั้น การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งด้านร่างกาย ความคิด จิตใจ สติปัญญา และสภาพแวดล้อม ประการที่สอง ความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ โดยให้ความสำคัญ กับการที่ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์ที่มีชีวิต จิตใจ มีอารมณ์ มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีเสรีภาพที่จะเลือกและตัดสินใจ สามารถรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนตัดสินใจ เป็นมนุษย์ที่พัฒนาได้ด้วยตนเอง สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มิใช่ถูกสอน เมื่อผู้เรียนปรารถนาที่จะเรียนก็จะชวนหาวิธีที่จะเรียนและสามารถเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้งจนนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชนของตนได้ ประการที่สาม ความสอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการที่มีความแตกต่างหลากหลาย กลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนส่วนมากเป็นเยาวชน และผู้ใหญ่ ซึ่งมีวุฒิภาวะ มีประสบการณ์ มีความรับผิดชอบในการประกอบอาชีพดูแลครอบครัว และมีข้อจำกัดมากมายในการเรียนรู้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ไม่เหมือนกับเด็ก เพราะมีอะไรที่แตกต่างกันหลายอย่าง เช่น ความคิดความอ่าน ประสบการณ์ ความพร้อม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม นำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้หลักการดังกล่าวเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง ผู้สอนมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ สารการเรียนรู้ วิธีการเรียน

และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประการที่สี่ การบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมของผู้เรียน โดยบูรณาการสิ่งต่างๆเพื่อการเรียนรู้ และบูรณาการวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการคุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม

ชุตินา ถวัลย์ปรีดา, ภัทรกันย์ ระเบียบดี, รัฐพงษ์ แซ่อย่าง, วริศรา นบนอบ, สุเมธ ทัศนเปรมสิน, อัญเชิญพร อติยศศักดิ์ และจันทร์คม ภูติอริยวัฒน์ (๒๕๖๔) ทำการศึกษาหลักการนำชุมชนแห่งการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นกระบวนการหนึ่งในการนำมาเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งด้วยการเรียนรู้และความรู้ของชุมชน โดยให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้ การคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และนำความรู้ ทักษะ ความสามารถต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยยึดพื้นที่และความต้องการของชุมชนเป็นหลักสำคัญ ส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้ตลอดเวลา ด้วยการจัดบรรยากาศและบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตามศักยภาพของแต่ละคน อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดยยกตัวอย่างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ๓ ชุมชนที่อยู่ใน ๓ ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยมาเป็นกรณีศึกษา ได้แก่ ชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา และชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง

Johnson – Hunter (๒๐๐๔) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษานอกระบบโรงเรียนจากประสบการณ์ของผู้ประกอบการ ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาอย่างเป็นทางการมีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดขอบเขตการเรียนรู้ของผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญที่ผู้ประกอบการมี คือ ประสบการณ์หรือภูมิหลังและทักษะที่ผ่านการศึกษา ประสบการณ์การศึกษานอกระบบมีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ไม่เป็นแบบแผนหรือการศึกษานอกระบบของผู้ประกอบการจะทำให้ได้สัมผัสกับประสบการณ์ "ชีวิตจริง" ของผู้ประกอบการอื่น ๆ ประสบการณ์ด้านการศึกษามีส่วนสำคัญในการตัดสินใจของผู้ประกอบการและการฝึกฝนการเป็นผู้ประกอบการเป็นผลมาจากประสบการณ์ชีวิตต่าง ๆ มากมาย ประสบการณ์ในการศึกษาจะเป็นเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับประสบการณ์การศึกษานอกระบบ ผู้ประกอบการบางรายยอมรับว่าเส้นทางสู่การเป็นผู้ประกอบการเป็นผลมาจากการต่อสู้และฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ โดยผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญของการเรียนรู้เป้าหมายในการทำงานเป็นกลุ่ม การเรียนรู้ด้วยการลงมือทำและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังให้ความสำคัญของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน

Lwoga et al. (๒๐๑๐) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนในประเทศกำลังพัฒนา : วิธีการจัดความรู้ในบริบททางสังคม ผลการศึกษาพบว่า การแสวงหา และแลกเปลี่ยน ความรู้พื้นบ้าน จะอยู่ภายในเครือข่ายขนาดเล็กอ่อนแอ และเป็นเครือข่ายตามธรรมชาติ และด้วย

เหตุนี้จึงทำให้เกิดการสูญเสียความรู้เหล่านี้ทำให้เกิดความแตกต่างกันในการแสวงหาความรู้พื้นบ้านด้านการเกษตร ทั้งความแตกต่างของแหล่งความรู้ และความแตกต่างระหว่างเพศ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร วัฒนธรรม ความเชื่อมั่น และสภาพของอิทธิพลการแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ความรู้พื้นบ้าน ในชุมชน นอกจากนี้รูปแบบการจัดการความรู้สามารถใช้เพื่อการจัดการและบูรณาการความรู้พื้นบ้านเข้ากับระบบการจัดการความรู้อื่น ๆ และความแตกต่าง (เช่น เพศ แหล่งความรู้ วัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน) ดังนั้น ผลสรุปจากงานวิจัยนี้ได้แนะนำให้ประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ สำหรับการจัดการความรู้พื้นบ้านและบูรณาการกับระบบความรู้อื่น ๆ เพื่อการพัฒนาเกษตรในประเทศกำลังพัฒนา เช่น แทนซาเนีย

Zhao cheng Zeng and Honig (๒๐๑๖) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิธีการเป็นผู้ประกอบการให้ความรู้กับนักเรียนให้มีประสบการณ์ที่หลากหลาย : ชุดโมเดลแนวความคิดการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการ ผลการศึกษาพบว่า ในเชิงของทฤษฎีได้พิสูจน์พบว่า นักศึกษาด้านผู้ประกอบการไม่ควรได้รับการดูแลด้านการศึกษาเชิงกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกัน เนื่องจากมีระดับประสบการณ์ในการเริ่มต้นธุรกิจที่แตกต่างกัน รวมถึงมีความต้องการจากการศึกษาที่แตกต่างกัน ควรนำประสบการณ์และความต้องการมาพิจารณาเพื่อนำเสนอรูปแบบการศึกษาที่แตกต่างกัน ๓ รูปแบบ ตามกลุ่มของนักศึกษาได้แก่ กลุ่มที่มีประสบการณ์ด้านผู้ประกอบการ กลุ่มที่ไม่มีพื้นฐานด้านผู้ประกอบการ และกลุ่มที่อยู่ระหว่างดำเนินการหรือเริ่มต้นการเป็นผู้ประกอบการ โดยการศึกษายังได้แนะนำเพิ่มเติมอีกว่า ควรทำการศึกษาเพิ่มเติม สำหรับทั้ง ๓ กลุ่ม เช่น ทำการทดสอบก่อนและหลังการเรียนรู้ การออกแบบสิ่งที่มีอิทธิพลหรือส่งผลต่อผลการศึกษา ด้านผู้ประกอบการของ ๓ กลุ่ม เช่น ความมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ ด้านผู้ประกอบการ ทักษะและมุมมองต่อการเป็นผู้ประกอบการและความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการ รวมถึงศึกษาผลในระยะยาวหลังจากศึกษาด้านทักษะ ผู้ประกอบการ ว่าส่งผลต่อความพึงพอใจในการประกอบอาชีพที่ทำอยู่มากหรือน้อยเพียงใด รวมถึงทำการเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่างกลุ่มที่ทำการศึกษาด้วย Model ต้นแบบ และกลุ่มที่ปราศจาก Model ต้นแบบ

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการศึกษา

งานวิชาการนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาได้ออกแบบขั้นตอนการศึกษาไว้ ๓ ขั้นตอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ แต่ละขั้นตอนการศึกษาจะเลือกใช้เครื่องมือและเทคนิคที่เหมาะสม ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

การศึกษาในขั้นตอนแรกใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนหลัก ดังนี้

๑. การกำหนดกรอบการศึกษา ผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และได้สรุปความหมายของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ว่าเป็นกระบวนการ วิธีการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ได้กำหนดไว้เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับเยาวชน เพื่อช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของศูนย์แห่งนี้ที่มุ่งสร้างอาชีพเกษตรกรรมและการทำเกษตรยั่งยืน และเยาวชนสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้นั้นไปใช้ในชีวิตจริงได้ โดยต้องมียงค์ประกอบ ๖ ประการ ได้แก่

- ๑.๑ หลักสูตร
- ๑.๒ การจัดการเรียนการสอน
- ๑.๓ สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- ๑.๔ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก
- ๑.๕ ผู้บริหาร ครูและบุคลากร
- ๑.๖ การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

ผู้ศึกษานำองค์ประกอบข้างต้นมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาเอกสารและการศึกษาในพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการมีอาชีพและการมีงานทำของเยาวชนของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ

๒. การศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการมีอาชีพและการมีงานทำของเยาวชนของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ด้วยการรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ รายงานการวิจัย บทความวิจัย ข้อมูลจากสื่อสารสนเทศ เว็บไซต์ต่าง ๆ ทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงข้อมูลเอกสารขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้ง ๖ ด้าน

ประกอบด้วย ๑) หลักสูตรที่ศูนย์ใช้จัดการเรียนการสอน ๒) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ ๓) สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ๔) สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ๕) บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนในระดับผู้บริหาร ครู และฝ่ายปฏิบัติการอื่นๆ และ ๖) การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

๓. การศึกษาในพื้นที่ เป็นการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิหลังจากที่ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาเอกสารเรียบร้อยแล้ว โดยการศึกษาในพื้นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบหาข้อมูลที่ไม่ปรากฏในเอกสาร และยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Credibility) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาเปรียบเทียบกันเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบ (Triangulation) (ปندا เตชะทรัพย์อมร และทวีศักดิ์ นพเกสร, มปป. : ๒๑-๒๔)

๓.๑ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ อาจารย์และวิทยากรประจำศูนย์ จำนวน ๕ คน และผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสตึก

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ผู้ศึกษาเลือกใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ตามแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างของคำถามกว้าง ๆ ซึ่งเริ่มแต่การสร้างความคุ้นเคยด้วยการพูดคุยเรื่องทั่ว ๆ ไป จากนั้นเริ่มถามคำถามและประเด็นสำคัญตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ เป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้ศึกษาและผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นการถามเจาะลึกเพื่อต้องการได้ข้อมูล ที่อยู่ในตัวผู้ให้ข้อมูลหลักอย่างละเอียดถี่ถ้วน การถามนอกจากจะขอให้อธิบายความแล้ว จะต้องถามถึงเหตุผลด้วย การสัมภาษณ์แบบนี้ จะทำให้ผู้ศึกษาได้ความรู้ ที่เป็นความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ประสบการณ์ (Experience) หรือมุมมอง (Viewpoint) รวมทั้งเจตคติ ความต้องการ ความเชื่อ และความคิดเห็นที่เป็นอุดมคติของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ศึกษาได้ออกแบบคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ทราบว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการมีอาชีพและการมีงานทำของเยาวชนของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ มีการกำหนดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้บริหาร ครูและบุคลากร และการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เป็นอย่างไร เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นรูปแบบการ จัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์แห่งนี้ โดยแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide) เป็นดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide)

ข้อที่	คำถาม	วัตถุประสงค์ในการถาม	บันทึกของผู้สัมภาษณ์
๑.	“หลักสูตรการสอนของศูนย์ มีรูปแบบเป็นอย่างไร?”	- เพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรอะไรบ้าง มีแนวทางการกำหนดหลักสูตรอย่างไร หลักสูตรสอดคล้องกับการเกษตรยั่งยืนหรือไม่	
๒.	“การจัดการเรียนการสอนของศูนย์ มีรูปแบบเป็นอย่างไร?”	- เพื่อให้ทราบกระบวนการ วิธีการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ - เพื่อตรวจสอบว่าการจัดการเรียนการสอนทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของศูนย์แห่งนี้ที่มุ่งสร้างอาชีพเกษตรกรรมและการทำการเกษตรยั่งยืน - เพื่อสอบถามว่าเยาวชนสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้	
๓.	“สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีรูปแบบเป็นอย่างไร?”	- เพื่อให้ทราบการประยุกต์ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน และแผนดำเนินการของศูนย์ในอนาคต - เพื่อตรวจสอบว่าสื่อและเทคโนโลยีที่ใช้จะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์แก่เยาวชนที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิตและทำการเกษตรยั่งยืนได้หรือไม่	
๔.	“สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของศูนย์ มีรูปแบบเป็นอย่างไร?”	- เพื่อให้ทราบว่าการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของศูนย์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร - เพื่อตรวจสอบว่าสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกจะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์แก่เยาวชนที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิตและทำการเกษตรยั่งยืนได้หรือไม่	
๕.	“ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของศูนย์ สังกัดหน่วยงานใด มีภารกิจหลักอย่างไร?”	- เพื่อให้ทราบว่าผู้บริหาร ครูและบุคลากรของศูนย์ สังกัดหน่วยงานใด มีภารกิจหลักอย่างไร	
๖.	“การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของเยาวชน ใช้วิธีการใด?”	- เพื่อให้ทราบว่าศูนย์ใช้วิธีการใดในการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของเยาวชน	

๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้ศึกษานำแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้ร่างไว้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ ท่าน เพื่อประเมินค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ของคำถาม เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านจะประเมิน ให้คะแนน ๓ ระดับ ดังนี้

+๑ = แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

๐ = ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

-๑ = แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕๐-๑.๐๐ หมายถึง มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า ๐.๕๐ หมายถึง ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้ (ศักดิ์ชัย จันทะแสง, ๒๕๖๗ : ๓-๔)

ภายหลังผู้เชี่ยวชาญ ๓ ท่านตรวจความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ผู้ศึกษานำแบบประเมินมาคำนวณ และพบว่ามียอดดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ ๑.๐ ทุกข้อคำถาม หมายถึง คำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และมีข้อเสนอแนะเล็กน้อยเพื่อให้คำถามชัดเจนมากขึ้น ผู้ศึกษาจึงได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงและกำหนดคำถามสัมภาษณ์

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้ออกแบบการสัมภาษณ์โดยกำหนดให้ผู้ศึกษา ๑ หรือ ๒ ท่านสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักหนึ่งท่าน แยกต่างหากจากกัน โดยใช้ชุดคำถามเดียวกัน ในสภาวะเดียวกัน เพื่อให้มีผู้ศึกษาหลายคนในสนาม และสามารถนำข้อมูลที่สัมภาษณ์มาเปรียบเทียบกันเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบ (Triangulation) อีกทางหนึ่ง

๓.๔ การดำเนินการลงพื้นที่และสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ศึกษาได้ขอความอนุเคราะห์สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศจัดทำหนังสือถึงผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกร กรม วิทยาลัยสงฆ์ราชมหาวิทยาลัย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดชลบุรี และผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสัตหีบ เพื่อขอความอนุเคราะห์เยี่ยมชมสถานที่และเก็บข้อมูลการวิจัย ในวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๖๗

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

หลังจากที่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลการศึกษาในวันดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว ได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีนำเนื้อหาที่ได้บันทึกมาทำการถอดความ ทั้งที่เป็นคำพูด อากัปกริยาและท่าทีของผู้ให้ข้อมูลหลักในขณะทำการสัมภาษณ์ นำมาจัดระบบด้วยการแจกแจง ด้วยการตีความและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาสังเคราะห์และจัดกลุ่มข้อมูล ให้เป็นหมวดหมู่ มีการนำข้อความของผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนมาบูรณาการและจัดเรียงให้เข้ากลุ่มตามประเด็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ และนำข้อมูลที่สัมภาษณ์มาเปรียบเทียบกันเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบ หากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนขัดแย้งกัน ก็จะทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมทางโทรศัพท์เพื่อหาข้อสรุป

๓. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการศึกษาในพื้นที่

เมื่อได้ข้อมูลจากการสำรวจเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และการสำรวจพื้นที่จริง ผู้ศึษา นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง และตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นจริงมากน้อยเพียงใดโดยการนำ ข้อมูลทั้งสองส่วนมาเปรียบเทียบ ตลอดจนทำการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มาสามารถตอบปัญหาครอบคลุมตาม วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพียงพอหรือไม่

กรณีที่พบว่าข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเอกสารและจากการสัมภาษณ์ตรงกัน ก็จะนำมาสรุป แต่ถ้าหากข้อมูลที่ได้ขัดแย้งกัน ก็จะทำให้การสัมภาษณ์เพิ่มเติมทางโทรศัพท์และค้นหาเอกสารเพิ่มเติมเพื่อหา ข้อสรุปที่เป็นข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัยน่าเชื่อถือได้ ทั้งนี้ เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบในลักษณะสามเส้า

ขั้นตอนที่ ๒ สร้างและประเมินผลการฝึกอบรมเรื่องการสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชน เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

การศึกษาในขั้นตอนนี้ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนหลัก ดังนี้

๑. การกำหนดกรอบเนื้อหาการจัดการอบรม

หลังจากที่ผู้ศึษาได้ชุดข้อมูลรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการมีอาชีพและการมีงาน ทำของเยาวชนของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ และได้เข้าใจบริบทของศูนย์แห่งนี้ผ่านการ เยี่ยมชมและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบกับการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง จึงได้เลือกใช้การศึกษาลักษณะเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการสร้างการฝึกอบรมและกำหนด หลักการสำคัญในการออกแบบการฝึกอบรมไว้เป็นประเด็นดังนี้

๑.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑.๑.๑ เน้นการจัดอบรมที่สอดคล้องกับความถนัดของศูนย์ฯ ที่เน้นการทำเกษตร ธรรมชาติ และใช้ทรัพยากรที่ศูนย์มีอยู่แล้วในการฝึกอบรมได้ เพื่อให้ศูนย์สามารถนำแนวทางการฝึกอบรมที่ สร้างในงานวิชาการนี้ ไปปรับใช้ต่อไปได้

๑.๑.๒ สร้างให้เยาวชนผู้เข้าอบรมเกิดความเข้าใจความหมายของเกษตรกรรมยั่งยืน ภายใต้แนวคิด “ทำได้จริง สร้างรายได้ รักษ์โลก ผู้บริโภคปลอดภัย” ซึ่งมาจากนิยามเกษตรกรรมยั่งยืนของ งานวิจัยชิ้นนี้

๑.๑.๓ มีกิจกรรมให้เยาวชนทดลองทำและเห็นภาพอาชีพเกษตรกรรมตั้งแต่การเตรียม เพาะปลูก การเริ่มเพาะปลูก การแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้า

๑.๑.๔ สร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

๑.๑.๕ กระตุ้นให้เยาวชนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะการผลิตแบบ

เกษตรยั่งยืนจะไม่เป็นการผลิตแบบหยุดนิ่ง เกษตรกรต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เกษตรกรจึงต้องชวนขยายแสวงหาความรู้ตลอดเวลาและตลอดชีวิต เพื่อให้ทันโลกและทันต่อการเปลี่ยนแปลง

๑.๒ ต้องเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการที่ผู้อบรมได้ฝึกปฏิบัติจริง และใช้เวลาอบรมไม่นานจนเกินไป เพื่อให้เหมาะกับเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย

๑.๓ ผู้เข้าอบรมเป็นเยาวชนนอกระบบการศึกษา อายุระหว่าง ๑๕- ๒๕ ปี จำนวนไม่ต่ำกว่า ๒๔ คน

๑.๔ การอบรมควรมีกิจกรรมและสื่อการสอนที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดความประทับใจ และมีแรงบันดาลใจในการใฝ่เรียนรู้

๒. การออกแบบกิจกรรมการอบรมและการสร้างเครื่องมือประเมินผลการอบรม

ผู้ศึกษาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ขั้นใหม่ และได้คัดเลือกการฝึกอบรมการทำการเกษตรระยะสั้นของศูนย์ จำนวน ๓ กิจกรรม ได้แก่ การทำปุ๋ยหมักเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเพาะพันธุ์ต้นอ่อนทานตะวันเพื่อผลิตอาหารคุณภาพ และการแปรรูปน้ำสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ผสมผสานเป็นฐานการเรียนรู้แบบ Active Learning และออกแบบกิจกรรมเสริม ประกอบด้วย สื่อการสอน การทำกิจกรรมกลุ่ม การระดมความคิด และการนำเสนอ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดอบรม ภายใต้ชื่อโครงการฝึกอบรม “การสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน”

โดยมีรายละเอียดกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมเรียนรู้แนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืนพร้อมการสรุปทบทวน โดยมีผู้ศึกษาเป็นผู้ดำเนินการหลัก เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเป้าหมายเข้าใจแนวคิดและประโยชน์ของเกษตรกรรมยั่งยืนภายใต้แนวคิด “ทำได้จริง สร้างรายได้ รักโลก ผู้บริโภคปลอดภัย” และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ผ่านการเล่นเกมส์และสื่อการสอนที่ทันสมัย

กิจกรรมฐานการเรียนรู้ จำนวน ๓ ฐาน ประกอบด้วย ๑) ฐานปุ๋ยหมักเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ๒) ฐานเพาะพันธุ์ต้นอ่อนทานตะวันเพื่อผลิตอาหารคุณภาพ และ ๓) ฐานแปรรูปน้ำสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ โดยอาจารย์ประจำศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรวัดญาณฯ เป็นผู้สอนในฐานต่าง ๆ ส่วนผู้ศึกษาจัดทำป้ายความรู้ขนาดใหญ่เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเป้าหมายศึกษาข้อมูลด้วยตนเอง และผู้ศึกษาได้ออกแบบกิจกรรมเสริม “สร้างแบรนด์สินค้า และจุดขายเพิ่มมูลค่าน้ำสมุนไพร” ในฐานแปรรูปน้ำสมุนไพร โดยผู้ศึกษากระตุ้นให้เยาวชนคิดยี่ห้อสินค้า (Brand) และเครื่องหมาย (Logo) เพื่อจำหน่ายน้ำสมุนไพรแปรรูป และสร้างจุดขายในการเพิ่มมูลค่าสินค้า และเยาวชนแต่ละกลุ่มสรุปผลและกำหนดแนวทางนำเสนอผลงานเพื่อชิงรางวัลเป็นกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนคิดเชิงสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้เยาวชนมีกระบวนการคิดในรูปแบบใหม่ๆ ใช้จินตนาการ ค้นหาสิ่งใหม่ นอกจากนี้ กิจกรรมดังกล่าวช่วยกระตุ้นการคิดเชิงบูรณาการ ทำให้มองเห็นภาพ

องค์รวมของปัญหา นำเรื่องต่างๆ มาพิจารณาอย่างมีความรู้ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ค้นหาแนวทางแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ หมายถึง ความรู้ความสามารถของผู้เรียน ที่มีการเปลี่ยนแปลงหลังจากการจัดการเรียนรู้ ซึ่งอาจได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ดังนั้นผู้ศึกษาได้ดำเนินการวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของเยาวชน โดยการวัดการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน จะเน้นการวัดผลจากความสามารถของเยาวชนใน ๒ ด้าน ดังนี้

๑. เยาวชนสามารถพัฒนาการคิด ด้านการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม ประเภทการคิดหรือทักษะการคิดที่จำเป็นในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการปรับใช้องค์ความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ได้แก่ การคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงบูรณาการ

๒. เยาวชนมีการสร้างทัศนคติเชิงบวก ต่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตร การแสดงออกทางทัศนคติสามารถแบ่งได้ ๓ ประเภท (ดาร์ณี พานทอง, ๒๕๔๒ : ๔๓) คือ (๑) ทัศนคติในทางบวก (Positive Attitude) คือ ความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีหรือยอมรับหรือพอใจ (๒) ทัศนคติในทางลบ (Negative Attitude) คือ การแสดงออกหรือความรู้สึกในทางที่ไม่พอใจ ไม่ยอมรับ หรือไม่เห็นด้วย และ (๓) การไม่แสดงออกทางทัศนคติหรือมีทัศนคติเฉยๆ คือการมีทัศนคติที่เป็นกลาง

ผู้ศึกษาจึงออกแบบการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการอบรมด้วยการวัดการพัฒนาการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงบูรณาการผ่านกิจกรรม และการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในมิติทัศนคติผ่านการสัมภาษณ์กลุ่ม

๒.๑ การประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในมิติทัศนคติ โดยใช้การสัมภาษณ์กลุ่ม

หลังจากที่เยาวชนกลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกิจกรรมฝึกอบรมแล้ว ผู้ศึกษาจะวัดผลสัมฤทธิ์ว่าเยาวชนมีทัศนคติเชิงบวก หรือทัศนคติเชิงลบ อย่างไรต่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ดังนั้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เยาวชนนอกระบบการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรม “การสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน” จำนวนไม่ต่ำกว่า ๒๔ คน โดยให้ผู้ศึกษานั่งเป็นกลุ่มกับเยาวชน และสัมภาษณ์โดยให้ตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย พร้อมแสดงความคิดเห็น ในคำถามดังนี้

๒.๑.๑ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่น่าสนใจและท้าทาย เห็นด้วย / ไม่เห็นด้วย
อธิบายเหตุผลประกอบ

๒.๑.๒ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ไม่มือนาคตและไม่น่าสนใจสำหรับคนรุ่นใหม่
เห็นด้วย / ไม่เห็นด้วย โปรดแสดงความคิดเห็นของคุณ

๒.๑.๓ เกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดแก่ไร่นา และระบบนิเวศ เมื่อคุณเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ก็จะได้รับประโยชน์ไปด้วย เห็นด้วย / ไม่เห็นด้วย โปรดแสดงความคิดเห็น

คิดเห็นของคุณ

๒.๑.๔ คำถามเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นว่าผู้ตอบมีทัศนคติในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อการเรียนรู้และการประกอบอาชีพเกษตรกรรมน้อยเพียงใด ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการประเมินทัศนคติ

ผู้ศึกษาสังเกตการณ์ตอบคำถาม และบันทึกคำตอบโดยละเอียด

๒.๒ การประเมินผลสัมฤทธิ์ของการอบรมด้วยการวัดการพัฒนาการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงบูรณาการ โดยการสังเกตและให้คะแนนการนำเสนอผลงาน “สร้างแบรนด์สินค้า และจุดขายเพิ่มมูลค่าน้ำสมุนไพร”

๓. การลงพื้นที่จัดโครงการอบรม

กลุ่มเป้าหมายการจัดอบรม ได้แก่ เยาวชนนอกระบบการศึกษา ซึ่งเป็นเยาวชนที่มีอายุไม่เกิน ๒๕ ปี จำนวนไม่ต่ำกว่า ๒๔ คน

ผู้ศึกษาได้ขอความอนุเคราะห์สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ จัดทำหนังสือถึงผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกร กรม วิทยาสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดชลบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์จัดโครงการอบรมและเก็บข้อมูลการศึกษาในวันเสาร์ที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๗

๔. การประเมินผลการทำกิจกรรม

ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในมิติทัศนคติ โดยใช้การสัมภาษณ์กลุ่ม และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการอบรมด้วยการวัดการพัฒนาการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงบูรณาการ โดยการสังเกตและให้คะแนนการนำเสนอผลงาน “สร้างแบรนด์สินค้า และจุดขายเพิ่มมูลค่าน้ำสมุนไพร” ตามแผนการที่กำหนดไว้หลังจากที่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลการศึกษาในวันดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว ได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ ๓ ศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เยาวชนนอกระบบการศึกษา ซึ่งเป็นเยาวชนที่มีอายุไม่เกิน ๒๕ ปี จำนวนไม่ต่ำกว่า ๒๔ คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการ “การสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน”

ภายหลังจากเยาวชนผู้ให้ข้อมูลหลักได้ผ่านกิจกรรมการฝึกอบรม ได้เข้าใจแนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน ได้พัฒนาการคิด และมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และการทำเกษตรกรรมยั่งยืนแล้ว ผู้ศึกษาได้ออกแบบการประชุมระดมความคิด โดยให้เยาวชนกลุ่มเดียวกันนี้ได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมกันเสนอแนวทางการ

สร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของพวกเขา จะทำอย่างไรให้พวกเขาตระหนักรู้ การเผยแพร่ความรู้
การสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกัน

ผู้ศึกษาแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น ๓ กลุ่ม และมอบหมายให้ผู้ศึกษาประจำกลุ่มจัดการประชุมระดม
ความคิดเห็นในประเด็น ดังนี้

กลุ่ม ๑ หลังจากที่ได้รับการอบรมและเข้าใจความสำคัญของเกษตรกรรมยั่งยืนแล้ว หากต้องการ
ให้คนในครอบครัว ญาติ เพื่อน คนในชุมชน เห็นความสำคัญของเกษตรกรรมยั่งยืนด้วย จะใช้วิธีใด

กลุ่ม ๒ หลังจากที่ได้รับการอบรมและเข้าใจความสำคัญของเกษตรกรรมยั่งยืนแล้ว ว่าลด
ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทำเป็นอาชีพได้ ผลผลิตปลอดภัยต่อสุขภาพ และต้องการชวนคนในครอบครัว
ญาติ เพื่อน ให้เริ่มทำเกษตรกรรมยั่งยืน จะชวนอย่างไร

กลุ่ม ๓ หลังจากที่ได้รับการอบรมและเข้าใจความสำคัญของเกษตรกรรมยั่งยืนแล้ว ว่าลด
ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทำเป็นอาชีพได้ ผลผลิตปลอดภัยต่อสุขภาพ และต้องการเผยแพร่ความรู้ให้คนในชุมชน
เห็นความสำคัญของเกษตรกรรมยั่งยืน และเข้าใจเกษตรกรรมยั่งยืน ใช้วิธีใดบ้าง

ในระหว่างการประชุมระดมความคิด ผู้ศึกษาทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการ (facilitator)
ช่วยดึงความรู้และประสบการณ์จากผู้เข้าร่วมอบรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ต่อยอดระหว่างผู้เข้า
อบรมด้วยกันเอง

เมื่อแต่ละกลุ่มประชุมระดมความคิดแล้ว กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจะต้องสรุปความคิดและนำเสนอ
แนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายเยาวชนในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม
ยั่งยืน ผู้ศึกษาดำเนินการสังเกตและบันทึกคำตอบ หลังจากที่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลการศึกษาเสร็จสิ้นแล้ว ได้นำ
ข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

การเก็บข้อมูลการศึกษาในขั้นตอนนี้ เป็นกิจกรรมสุดท้ายในการจัดโครงการฝึกอบรม “การสร้าง
การเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน” ในวันเสาร์ที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๗ ณ ศูนย์ฝึกและพัฒนา
อาชีพเกษตรกรรม วัดญาณฯ

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การนำเสนอผลการศึกษา เรื่อง การศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ผู้ศึกษาได้เรียบเรียงลำดับผลการนำเสนอข้อมูลหัวข้อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลการศึกษารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน นอกระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

ผู้ศึกษามุ่งศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึง กระบวนการ วิธีการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ได้กำหนดไว้เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับเยาวชน เพื่อช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของศูนย์แห่งนี้ ที่มุ่งสร้างอาชีพเกษตรกรรมและการทำการเกษตรยั่งยืน และเยาวชนสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๖ ประการ ได้แก่

๑. หลักสูตร
๒. การจัดการเรียนการสอน
๓. สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
๔. สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก
๕. ผู้บริหาร ครูและบุคลากร
๖. การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

ผู้ศึกษาได้ออกแบบวิธีการศึกษาข้อมูลให้สอดคล้องกับนิยามและองค์ประกอบข้างต้น และได้ดำเนินการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อสืบหาข้อมูลที่ไม่ปรากฏในเอกสาร และยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาเปรียบเทียบกันเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบ (Triangulation) แล้วจึงสรุปผลข้อค้นพบแยกเป็น ๖ ประเด็น ตามองค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

๑. หลักสูตรการสอนด้านการเกษตรของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณฯ

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ เป็นส่วนหนึ่งในโครงการในพระราชดำริฯ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.)

กระทรวงศึกษาธิการ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดชลบุรี ตามคำสั่งจังหวัดชลบุรี ที่ ๔๙๔๓/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ เป็นสถานศึกษาที่ดำเนินงานด้านจัดกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียนตามภารกิจ ดังนี้

๑.๑ จัดการศึกษาฝึกอบรม สาธิตด้านเกษตรธรรมชาติตามแนวพระราชดำริ

๑.๒ วิจัย ทดลอง เผยแพร่พัฒนาองค์ความรู้ด้านเกษตรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และองค์ ความรู้อื่นที่เกี่ยวข้อง

๑.๓ เป็นศูนย์การเรียนรู้และเผยแพร่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรกรรม

๑.๔ แก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนโดยใช้องค์ ความรู้ด้านเกษตรธรรมชาติ

๑.๕ จัดการศึกษานอกโรงเรียนขั้นพื้นฐาน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาเกษตรศาสตร์ สาขางานพืชศาสตร์

ภายใต้ภารกิจหลักข้างต้น ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ได้จัดพื้นที่ แปลงสาธิตเกษตรธรรมชาติ จำนวน ๒๒ แปลง ปลูกพืชผักหมุนเวียนเพื่อเป็นแหล่งสาธิตด้านการเกษตรและเป็น แหล่งเรียนรู้การทำเกษตรธรรมชาติและเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีการจัดทำฐานการเรียนรู้ เกษตรธรรมชาติ จำนวน ๕ ฐาน ได้แก่ ฐานพืชผัก ฐานปุย ฐานสมุนไพรป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ฐานขยายพันธุ์พืช และฐานแปรรูปผลผลิตการเกษตร

จากการลงพื้นที่พบว่าประชาชนที่เข้ามาเรียนรู้ ณ ศูนย์แห่งนี้ เป็นผู้ที่เข้ามาอบรมใน โครงการฝึกอบรมที่ศูนย์จัดขึ้น หรือเข้ามากับหน่วยงานอื่นที่จัดเข้ามาดูงานในสถานที่นี้ ไม่ปรากฏว่ามีประชาชน ทัวไปที่จะเข้ามาเพื่อเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ดังนั้น การจัดโครงการฝึกอบรมจึงเป็นกิจกรรมหลักที่ดึงดูดให้ประชาชนเข้ามาใน ศูนย์ฝึกนี้ ปัจจุบันแนวทางการจัดทำโครงการอบรมและหลักสูตรที่ใช้ อยู่ แบ่งเป็น ๒ ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของ หน่วยงานผู้ให้งบประมาณการจัดอบรม ดังนี้

๑.๕.๑ งบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) โดย กปร. มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาฝึกอบรม สาธิตด้านเกษตร ธรรมชาติตามแนวพระราชดำริ เผยแพร่พัฒนาองค์ความรู้ด้านเกษตรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และองค์ความรู้อื่นที่ เกี่ยวข้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรกรรม และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนโดยใช้องค์ความรู้ด้านเกษตรธรรมชาติ แนวทางการจัดการ ด้านการเพาะปลูกและปรับเปลี่ยนมาใช้ระบบเกษตรธรรมชาติ

การจัดทำหลักสูตรจะเป็นไปตามความต้องการของชุมชนภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ของ กปร. ก่อนการฝึกอบรมแต่ละหลักสูตร ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณฯ ได้ดำเนินการออกแบบหลักสูตรหรือให้วิทยากรภายนอกร่วมออกแบบหลักสูตร หลักสูตรจะต้องผ่านการรับรองจากคณะกรรมการของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ

กลุ่มเป้าหมาย เปิดกว้างสำหรับประชาชนทั่วไป โดยจัดหลักสูตร ดังต่อไปนี้

- ๑) เกษตรธรรมชาติ
- ๒) เพาะเมล็ดพันธุ์เกษตรธรรมชาติ
- ๓) เพาะเห็ดและทำเชื้อเห็ด
- ๔) แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

แผนภาพที่ ๔.๑ และ ๔.๒ ภาพการประชาสัมพันธ์การจัดหลักสูตรอบรม

ที่มา : เฟซบุ๊กศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ, เข้าถึงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๗,

https://www.facebook.com/watyan.nfe/?locale=th_TH

๑.๕.๒ งบประมาณจากกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) กระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดอบรมการศึกษาต่อเนื่อง ทั้งนี้ เนื่องจากศูนย์เป็นสถานศึกษาขั้นตรงและระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาต่อเนื่อง พ.ศ. ๒๕๕๔ กำหนดให้สำนักงาน กศน.จังหวัด/กทม. กศน.อำเภอ/เขต กศน.ตำบล/แขวง และ สถานศึกษาขั้นตรง มีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

การศึกษาต่อเนื่อง เป็นหลักสูตรระยะสั้นมีวัตถุประสงค์ ๑) ส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อการพัฒนาอาชีพ พัฒนาทักษะชีวิต และพัฒนาสังคมและชุมชน ๒) ให้กลุ่มเป้าหมายได้เห็นช่องทางการประกอบอาชีพ หรือการต่อยอดอาชีพเดิมให้พัฒนาสามารถพึ่งพาตนเองได้ และ ๓) ให้กลุ่มเป้าหมายดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข สอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกลุ่มเป้าหมาย เป็นประชาชนทั่วไปที่มีความต้องการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นการเพิ่มรายได้ ตลอดจนกลุ่มเป้าหมายตามนโยบายของรัฐ อาทิ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชนนอกระบบ กลุ่มวัยแรงงาน กลุ่มประชาชนบริเวณชายแดนภาคใต้ และกลุ่มประชาชนพื้นที่เศรษฐกิจภาคตะวันออก

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ได้จัดการศึกษาต่อเนื่องในรูปแบบกลุ่มสนใจ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจที่มีการรวมกลุ่มกัน ของผู้เรียนตั้งแต่ ๖ คนขึ้นไป หลักสูตรไม่เกิน ๓๐ ชั่วโมง และการศึกษาต่อเนื่องรูปแบบกิจกรรมฝึกอบรมประชาชน โดยมีโครงการและหลักสูตรที่มีช่วงระยะเวลาจัดที่แน่นอน ผู้เรียนกลุ่มละ ๑๕ คนขึ้นไป หลักสูตร ๑-๓ วัน

การจัดโครงการอบรมตามหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง ศูนย์จะต้องดำเนินการจัดอบรมตามคู่มือการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การคัดเลือกหลักสูตรเป็นไปตามความต้องการของชุมชน ความสนใจของผู้เรียนและกระแสนิยมในแต่ละช่วง เช่น การปลูกและแปรรูปสมุนไพร เช่น ฝึกทำอาหาร ทำเครื่องสำอาง ทำปุ๋ย เป็นต้น ทั้งนี้ ศูนย์ต้องคำนึงถึงงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการด้วย

เป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่องของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณฯ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้พัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพ มีการใช้ความรู้จากภูมิปัญญาและเทคโนโลยีที่เหมาะสม มีทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน รวมทั้งมุ่งใช้กระบวนการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมและชุมชนให้พึ่งตนเองได้ คิดเป็นและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มเป้าหมาย เปิดกว้างสำหรับประชาชนทั่วไป และผู้ที่กำลังศึกษาในระบบการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งรวมถึงเยาวชนด้วย

แผนภาพที่ ๔.๓ และ ๔.๔ ภาพการประชาสัมพันธ์การจัดหลักสูตรอบรมการศึกษาต่อเนื่อง

ที่มา: เฟซบุ๊กศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ, เข้าถึงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๗,
https://www.facebook.com/watyan.nfe/?locale=th_TH

สรุป แนวทางการจัดทำหลักสูตรที่ใช้อยู่ แบ่งเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ หลักสูตรตามความต้องการของชุมชน ภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ของ กปร. และหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานผู้ให้งบประมาณการจัดอบรม ซึ่งหลักสูตรที่ศูนย์เปิดสอนอยู่สอดคล้องกับแนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน พอสรุปได้ ดังนี้

“ทำได้จริง” หมายถึงเนื้อหาที่เรียนเน้นการปฏิบัติจริง ซึ่งผู้เข้าอบรมได้ลงมือทดลองทำด้วยตนเอง
“สร้างรายได้” หลักสูตรที่เปิดเน้นพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ ผู้เรียนนำไปปรับใช้เพื่อสร้างอาชีพและรายได้

“รักษ์โลก” ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ยึดหลักการทำเกษตรกรรมธรรมชาติตามแนวพระราชดำริ และเผยแพร่แนวทางการปรับเปลี่ยนมาใช้แนวเกษตรธรรมชาติ อีกทั้ง ศูนย์มีการออกเอกสารรับรองการทำเกษตรธรรมชาติให้กับเกษตรกรที่ผ่านการตรวจมาตรฐานเกษตรธรรมชาติ และเกษตรกรที่

ได้รับการรับรองมีสิทธินำผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายในตลาดนัดเกษตรธรรมชาติได้ด้วย

“ผู้บริโภคปลอดภัย” หลักสูตรที่สอนเน้นการเกษตรธรรมชาติซึ่งเป็นจุดเด่นของศูนย์ ทำให้ผลผลิตปลอดภัยจากสารเคมี ผู้บริโภคผลผลิตทางการเกษตรจึงปลอดภัยจากสารพิษ และเกษตรธรรมชาติรบกวนสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด จึงไม่สร้างมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้สภาพดิน น้ำ อากาศดีขึ้น

อย่างไรก็ดี ตั้งแต่ช่วงหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ จบลง ประชาชนที่เข้ามาฝึกอบรมที่ศูนย์จะเป็นผู้ใหญ่ อายุเฉลี่ย ๔๐ – ๖๐ ปี ประมาณร้อยละ ๕๐ ประกอบอาชีพเกษตรกร ที่เหลือประกอบอาชีพอื่นๆ รวมถึงผู้เกษียณอายุ และศูนย์ไม่ได้เจาะกลุ่มผู้เรียนที่เป็นเยาวชน ไม่ได้ประสานงานกับ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอใกล้เคียงเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการฝึกอบรม ทำให้ในช่วงที่ผ่านมาเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมอบรมของศูนย์น้อยลงมาก ศูนย์เคยจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนขั้นพื้นฐาน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาเกษตรศาสตร์ สาขางานพืชศาสตร์ แต่ที่ผ่านมาหยุดการเปิดหลักสูตรดังกล่าวเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านบุคลากรผู้สอนในหลักสูตร

๒. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้านการเกษตรของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรมัตถุณฯ

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรมัตถุณฯ มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติและการบรรยายทฤษฎี โดยใช้กิจกรรมออนไซต์ (Onsite Activity) เป็นหลัก ปัจจุบันไม่ได้จัดกิจกรรมออนไลน์ (Online Activity) แล้ว เนื่องจากหลักสูตรทุกหลักสูตรต้องเน้นการฝึกปฏิบัติเป็นหลัก

ศูนย์ยังได้สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) ได้แก่ Facebook และ YouTube เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้เกษตรกรรม โดยมีส่วนงานพัฒนาวิชาการของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรมัตถุณฯ รับผิดชอบผลิตเนื้อหาและสื่อความรู้ อย่างไรก็ตาม จำนวนคลิปปความรู้เกษตรกรรมที่ผลิตยังมีไม่มาก ทำให้ผู้สนใจต้องลงทะเบียนในหลักสูตรออนไลน์ ซึ่งจำกัดจำนวนผู้เรียน ส่งผลให้การเผยแพร่ความรู้ด้านการเกษตรยังอยู่ในวงจำกัด

๒.๑ วัตถุประสงค์และกระบวนการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนของศูนย์ฝึกฯ มุ่งเน้นให้เยาวชนและผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยมีเป้าหมายหลักในการสร้างอาชีพเกษตรกรและการทำเกษตรยั่งยืน กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น ส่วน ๆ ครอบคลุมตั้งแต่การเริ่มเพาะปลูก การแปรรูป และการผลิต ในหลักสูตรเกษตรธรรมชาติที่กำหนดระยะเวลาการอบรม ๓ วันต่อเนื่อง ศูนย์ออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีกิจกรรมครอบคลุมการทำเกษตรกรรมตั้งแต่เริ่มเพาะปลูกจนถึงการจัดจำหน่าย มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุม

๒.๒ กิจกรรมการเรียนการสอน

๒.๒.๑ การฝึกปฏิบัติ : ผู้เรียนจะได้รับการฝึกปฏิบัติจริงในด้านต่าง ๆ ของการเกษตร

เช่น การเตรียมดิน การเพาะปลูก การดูแลรักษาพืช และการเก็บเกี่ยว

๒.๒.๒ การบรรยายทฤษฎี: มีการบรรยายทฤษฎีเพื่อให้ความรู้พื้นฐานและหลักการสำคัญในการเกษตร

๒.๒.๓ ตลาดนัดเกษตรธรรมชาติ: ศูนย์ได้จัดตั้ง "ตลาดนัดเกษตรธรรมชาติ" เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนและเกษตรกรในพื้นที่จัดจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรที่ผลิตจากการทำเกษตรธรรมชาติ ตลาดเปิดทุกวันอังคาร และศุกร์ ของแต่ละสัปดาห์ โดยผู้ที่จะนำผลิตผลทางการเกษตรมาขายได้ จะต้องผ่านการคัดกรองจากศูนย์และผู้ที่ได้รับการรับรองเกษตรธรรมชาติ

๒.๓ การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

ศูนย์ฝึกฯ มีการใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) ได้แก่ Facebook และ YouTube เพื่อประชาสัมพันธ์และส่งผ่านองค์ความรู้เกษตรกรรม อย่างไรก็ดี ข้อจำกัดด้านบุคลากร ข้อจำกัดด้านความชำนาญในการจัดทำสื่อมัลติมีเดีย(Multimedia) การสร้างเนื้อหา (content) ทำให้จำนวนคลิปความรู้ที่ผลิตยังมีไม่มาก และยังมีเนื้อหาไม่น่าสนใจมากนักในสื่อสังคมออนไลน์ จึงมีผู้เข้าชมน้อย ผู้สนใจเรียนจึงต้องลงทะเบียนในหลักสูตร ออนไลน์ ซึ่งจำกัดจำนวนผู้เรียนตามงบประมาณของศูนย์ ที่ผ่านมายังไม่มีการทำความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการจัดทำสื่อออนไลน์

๒.๔ บทบาทของศูนย์ในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยเฉพาะการจัดตลาดนัดที่นอกจากเป็นการสร้างพื้นที่จัดจำหน่ายสินค้าแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมให้เกษตรกรในพื้นที่รวมตัวกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และแนวทางการแก้ปัญหาการทำเกษตร สร้างเครือข่ายในชุมชน นอกจากนี้ ศูนย์ได้เปิดโอกาสให้ผู้ผ่านการอบรมที่ศูนย์และประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรกรให้มาเป็นวิทยากรในโครงการอบรมต่าง ๆ ด้วย

แผนภาพที่ ๔.๕ และ ๔.๖ ภาพบรรยากาศตลาดนัดเกษตรธรรมชาติ

ที่มา: เฟซบุ๊กศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรมหาวิทยาลัยฯ, เข้าถึงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๗,
https://www.facebook.com/watyan.nfe/?locale=th_TH

สรุป ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรมหาวิทยาลัยฯ มุ่งเน้นกิจกรรมออนไลน์ (Onsite Activity) เป็นหลัก เป็นการฝึกปฏิบัติและการบรรยายทฤษฎี โดยมีการใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่องค์ความรู้เกษตรกร แม้จะมีข้อจำกัดในการผลิตสื่อออนไลน์ แต่ด้วยพิสัยและสถานที่ตั้งที่อยู่ใกล้แหล่งชุมชน ศูนย์ยังคงเป็นพื้นที่สำคัญในการสร้างอาชีพเกษตรกรและเกษตรยั่งยืน ผ่านการฝึกปฏิบัติจริงและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ฐานการเรียนรู้การเกษตร และตลาดนัดเกษตรธรรมชาติ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและเกษตรกรในพื้นที่ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

๓. สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรมหาวิทยาลัยฯ ได้นำเทคโนโลยีและสื่อการสอนที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียดดังนี้:

๓.๑ สื่อการเรียนการสอนพื้นฐาน

มีการใช้คอมพิวเตอร์และระบบสไลด์ทัศนูปกรณ์เป็นเครื่องมือหลักในการนำเสนอเนื้อหาและสื่อการสอน นอกจากนี้ ยังได้มีการอัปโหลดสื่อการสอนบางส่วนไว้บนแพลตฟอร์ม YouTube เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้สะดวกและทบทวนบทเรียนได้ตลอดเวลา การใช้สื่อออนไลน์นี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัลและตอบสนองต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในปัจจุบัน

๓.๒ การอบรมเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่

ศูนย์เคยจัดการอบรมเกี่ยวกับโรงเรือนอัจฉริยะตามนโยบายของส่วนราชการ แต่เป็นเพียงการอบรมระยะสั้นที่จำกัดด้วยงบประมาณ อย่างไรก็ตาม ศูนย์ไม่ได้ดำเนินการติดตั้งอุปกรณ์ Smart

Farming เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ (๑) พื้นที่เกษตรกรรมของศูนย์มีขนาดเล็ก ทำให้การลงทุนในเทคโนโลยีดังกล่าวอาจไม่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับราคาของเทคโนโลยี (๒) ขาดแคลนงบประมาณในการจัดซื้อและติดตั้งอุปกรณ์ (๓) ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการสอนและดูแลระบบ

ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ได้จัดการอบรมเกี่ยวกับเทคโนโลยี Smart Farming อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ให้แก่ผู้เรียน

๓.๓ ความร่วมมือด้านนวัตกรรมทางการเกษตร

แม้จะมีข้อจำกัดในการจัดการอบรมด้านเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ แต่ศูนย์ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการเข้าถึงนวัตกรรมใหม่ๆ ผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก โดยได้ร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) และสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อเป็นสถานที่ทดลองนวัตกรรมทางการเกษตร เพื่อเชื่อมโยงการวิจัยและพัฒนากับการปฏิบัติจริงในภาคการเกษตร เช่น

๓.๓.๑ ระบบโซลาร์เซลล์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีพลังงานสะอาดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในภาคการเกษตร

๓.๓.๒ เครื่องหยอดเชื้อเห็ด ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเพาะเห็ด

๓.๔ การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์

ศูนย์ฝึกฯ ได้นำเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่มาใช้ในการประชาสัมพันธ์และติดต่อสื่อสารกับผู้เรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

๓.๔.๑ ใช้ Facebook เป็นช่องทางหลักในการประชาสัมพันธ์และประกาศรับสมัครโครงการต่างๆ

๓.๔.๒ ใช้แอปพลิเคชัน LINE ในการสร้างกลุ่มสำหรับติดตามผลการเรียนรู้และตอบข้อซักถามของผู้เรียนภายหลังการอบรม

การใช้สื่อสังคมออนไลน์เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการปรับตัวให้เข้ากับพฤติกรรมสื่อสารของผู้เรียนในยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ยังมีโอกาสในการพัฒนาและขยายการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓.๕ ข้อจำกัดและโอกาสในการพัฒนา

จากการศึกษาของผู้ศึกษา พบว่าศูนย์ฝึกฯ ยังมีข้อจำกัดบางประการในการนำเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

๓.๕.๑ ขาดความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในด้านเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ และด้วยพื้นที่ของศูนย์อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor หรือ EEC) ที่มีนโยบายด้านการพัฒนาเกษตรกรรมที่มุ่งเน้นการยกระดับภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

อีกทั้งยังสนับสนุนเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการทำเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและปลอดภัยต่อผู้บริโภค ที่ผ่านมาศูนย์ยังไม่ได้มีการประสานงานจากโครงการใดใน EEC หรือจากสำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.)

๓.๕.๒ ยังไม่มีการนำเทคโนโลยีการทำเกษตรแม่นยำ (Precision Agriculture) มาใช้ในการเรียนการสอน การทำเกษตรแม่นยำเป็นแนวคิดที่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาผสมผสานเพื่อยกระดับการเกษตรในยุคดิจิทัล ซึ่งรวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล เช่น เซอร์ เทคโนโลยีชีวภาพ และนาโนเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มทั้งปริมาณและคุณภาพของผลผลิต อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล การพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกและการนำเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ จะเป็นโอกาสสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับเกษตรกรในยุคดิจิทัล

สรุป แม้ว่าศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรวมวัดญาณฯ จะมีการใช้เทคโนโลยีพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนและมีความพยายามในการเข้าถึงนวัตกรรมใหม่ๆ ผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก แต่ยังมีโอกาสในการพัฒนาและปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ให้มากขึ้น การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการสร้างความร่วมมือ จากบทบาทของผู้รับ (Passive Recipient) สู่การเป็นผู้ริเริ่มและประสานงานเชิงรุก (Proactive Initiator and Coordinator) เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงานร่วมกัน เป็นผู้นำในการสร้างสรรค์โอกาสและแสวงหาพันธมิตร ตลอดจนการนำเทคโนโลยีการทำเกษตรแม่นยำมาใช้ในหลักสูตรการเรียนการสอน จะเป็นก้าวสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและเตรียมความพร้อมสำหรับการทำการเกษตรในอนาคต

๔. สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรวมวัดญาณฯ มีความพร้อมด้านงบประมาณในการดำเนินการจัดอบรมหลักสูตรต่างๆ ตามแผนงานที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม การขยายขอบเขตการดำเนินงานเพื่อจัดโครงการอบรมเพิ่มเติม จำเป็นต้องได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีการเกษตรและการผลิตสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม ต้องอาศัยทั้งงบประมาณและบุคลากรเพิ่มเติมเช่นกัน

ในด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ศูนย์ฯ มีความพร้อมดังนี้

๔.๑ แปลงสาธิตเกษตรธรรมชาติ: มีจำนวนทั้งสิ้น ๒๒ แปลง ซึ่งใช้สำหรับการปลูกพืชผักหมุนเวียนตามหลักการเกษตรธรรมชาติ

๔.๒ ฐานการเรียนรู้เกษตรธรรมชาติ: ประกอบด้วย ๕ ฐานหลัก ได้แก่ ฐานพืชผัก ฐานปุ๋ย ฐานสมุนไพรป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ฐานขยายพันธุ์พืช และฐานแปรรูปผลผลิตการเกษตร ฐานการเรียนรู้เหล่านี้มีความเพียงพอต่อการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติของประชาชนในพื้นที่

๔.๓ อาคารและห้องประชุม: สามารถรองรับผู้เข้าอบรมได้สูงสุด ๘๐ คน ซึ่งเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมอบรมขนาดกลาง

ศูนย์มีข้อได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้ง โดยตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชน ใกล้แหล่งท่องเที่ยว และสถานพยาบาล อีกทั้งยังอยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor) หรือรู้จักกันในชื่อ อีอีซี (EEC) ซึ่งเอื้อต่อการเข้าถึงของประชาชนในพื้นที่ ด้วยศักยภาพดังกล่าว จึงควรพิจารณาการพัฒนาศูนย์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงง่ายสำหรับชุมชน และเป็นศูนย์กลางในการให้ข้อมูลและความรู้ด้านการเพาะปลูกแก่เกษตรกรและผู้สนใจในพื้นที่

การพัฒนาศูนย์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด อาจพิจารณาดำเนินการดังนี้

- ๑) ปรับปรุงและเพิ่มเติมฐานการเรียนรู้ให้ครอบคลุมเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่
- ๒) พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ทางไกล เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- ๓) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานวิจัยในพื้นที่ EEC เพื่อยกระดับองค์ความรู้และนวัตกรรมทางการเกษตร
- ๔) จัดทำโครงการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อสร้างการรับรู้และดึงดูดความสนใจจากชุมชนโดยรอบ

ทั้งนี้ การพัฒนาศูนย์ในด้านต่างๆ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕. ผู้บริหาร ครูและบุคลากร ของศูนย์

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชลบุรี เป็นสถานศึกษาขึ้นตรงต่อกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) กระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันมีรักษาการผู้อำนวยการศูนย์เป็นผู้บังคับบัญชาหน่วยงาน บุคลากรของศูนย์มีภารกิจหลัก คือ

๕.๑ การฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้มีกินมีใช้ในครอบครัว และนำแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้

๕.๒ บริหารให้เป็นศูนย์การเรียนรู้สำหรับผู้เข้ามาศึกษาดูงาน

๕.๓ จัดนิทรรศการด้านการเกษตรตามสถานที่ต่าง ๆ ตามที่ได้รับเชิญหรือร้องขอ

๕.๔ เป็นแหล่งเก็บเมล็ดพันธุ์พืชตามที่ได้รับมอบหมาย

อย่างไรก็ดี บุคลากรที่มีอยู่ยังไม่มี ความชำนาญด้านการจัดทำโครงการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อสร้างการรับรู้และดึงดูดความสนใจจากชุมชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น การใช้

เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ การบริหารระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ทางไกล จึงทำให้การดำเนินการของ ศูนย์ใช้รูปแบบเดิมที่เน้นการอบรมในศูนย์เป็นหลัก

๖. การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของเยาวชน

หลักสูตรที่เปิดทำการอบรมมีการกำหนดกระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนไว้แล้ว ซึ่งศูนย์ได้ดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ ผ่าน google form ประกอบกับในระหว่างการอบรมใช้การประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ระหว่างเรียน

นอกจากนี้ ผู้สอนได้ติดตามผลหลังการอบรมเสร็จไปแล้ว ๑ เดือนผ่านกลุ่มไลน์ (Line) โดยจะให้ผู้อบรมส่งผลงานและความก้าวหน้าตามระยะเวลา และเป็นช่องทางในการปรึกษาปัญหาและเล่าประสบการณ์ของผู้เข้าอบรม ถือเป็นการสร้างเครือข่ายอีกทางหนึ่ง

ผู้ศึกษา พบว่า ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ มีการประเมินผลการเรียนที่เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ

การสร้างโครงการฝึกอบรม “การสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน”

ผู้ศึกษาได้ออกแบบโครงการฝึกอบรม ที่ผสมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้ศึกษาได้คิดขึ้นใหม่ และที่คัดเลือก การฝึกอบรมการทำเกษตรระยะสั้นของศูนย์ จำนวน ๓ กิจกรรม ได้แก่ การทำปุ๋ยหมักเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเพาะพันธุ์ต้นอ่อนทานตะวันเพื่อผลิตอาหารคุณภาพ และการแปรรูปน้ำสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ผสมผสานเป็นฐานการเรียนรู้แบบ Active Learning และออกแบบกิจกรรมเสริม ประกอบด้วย สื่อการสอน การทำกิจกรรมกลุ่ม การระดมความคิด และการนำเสนอ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดอบรม โดยใช้ชื่อโครงการอบรม “การสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน”

๑. วัตถุประสงค์ของโครงการ

๒.๑ เพื่อให้เยาวชนนอกระบบการศึกษามีกระบวนการเรียนรู้ การคิด การสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกัน ตระหนักรู้ความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง

๒.๒ เพื่อให้เยาวชนนอกระบบการศึกษาได้เรียนรู้และทดลองทำการเกษตรและการแปรรูปผลผลิตในรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน

๒.๓ เพื่อให้เยาวชนนอกระบบการศึกษาร่วมแสดงความคิดเห็นในการสร้างความตระหนักรู้การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายเยาวชนในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

๒. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

เยาวชนนอกระบบการศึกษาที่มีอายุไม่เกิน ๒๕ ปี จำนวนไม่ต่ำกว่า ๒๔ คน โดยระหว่างทาง

ฝึกอบรมต้องแบ่งเยาวชนเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มละไม่ต่ำกว่า ๘ คนเพื่อให้เพียงพอต่อการแบ่งหน้าที่ทำกิจกรรมในแต่ละฐาน

๓. กำหนดการและสถานที่จัดโครงการ

โครงการฝึกอบรมจัดขึ้น วันเสาร์ที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๗ ณ ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

๔. วิธีการอบรมและกิจกรรมหลัก

ผู้ศึกษาใช้วิธีการอบรมแบบผสมผสานระหว่าง การจัดกิจกรรมฐานการเรียนรู้แบบ Active Learning การนำเสนอ การถอดบทเรียน และการระดมความคิด โดยได้กำหนดกิจกรรมหลักไว้ ๕ กิจกรรม ได้แก่

๔.๑ กิจกรรมเสริมสร้างความรู้เกษตรกรรมยั่งยืน พร้อมการสรุปบทเรียน

๔.๒ กิจกรรมฐานการเรียนรู้ จำนวน ๓ ฐาน ประกอบด้วย ฐานปุ๋ยหมักเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฐานเพาะพันธุ์ต้นอ่อนทานตะวันเพื่อผลิตอาหารคุณภาพ และฐานแปรรูปน้ำสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

๔.๓ กิจกรรมนำเสนอแบรนด์สินค้า และแนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป

๔.๔ กิจกรรมการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในมิติทัศนคติ

๔.๕ กิจกรรมร่วมสร้างสรรค์และออกแบบแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายเยาวชนในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

ผู้ศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการหลัก และทำหน้าที่วิทยากรกระบวนการ และมีอาจารย์ประจำศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ เป็นวิทยากรประจำฐาน ประกอบด้วย ฐานปุ๋ยหมักเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฐานเพาะพันธุ์ต้นอ่อนทานตะวันเพื่อผลิตอาหารคุณภาพ และฐานแปรรูปน้ำสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ดังรายละเอียดการจัดโครงการอยู่ในภาคผนวก

ผลประเมินการฝึกอบรมในด้านการพัฒนาการคิด

การศึกษาค้างนี้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลโครงการฝึกอบรมของเยาวชน ในด้านการพัฒนาการคิดและทัศนคติที่มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำไปสู่การพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมได้ ดังนั้น การประเมินผลโครงการอบรมจะพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ของเยาวชนที่เรียนรู้ในศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ จะเน้นการตรวจสอบความสามารถของเยาวชนใน ๒ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาการคิดด้านการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม และทัศนคติเชิงบวกต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

หัวข้อนี้เป็นการสรุปผลการประเมินด้านการพัฒนาการคิด และจะได้บรรยายผลการประเมินในประเด็นการสร้างทัศนคติในหัวข้อถัดไป

การพัฒนาการคิด หมายถึง การที่เยาวชนสามารถในการเลือกวิธีการคิดให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด ซึ่งการพัฒนาการคิด ต้องอาศัยหลายมิติซึ่งรวมถึงการเลือกรูปแบบการคิดที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดกระบวนการคิดที่เหมาะสมและหลากหลาย โดยรูปแบบการคิดที่จำเป็นในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน และการปรับใช้องค์ความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ประกอบด้วย การคิดเชิงสร้างสรรค์ และการคิดเชิงบูรณาการ

การประเมินการคิดเชิงสร้างสรรค์ และการคิดเชิงบูรณาการของเยาวชนใช้กิจกรรม “สร้างแบรนด์สินค้า และจุดขายเพิ่มมูลค่าน้ำสมุนไพร” ในฐานแปรรูปน้ำสมุนไพร โดยผู้ศึกษาแบ่งเยาวชนเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มละ ๘-๙ คน และมอบหมายให้เยาวชนคิดยี่ห้อสินค้า (Brand) และเครื่องหมาย (Logo) เพื่อจำหน่ายน้ำสมุนไพรแปรรูปที่ได้จากการแปรรูปน้ำว่านกาบหอย ซึ่งเป็นน้ำสมุนไพรมีส่วนประกอบหลักจากสารสกัดจากพืชกาบหอยและดอกอัญชัน และเยาวชนต้องสร้างจุดขายในการเพิ่มมูลค่าสินค้า เยาวชนแต่ละกลุ่มสรุปผลและกำหนดแนวทางนำเสนอผลงานเพื่อชิงรางวัลเป็นกลุ่ม กิจกรรมนี้ถูกออกแบบเพื่อกระตุ้นให้เยาวชนคิดเชิงสร้างสรรค์ ระดมความคิดร่วมกันเป็นกลุ่ม เปิดโอกาสให้เยาวชนมีกระบวนการคิดในรูปแบบใหม่ๆ ใช้จินตนาการ ค้นหาสิ่งใหม่ นอกจากนี้ กิจกรรมดังกล่าวช่วยกระตุ้นการคิดเชิงบูรณาการ ทำให้มองเห็นภาพองค์รวมของปัญหา นำเรื่องต่าง ๆ มาพิจารณาอย่างมีความรู้ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ค้นหาแนวทางแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้ นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้ประเมินการคิดเชิงบูรณาการผ่านการแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในมิติทัศนคติด้วย

ผู้ศึกษา พบว่า เยาวชนทั้งสามกลุ่มมีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบยี่ห้อสินค้าและเครื่องหมายได้สวยงามพอใช้ พยายามสื่อความหมาย ความตั้งใจในการออกแบบและใส่ใจในรายละเอียด ภาพมีความน่าสนใจ ซึ่งตรงกับหลักการออกแบบเครื่องหมายการค้า อย่างไรก็ดี ยังขาดความโดดเด่นของเครื่องหมายที่ต้องให้คนอื่นจดจำเครื่องหมายได้ ซึ่งผู้ศึกษาทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการประจำกลุ่มได้ให้คำแนะนำการพัฒนาเครื่องหมายและภาพให้มีความน่าสนใจมากขึ้นหลังจากที่เยาวชนได้นำเสนอแล้ว

ในประเด็นการสร้างจุดขายในการเพิ่มมูลค่าสินค้า ทำให้เห็นว่าเยาวชนนำเสนอแนวทางที่หลากหลาย สะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนสามารถนำเอาประสบการณ์ ความรู้ที่ได้จากการบรรยาย การอ่านข้อมูลจากสื่อการสอนที่ผู้ศึกษาได้จัดทำขึ้น มาประยุกต์เป็นแนวทางการสร้างจุดขายในการเพิ่มมูลค่าสินค้าอย่างสร้างสรรค์ได้ เช่น เลือกใช้วัตถุดิบที่ได้จากการทำเกษตรธรรมชาติ การขอรับใบรับรองมาตรฐานเกษตรธรรมชาติเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภค การแปรรูปเป็นไอศกรีมเพื่อเพิ่มมูลค่า เป็นต้น

ส่วนทักษะการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันพบว่า ทุกกลุ่มทำงานเป็นทีม คิดเป็นระบบแบบแผน แบ่งงานกัน ใช้จุดเด่นของแต่ละคน เช่น วาดรูป นำเสนอ คิดทำทาง มีการฝึกซ้อม ระดมสมอง รับฟัง

ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ใช้ความเห็นทุกคนมาประกอบ มีความตั้งใจฟังและจด ตอบคำถามวิทยากร สามารถคิดประยุกต์ต่อยอด เช่น ครอบอกว่าให้ใส่น้ำตาลทราย แต่เด็กถามว่าใส่น้ำตาลทรายแดงได้หรือไม่ หรือในฐานปุ๋ยหมักเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีคำถามเช่น หากไม่มีมูลสัตว์ ใช้ใบไม้ เศษพืชแทนได้หรือไม่ และปุ๋ยที่ได้ต่างกันอย่างไร มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเยาวชนด้วยกัน เช่น ที่บ้านทำปุ๋ยด้วยวิธีใดใช้สูตรใดและได้ผลลัพธ์เช่นไร ซึ่งวิทยากรประจำฐานครูได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติม

ผลประเมินการฝึกอบรมในด้านทัศนคติต่ออาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

ผู้ศึกษาวัดผลสัมฤทธิ์ว่าเยาวชนมีทัศนคติเชิงบวก หรือทัศนคติเชิงลบอย่างไร โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม จำนวน ๓ กลุ่ม กลุ่มละ ๘ - ๙ คน โดยให้ผู้ศึกษาร่วมนั่งเป็นกลุ่มกับเยาวชน และสัมภาษณ์โดยให้ตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย พร้อมแสดงความคิดเห็น ผู้ศึกษาในแต่ละกลุ่มได้บันทึกคำตอบในส่วนที่เป็นสาระสำคัญได้ ดังนี้

๑. คำถาม ๑ : อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่น่าสนใจและท้าทาย เห็นด้วย / ไม่เห็นด้วย อธิบายเหตุผลประกอบ

ผู้ศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า เยาวชนทั้ง ๓ กลุ่ม “เห็นด้วย” ว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่น่าสนใจและท้าทาย โดยมีเหตุผลสนับสนุนหลายประการ ดังนี้

๑.๑ คุณค่าทางวัฒนธรรมและการเรียนรู้

๑.๑.๑ เป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทำให้เกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑.๑.๒ เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเกษตรและประโยชน์ของผลผลิต

ต่อสุขภาพ

๑.๒ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

๑.๒.๑ สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน

๑.๒.๒ มีโอกาสในการส่งออกผลผลิตสู่ตลาดต่างประเทศ

๑.๒.๓ สามารถพัฒนาเป็นอาชีพเสริมหรือต่อยอดเป็นธุรกิจได้

๑.๒.๔ ช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือนจากการปลูกพืชเพื่อบริโภคเอง

๑.๓ ความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม

๑.๓.๑ เป็นอาชีพที่ช่วยลดภาวะโลกร้อนและส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อม

๑.๓.๒ สามารถทำการเกษตรแบบไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้

๑.๔ นวัตกรรมและความท้าทาย

๑.๔.๑ มีความท้าทายในการประยุกต์ใช้เทคนิคใหม่ ๆ เช่น การปลูกผักไร้สารพิษ

๑.๔.๒ ต้องคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตและสร้างรายได้

๑.๔.๓ มีโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสินค้าเกษตร

๑.๕ ประโยชน์ต่อสังคม

๑.๕.๑ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เพื่อนและครอบครัวได้

๑.๕.๒ ผลิตอาหารที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตรกรรม โดยมองว่าเป็นอาชีพที่มีคุณค่าทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นอาชีพที่เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

๒. คำถาม ๒: อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ไม่มีอนาคตและไม่น่าสนใจสำหรับคนรุ่นใหม่ เห็นด้วย/ไม่เห็นด้วย โปรดแสดงความคิดเห็น

เยาวชนผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๙๕) ไม่เห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าว โดยมีเหตุผลสนับสนุน ดังนี้

๒.๑ ความยั่งยืนและความจำเป็นของอาชีพ

๒.๑.๑ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีมายาวนานและมีความจำเป็นในทุกยุคสมัย

๒.๑.๒ มีความสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศ

๒.๒ โอกาสทางธุรกิจและการสร้างรายได้

๒.๒.๑ สามารถสร้างธุรกิจจากผลผลิตทางการเกษตรได้

๒.๒.๒ มีโอกาสในการเพิ่มมูลค่าผ่านการแปรรูปผลผลิต

๒.๒.๓ สามารถสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์เฉพาะกลุ่ม เช่น ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก

๒.๓ ความยืดหยุ่นและความท้าทาย

๒.๓.๑ เป็นอาชีพที่สามารถทำได้ตลอดเวลาตามต้องการ

๒.๓.๒ มีความท้าทายซึ่งอาจดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่

๒.๔ คุณค่าทางสังคมและสุขภาพ

๒.๔.๑ สามารถปลูกผักเพื่อบริโภคเอง ปลอดภัย และมีความปลอดภัย

๒.๔.๒ เปิดโอกาสให้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม สร้างความสนุกสนาน

๒.๕ การเรียนรู้และการพัฒนา

๒.๕.๑ จำเป็นต้องให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์จริง ซึ่งอาจนำไปสู่

ความสนใจในอาชีพนี้

อย่างไรก็ตาม มีเยาวชนผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนน้อยที่เห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าว โดยให้

เหตุผลว่า

- อาชีพเกษตรกรรมต้องใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ ซึ่งอาจไม่ตรงกับความต้องการของบางคน
- ผลผลิตทางการเกษตรมีความไม่แน่นอน ไม่สามารถกำหนดเวลาที่แน่ชัดได้

ผลการศึกษาี้แสดงให้เห็นว่า แม้จะมีความท้าทายบางประการ แต่อาชีพเกษตรกรรมยังคงมีศักยภาพและความน่าสนใจสำหรับคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาถึงโอกาสในการพัฒนาธุรกิจ ความยั่งยืน และคุณค่าทางสังคม อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้าใจและเห็นคุณค่าของอาชีพนี้อาจเป็นสิ่งสำคัญในการดึงดูดความสนใจและการมีส่วนร่วมในภาคการเกษตรต่อไป

๓. คำถาม ๓ : เกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดแก่ไร่นา และระบบนิเวศ เมื่อคุณเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ก็จะได้รับประโยชน์ไปด้วย เห็นด้วย/ไม่เห็นด้วย โปรดแสดงความคิดเห็น

สรุปผลการศึกษาได้ว่า เยาวชนทั้ง ๓ กลุ่ม “เห็นด้วย” ว่าตนเองได้รับประโยชน์จากการทำเกษตรกรรมยั่งยืน โดยมีเหตุผลสนับสนุนหลายประการ ดังนี้

๓.๑ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการพึ่งพาตนเอง

- ๓.๑.๑ ลดรายจ่ายในครัวเรือนจากการปลูกพืชเพื่อบริโภคเอง
- ๓.๑.๒ สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ๓.๑.๓ สามารถสร้างรายได้เสริมจากการใช้ประโยชน์ทุกส่วนของพืช

๓.๒ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

- ๓.๒.๑ ช่วยลดภาวะโลกร้อน
- ๓.๒.๒ ส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมโดยรวม
- ๓.๒.๓ ช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ป้องกันการแห้งแล้ง

๓.๓ ความยั่งยืนและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

- ๓.๓.๑ ใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างเต็มที่
- ๓.๓.๒ นำของเหลือใช้จากการเกษตรมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น การทำปุ๋ยหมัก

๓.๔ ประโยชน์ต่อสุขภาพและความปลอดภัยทางอาหาร

- ๓.๔.๑ ผู้บริโภคได้รับอาหารที่สะอาดและปลอดภัย
- ๓.๔.๒ มีผักและอาหารบริโภคตลอดปี

๓.๕ ผลประโยชน์ร่วมกันในระบบนิเวศ

- ๓.๕.๑ แม้ไม่ได้ทำอาชีพเกษตรกรรมโดยตรง ก็ยังได้รับประโยชน์จากสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

ผลการศึกษาี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเข้าใจและตระหนักถึงประโยชน์ของเกษตรกรรมยั่งยืนในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และสังคม โดยเห็นว่าการทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืนไม่เพียงแต่ส่งผลดีต่อเกษตรกรเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรวม

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนคติต่ออาชีพเกษตรกรรมและเกษตรกรรมยั่งยืน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่น่าสนใจและท้าทาย โดยมองว่าเป็นอาชีพที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม สร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมความยั่งยืน ด้านสิ่งแวดล้อม

ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคงสำหรับคนรุ่นใหม่ โดยเชื่อว่ายังคงมีโอกาสทางธุรกิจ ความยืดหยุ่น และความท้าทายที่อาจดึงดูดคนรุ่นใหม่ได้

ทุกคนเห็นด้วยว่าเกษตรกรรมยั่งยืนสร้างประโยชน์แก่ระบบนิเวศและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และความร่วมมือในชุมชน

ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตรกรรมและแนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน หากมีพื้นที่ให้เยาวชนได้ฝึกอบรม ทดลองทำการเกษตร มีแหล่งเรียนรู้ที่มีข้อมูลทันสมัย มีเครือข่ายเกษตรกรให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ย่อมสร้างแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน และเป็นส่วนหนึ่งของพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาภาคการเกษตรของประเทศไทยได้

ความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

ผู้ศึกษาได้ออกแบบการประชุมระดมความคิด โดยให้เยาวชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมกันเสนอแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของพวกเขาว่าจะทำอย่างไรให้พวกเขาตระหนักรู้ การเผยแพร่ความรู้อย่างไร การสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกัน

ผู้ศึกษาแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มละ ๘-๙ คน และมอบหมายให้ผู้ศึกษาประจำกลุ่มจัดการประชุมระดมความคิดเห็นในประเด็นแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

ประเด็นการสร้างความตระหนักรู้ ความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน เยาวชนให้ความเห็นว่า การศึกษาและการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การดูงานฟาร์มเกษตรอินทรีย์ คอนเทนต์ออนไลน์ที่น่าสนใจ เช่น วิดีโอสั้น หรือ infographics การสร้างความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันอย่างส่งเสริมการทำเกษตรในเมือง เช่น การปลูกผักสวนครัว การส่งเสริมให้ใช้ผลิตภัณฑ์จากการทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรธรรมชาติ จัดกิจกรรมตลาดนัดสีเขียวในชุมชน การประชาสัมพันธ์ตามชุมชน หมู่บ้าน เทศบาล ใช้ช่องทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น Facebook, Line เป็นต้น มีสร้างสไลด์แกนที่จดจำง่ายเป็นสื่อในการบอกกล่าว

ประเด็นการมีส่วนร่วมในการในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน เยาวชนให้ความเห็นว่า

อยากให้มีพื้นที่เสนอหัวข้อที่สนใจเรียนรู้ มีแพลตฟอร์มหรือพื้นที่ให้พบปะกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ พื้นที่ให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันสร้างแรงบันดาลใจ การทำการเกษตรให้สำเร็จเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือต่อ อาชีพเกษตรกร มีโอกาสเป็นตัวแทนชุมชนร่วมประชุมหรือร่วมงานที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร ร่วมอบรม ภาคปฏิบัติทักษะการตลาดและการขายให้เยาวชนเห็นโอกาสทางธุรกิจในภาคเกษตร เชิญชวนชุมชนหรือคน สนิทให้ลองปลูกผักเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้มีประสบการณ์ก่อน สร้างความน่าสนใจ

ประเด็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรกรรมยั่งยืน เยาวชนให้ความเห็นว่าจะ สร้างกลุ่มในชุมชนและออนไลน์เพื่อจัดกิจกรรมพบปะแลกเปลี่ยนความรู้อย่างสม่ำเสมอ สนับสนุนการเยี่ยมชม และเรียนรู้จากฟาร์มต้นแบบในพื้นที่ต่าง ๆ มีระบบการขายผลผลิตออนไลน์ที่น่าเชื่อถือ การเผยแพร่ข้อมูลทาง ออนไลน์หรือสื่อหมู่บ้าน การแบ่งปันผลผลิตให้คนในชุมชน

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

๑. ศึกษาแบบแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

๒. สร้างและประเมินผลการฝึกอบรมเรื่องการสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

๓. ศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

ขั้นตอนการศึกษาเริ่มจากการศึกษาแบบแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ผ่านวิธีการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๖ คน เพื่อให้ได้ข้อมูลกระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อสร้างการฝึกอบรมเรื่องการสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน พร้อมทั้งวิธีการประเมินโครงการฝึกอบรม จากนั้นผู้ศึกษาได้กำหนดและหากกลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษาจำนวน ๒๕ คน มาเข้าร่วมอบรมในโครงการฝึกอบรม “การสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน” ซึ่งได้จัดขึ้นในวันเสาร์ที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๗ ณ ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผู้ศึกษาได้บันทึกข้อค้นพบและนำมาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปผลตามวัตถุประสงค์งานวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ อาจารย์และวิทยากรประจำศูนย์ จำนวน ๕ คน และผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสัตหีบ

กลุ่มที่ ๒ เป็นเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่ไม่ได้เรียนในโรงเรียนขั้นพื้นฐาน อายุตั้งแต่ ๑๕-๒๕ ปี ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมโครงการฝึกอบรม จำนวน ๒๕ คน

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาจะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเอกสาร จากการสัมภาษณ์ จากการสำรวจพื้นที่จริง และจากการประชุมแบบมีส่วนร่วม เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบในลักษณะสามเส้า เมื่อได้ข้อมูลที่ต้องการแล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ในส่วนนี้ได้สรุปผลการศึกษารายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. ผลการศึกษารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

การศึกษาครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์และประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ดังนี้

๑.๑ หลักสูตร

๑.๑.๑ ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรหลากหลายที่สอดคล้องกับแนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน โดยแบ่งหลักสูตรออกเป็นสองประเภทหลักคือ หลักสูตรตามความต้องการของชุมชน ภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ของ กปร. และหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง ของ สกร.

๑.๑.๒ มีการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับแนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน โดยเน้นการปฏิบัติจริง การสร้างรายได้ การรักษาสินแวดล้อม และความปลอดภัยของผู้บริโภค

๑.๑.๓ ผู้เข้าอบรมกลุ่มเป้าหมาย เปิดกว้างสำหรับประชาชนทั่วไป และผู้ที่กำลังศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียนทุกระดับอายุ อย่างไรก็ดี ในช่วง ๓ ปีที่ผ่านมา ประชาชนที่เข้ามาฝึกอบรมที่ศูนย์จะเป็นผู้ใหญ่ อายุเฉลี่ย ๔๐ – ๖๐ ปี

๑.๒ การจัดการเรียนการสอน

๑.๒.๑ การฝึกปฏิบัติและการบรรยายทฤษฎีเป็นองค์ประกอบหลักในการจัดการเรียนการสอน

๑.๒.๒ มีการจัดกิจกรรมออนไซต์ (Onsite Activity) เป็นหลัก โดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริง

๑.๒.๓ ศูนย์สามารถออกแบบการเรียนการสอนให้มีกิจกรรมครอบคลุมการทำเกษตรกรรมตั้งแต่เริ่มเพาะปลูกจนถึงการจัดจำหน่าย ตลอดจนมีการจัดช่องทางจัดจำหน่ายของศูนย์ ได้แก่ ตลาดนัดเกษตรธรรมชาติ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนและเกษตรกรในพื้นที่จัดจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรที่ผลิตจากการทำเกษตรธรรมชาติ ตลาดเปิดทุกวันอังคารและศุกร์ ของแต่ละสัปดาห์ โดยผู้ที่จะนำผลิตผลทางการเกษตรมาขายได้ จะต้องผ่านการคัดกรองจากศูนย์และผู้ที่ได้รับการรับรองเกษตรธรรมชาติ เพิ่มแรงจูงใจให้ผู้สนใจเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรแบบเดิมมาเป็นเกษตรธรรมชาติมากขึ้น

๑.๒.๔ การจัดตลาดนัดเกษตรธรรมชาติมีส่วนทำให้เกิดการรวมตัวกันของเกษตรกรในพื้นที่ เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และแนวทางการแก้ปัญหาการทำเกษตร สร้างเครือข่ายในชุมชน เมื่อพิจารณาพิกัดที่ตั้งของศูนย์ที่อยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor) หรือรู้จักกันในชื่อ อีอีซี (EEC) และใกล้ชุมชน ทำให้ศูนย์เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการ

สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีประชาชนที่เข้ามาเรียนรู้ ณ ศูนย์แห่งนี้ เป็นผู้ที่เข้ามาอบรมในโครงการฝึกอบรมที่ศูนย์จัดขึ้น หรือเข้ามากับหน่วยงานอื่นที่จัดเข้ามาดูงานในสถานที่นี้ ไม่ปรากฏว่ามีประชาชนทั่วไปที่จะเข้ามาเพื่อเรียนรู้ตามอัธยาศัย จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของศูนย์ให้จุใจประชาชนและรองรับประชาชนที่เข้ามาศึกษาตามอัธยาศัยได้มากขึ้น เพื่อใช้ศักยภาพของศูนย์เป็นแหล่งเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

๑.๓ สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

๑.๓.๑ ใช้คอมพิวเตอร์และระบบโสตทัศนูปกรณ์ในการนำเสนอเนื้อหาและสื่อการสอน

๑.๓.๒ ใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น Facebook และ YouTube เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่องค์ความรู้

๑.๓.๓ ศูนย์มีความพยายามในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ เช่น การร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ในการทดลองนวัตกรรมทางการเกษตร อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดในการนำเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่มาใช้ได้อย่างเต็มรูปแบบ เช่น เทคโนโลยี Smart Farming และ Precision Agriculture เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรในการติดตั้งอุปกรณ์ ทำให้การอบรมด้านเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่มีข้อจำกัด

๑.๓.๔ แม้ว่าศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ จะมีการใช้เทคโนโลยีพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนและมีความพยายามในการเข้าถึงนวัตกรรมใหม่ๆ ผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก แต่ยังมีโอกาสในการพัฒนาและปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ให้มากขึ้น โดยการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนด้านเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ ซึ่งศูนย์อาจต้องเริ่มประสานงานเชิงรุกเพื่อสร้างความร่วมมือ

๑.๔ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

๑.๔.๑ ศูนย์มีความพร้อมด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น แปลงสาธิตฐานการเรียนรู้ และห้องประชุม

๑.๔.๒ ตำแหน่งที่ตั้งของศูนย์มีความได้เปรียบ เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ EEC และใกล้ชุมชน มีการจัดตลาดนัดเกษตรธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงพอสมควรแล้ว

๑.๕ ผู้บริหาร ครูและบุคลากร

บุคลากรมีความเชี่ยวชาญในด้านเกษตรธรรมชาติ แต่ขาดความชำนาญในการจัดทำสื่อมัลติมีเดียและการใช้เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่

๑.๖ การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

๑.๖.๑ ศูนย์ได้ออกเอกสารรับรองการทำเกษตรธรรมชาติให้กับเกษตรกรที่ผ่านการตรวจมาตรฐานเกษตรธรรมชาติ

๑.๖.๒ มีการประเมินผลที่เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ มีการ

โซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น LINE ในการติดตามผลการเรียนรู้และตอบข้อซักถามของผู้เรียนภายหลังการอบรม

การกำหนดกรอบการศึกษารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แบ่งเป็น ๖ องค์ประกอบสอดคล้องกับวิธีการกำหนดกรอบการศึกษาของ อริสา ประกอบดี (๒๕๖๒) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงราย

หลักสูตรที่ศูนย์ได้จัดทำขึ้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้จริง และสอดคล้องกับแนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน การออกแบบหลักสูตรส่วนหนึ่งมาจากความต้องการของชุมชน ถือว่าศูนย์ได้ปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย โดยมีการรับฟังและศึกษาความต้องการของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาการจัดกิจกรรมฝึกอบรม สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในงานวิจัยของ กิตติพร สุขประสงค์ (๒๕๕๗) ที่พบว่าศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ขาดความร่วมมือจากชุมชนและภาคีเครือข่าย และกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์ยังไม่ได้รับการตอบรับจากชุมชน การเข้าถึงชุมชนไม่มีการประสานงานอย่างเป็นระบบ ทำให้งานของศูนย์ไม่เกิดการพัฒนาตามเป้าหมายเท่าที่ควร และเสนอแนะให้ศูนย์เพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุภัทรชัย รินสาย และวชิ ปัญญาใส (๒๕๖๔) ที่ศึกษาเรื่องการบริหารภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปัว จังหวัดน่าน และมีข้อเสนอแนะให้ปรับแนวทางการบริหารโดยเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอปัว จังหวัดน่าน ทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการวางแผน ๒) ด้านการจัดองค์การ ๓) ด้านการนำ และ ๔) ด้านการควบคุม

กล่าวได้ว่าศูนย์มีจุดเด่น ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติจริง เป็นโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความสำคัญของโครงการ การมีแปลงสาธิตเกษตรธรรมชาติและฐานการเรียนรู้เกษตรธรรมชาติทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การจัดตลาดนัดเกษตรธรรมชาติมีส่วนทำให้เกิดการรวมตัวกันของเกษตรกรในพื้นที่ เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และแนวทางการแก้ปัญหาการทำเกษตร สร้างเครือข่ายในชุมชน เมื่อพิจารณาพิกัดที่ตั้งของศูนย์ที่อยู่ในพื้นที่ EEC และใกล้ชุมชน ทำให้ศูนย์เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

อย่างไรก็ดี จุดที่เป็นปัญหาในการดำเนินการของศูนย์อยู่ที่ข้อจำกัดด้านบุคลากรที่ยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการสอนและดูแลระบบเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดซื้อและติดตั้งอุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่มีจำกัด ทำให้การอบรมเกี่ยวกับเทคโนโลยีเกษตรสมัยใหม่ ไม่ต่อเนื่อง ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการฝึกอบรม ทำให้

เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมอบรมน้อยลง และการผลิตสื่อออนไลน์ให้ความรู้เกษตรกรรมยังมีไม่มากและเนื้อหายังไม่น่าสนใจมากนักในสังคมออนไลน์ และศูนย์ยังไม่สามารถเปิดพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้

สำหรับโอกาสของการพัฒนา ผู้ศึกษาพบว่าปัจจุบันมีความต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการเกษตรธรรมชาติและการทำเกษตรยั่งยืนเพิ่มขึ้นในสังคม การศึกษาค้นคว้ากลุ่มเยาวชนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ต้องการเรียนรู้อาชีพเกษตรกรรมและคิดว่าเป็นอาชีพที่สำคัญ ประกอบกับการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่เปิดโอกาสให้ศูนย์นำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งหากมีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกช่วยเสริมสร้างการพัฒนาและนำนวัตกรรมมาใช้ในภาคการเกษตร และการใช้โซเชียล(Social Media) จะทำให้การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่องค์ความรู้เกษตรกรรมเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ศูนย์ควรพิจารณาการแก้ไขปัญหาด้านงบประมาณที่จำกัดในการดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมต่างๆ อาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่อย่างรวดเร็วด้วย

๒. ผลการศึกษาการสร้างและประเมินผลการฝึกอบรมเรื่องการสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

โครงการอบรม “การสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน” ออกแบบขึ้นโดยมีเป้าประสงค์ ๓ ข้อ ประการแรก เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และทดลองทำการเกษตรและการแปรรูปผลิตผลในรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าที่มุ่งพัฒนาเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้มีโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาอาชีพ และหลุดพ้นจากภาวะวิกฤตและความเสี่ยงที่จะเข้าสู่วงจรอันตราย จึงได้คัดเลือกฐานการเรียนรู้ ๓ ฐานที่ครอบคลุมการทำการเกษตรตั้งแต่ขั้นเตรียมการ ได้แก่ ฐานปุ๋ยหมักเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และฐานเพาะพันธุ์ต้นอ่อนทานตะวันเพื่อผลิตอาหารคุณภาพ และขั้นการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรโดยใช้ฐานแปรรูปน้ำสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ โดยฐานการเรียนรู้ที่เลือกมานั้นเป็นจุดเด่นของศูนย์และศูนย์มีทรัพยากรพร้อมฝึกอบรมอยู่แล้ว และผู้ศึกษาได้ออกแบบกิจกรรมเรียนรู้แนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อให้เยาวชนกลุ่มเป้าหมายเข้าใจแนวคิดและประโยชน์ของเกษตรกรรมยั่งยืนภายใต้แนวคิด “ทำได้จริง สร้างรายได้ รักษาสภาพ ภูมิปัญญาปลอดภัย” และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ผ่านการเล่นเกมส์และสื่อการสอนที่ทันสมัย

เป้าประสงค์ประการที่สอง ในการจัดโครงการอบรมเน้นให้เยาวชนนอกระบบการศึกษามีกระบวนการเรียนรู้ การคิด การสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกัน ตระหนักรู้ความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองโดยใช้กิจกรรม “สร้างแบรนด์สินค้า และจุดขายเพิ่มมูลค่าน้ำสมุนไพร” ในฐานแปรรูปน้ำสมุนไพร โดยผู้ศึกษากระตุ้นให้เยาวชนคิดยี่ห้อสินค้า (Brand) และเครื่องหมาย (Logo) เพื่อจำหน่ายน้ำสมุนไพรแปรรูป และสร้างจุดขายในการเพิ่มมูลค่าสินค้า และเยาวชนแต่ละกลุ่มสรุปผลและกำหนดแนวทางนำเสนอผลงานเพื่อ

จึงรางวัลเป็นกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนคิดเชิงสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้เยาวชนมีกระบวนการคิดในรูปแบบใหม่ๆ ใช้จินตนาการ ค้นหาสิ่งใหม่ นอกจากนี้ กิจกรรมดังกล่าวช่วยกระตุ้นการคิดเชิงบูรณาการ ทำให้มองเห็นภาพองค์รวมของปัญหา นำเรื่องต่างๆ มาพิจารณาอย่างมีความรู้ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ค้นหาแนวทางแก้ปัญหอย่างสร้างสรรค์ได้

เป้าประสงค์ประการสุดท้าย เพื่อให้เยาวชนนอกระบบการศึกษาร่วมแสดงความคิดเห็นในการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายเยาวชนในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ผ่านกิจกรรมนั้น ใช้การประชุมระดมความคิดโดยให้เยาวชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมกันเสนอแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของพวกเขาว่าจะทำอย่างไรให้พวกเขาตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม การเผยแพร่ความรู้ๆ การสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกัน

ผลการประเมินการฝึกอบรมในด้านการพัฒนาการคิดสรุปได้ว่า กิจกรรมประสบความสำเร็จในการกระตุ้นทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์และบูรณาการของเยาวชน ผู้เข้าร่วมแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับ การทำงานเป็นทีม และการคิดวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม ยังมีพื้นที่สำหรับการพัฒนาในด้านการสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ กิจกรรมนี้ยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยเยาวชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการคิด วิเคราะห์ และสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นระหว่างเยาวชนยังช่วยเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน

ผลการประเมินการฝึกอบรมในด้านทัศนคติต่ออาชีพเกษตรกรรมและเกษตรกรรมยั่งยืน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่น่าสนใจและท้าทาย โดยมองว่าเป็นอาชีพที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม สร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และเห็นว่าป็นอาชีพที่มีอนาคตสำหรับคนรุ่นใหม่ โดยเชื่อว่ายังคงมีโอกาสทางธุรกิจและมีช่วงเวลาทำงานที่ยืดหยุ่น และความท้าทายที่อาจดึงดูดคนรุ่นใหม่ได้ สอดคล้องกับข้อค้นพบของ สนั่น คำพิมพ์ และศุภวัฒนากร วงศ์ธนาสุ (๒๕๖๑) ที่ศึกษาเยาวชนกลุ่มตัวอย่างและพบว่าร้อยละ ๘๕ มีทัศนคติและค่านิยมเชิงบวกต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่า เยาวชนกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าเกษตรกรรมยั่งยืนสร้างประโยชน์แก่ระบบนิเวศและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และความร่วมมือในชุมชน ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตรกรรมและแนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน สรุปได้ว่ากิจกรรมกระตุ้นให้เกิดทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตรกรรมและการเกษตรกรรมยั่งยืน สอดคล้องกับ อภิญา จันทรประสิทธิ์ และพีรชัย กุลชัย (๒๕๖๔) ที่ใช้ศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคล้ายกับงานวิจัยชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการออกแบบกิจกรรมการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตรกรรม และผลการศึกษา พบว่ากลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีพฤติกรรม ความสนใจในอาชีพเกษตรกรรม และเกิดทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น

๓. ผลการศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

จากการรวบรวมความคิดเห็นของเยาวชนเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน พบว่า เยาวชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้และการพัฒนาในภาคเกษตรกรรม โดยเสนอแนวทางที่หลากหลายในการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

ในด้านการสร้างความตระหนักรู้ เยาวชนเน้นย้ำถึงความสำคัญของการเรียนรู้ เชิงปฏิบัติ เช่น การดูงานฟาร์มเกษตรอินทรีย์ และการใช้สื่อดิจิทัลที่น่าสนใจ อาทิ วิดีโอสั้นและอินโฟกราฟิก นอกจากนี้ ยังเสนอแนวคิดการเชื่อมโยงเกษตรกรรมกับชีวิตประจำวัน เช่น การส่งเสริมการทำเกษตรในเมืองและการจัดตลาดนัดสีเขียวในชุมชน รวมถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์และคำขวัญ (Slogan) ที่จดจำง่ายในการประชาสัมพันธ์

ในประเด็นการมีส่วนร่วม เยาวชนแสดงความสนใจในการมีพื้นที่เสนอหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้ และการมีโอกาสพบปะกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และเสนอให้มีการฝึกอบรมทักษะการตลาดและการขาย เพื่อให้เห็นโอกาสทางธุรกิจในภาคเกษตร และการมีส่วนร่วมในการประชุมหรืองานที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร

สำหรับการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เยาวชนเน้นการสร้างกลุ่มทั้งในชุมชนและออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้อย่างสม่ำเสมอ การสนับสนุนการเยี่ยมชมฟาร์มต้นแบบ และการพัฒนาระบบการขายผลผลิตออนไลน์ที่น่าเชื่อถือ

ผู้ศึกษาเห็นว่า ความตระหนักรู้ของเยาวชนเกิดจากการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ และการถูกกระตุ้นด้วยการใช้สื่อดิจิทัลที่มีเนื้อหา (content) ที่น่าสนใจ รวมถึงการที่เยาวชนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งประเด็นจากความเห็นของเยาวชนทั้งสามประการนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงและมีการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ Active Learning หรือการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ได้กำหนดแนวทางของหลักสูตรและการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง มีแปลงเกษตรสาธิต มีฐานการเรียนรู้ มีตลาดนัดเกษตรธรรมชาติ มีการสร้างเครือข่ายเกษตรกรในชุมชน ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปต่อยอดในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ส่วนความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อดิจิทัลที่น่าสนใจในการเรียนรู้นั้น เยาวชนสามารถเข้าถึงสื่อดิจิทัลได้ในหลายช่องทาง ซึ่งในกระบวนการฝึกอบรมที่ผู้ศึกษาได้ให้ความรู้ความเข้าใจกับเยาวชน โดยการนำเอาสื่อดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนและเกมออนไลน์มาผสมผสานในการจัดกิจกรรมอบรมในครั้งนี้ นอกจากนั้น ผู้ศึกษาได้เสริมสร้างประสบการณ์เพื่อพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์ ความคิดเชิงบูรณาการ และทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน โดยใช้วิธีการออกแบบความคิดในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผ่านกิจกรรมการสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรแปรรูปและการคิดต่อยอดเพิ่มมูลค่าสินค้า ผ่านช่องทางการตลาดดิจิทัล แนวคิดในการสร้างความตระหนักรู้นี้สอดคล้องกับ อกัญญา จันทรประสิทธิ์ และพีรชัย กุลชัย (๒๕๖๔) ที่ทำการศึกษาวิจัย

เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการออกแบบกิจกรรมการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตรกรรม กิจกรรมนี้เกิดจากออกแบบร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและเจ้าของสวนจันทร์เจ้าดำเนินการจัดกิจกรรมวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓ ณ สวนจันทร์เจ้า โดยมีกลุ่มเยาวชนเข้าร่วมจำนวน ๑๐ คน ใช้การทดลองปฏิบัติการ โดยออกแบบ ๖ ฐานกิจกรรมแบบ Active Learning และการสะท้อนสิ่งที่ได้รับโดยใช้เครื่องมือการตั้งคำถามและการสังเกต ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีพฤติกรรม ความสนใจในอาชีพเกษตรกรรม และเกิดทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น

ในประเด็นการมีส่วนร่วมของเยาวชนนั้น ความเห็นของเยาวชนสะท้อนว่าพวกเขาต้องการพื้นที่เสนอหัวข้อที่สนใจและต้องการเรียนรู้ในเรื่องที่สนใจ เช่น การทำการตลาดสินค้าเกษตร และต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือแผนงานด้านการเกษตรของชุมชน และการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น หน่วยงานหรือองค์กรที่จะสร้างกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยังยืนต้องเปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นเพื่อกำหนดหลักสูตรและกิจกรรม ให้ตรงความต้องการเรียนรู้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ซึ่งศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ได้กำหนดหลักสูตรและกิจกรรมฝึกอบรมโดยรับฟังความคิดเห็นของภาคีเครือข่ายในชุมชนและจัดทำหลักสูตรเป็นไปตามความต้องการของชุมชนภายใต้กรอบภารกิจของศูนย์ และจัดการศึกษาต่อเนื่องในรูปแบบกลุ่มสนใจ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียนที่มีการรวมกลุ่มกัน และการที่ศูนย์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่สำเร็จหลักสูตรเกษตรธรรมชาติและประสบความสำเร็จในการทำเกษตรกรรมเข้าร่วมเป็นวิทยากรในศูนย์ ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ แรงบันดาลใจให้ผู้เรียน ผู้ศึกษาพบว่าความคิดเห็นของเยาวชนในประเด็นการมีส่วนร่วมนี้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดกว้าง ซึ่งผู้ศึกษาออกแบบกิจกรรมการฝึกอบรมให้เยาวชนได้ร่วมกันคิด แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในทุกฐานการเรียนรู้ มีผู้ศึกษาทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการช่วยดึงความรู้และประสบการณ์จากเยาวชน และเสริมความรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนต่อยอดระหว่างเยาวชนด้วยกันเอง สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในงานวิจัยของกิตติพร สุขประสงค์ (๒๕๕๗) และสุภัทรชัย รินสาย และวชิ ปัญญาใส (๒๕๖๔) ที่เสนอให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

นอกจากนี้ เยาวชนเห็นว่าการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ควรมีการสร้างกลุ่มในชุมชน และบนช่องทางออนไลน์ด้วย เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้อย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น การสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ต้องดำเนินการทั้งในชุมชนของเยาวชนและออนไลน์ การเยี่ยมชมฟาร์มต้นแบบหรือแปลงเกษตรสาธิตเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการพบปะพูดคุยและสร้างเครือข่ายเกษตรกรได้ ผู้ศึกษาพบว่าศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ EEC และใกล้ชุมชน มีความพร้อมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของอำเภอบางละมุงและอำเภอใกล้เคียง จังหวัดชลบุรี ด้วยจุดเด่นของหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติจริง ความน่าเชื่อถือและความสำคัญของ

โครงการในพระราชดำริฯ มีทรัพยากรพร้อมทั้งแปลงสาธิตเกษตรธรรมชาติ ฐานการเรียนรู้ มีตลาดนัดเกษตรธรรมชาติซึ่งทำให้เกิดการรวมตัวกันของชุมชนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอบางละมุง การฝึกอบรมที่ผู้ศึกษาได้จัดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เยาวชนเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการมีเครือข่ายแบบตัวต่อตัว (Offline) นอกเหนือจากเครือข่ายบนโลกออนไลน์ และการได้เยี่ยมชมแปลงเกษตรสาธิตและร่วมกันคิด ร่วมกันลงมือปฏิบัติร่วมกับสมาชิกในกลุ่มในฐานการเรียนรู้ต่างๆ ทำให้เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการประกอบอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

แนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายในงานวิชาการขึ้นนี้ สอดคล้องกับหลักการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) ที่ช่วยพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนได้จริงตามที่ ชูติมา ถวัลย์ปรีดา และคณะ (๒๕๖๔) ได้ทำการศึกษาการนำชุมชนแห่งการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นกระบวนการหนึ่งในการนำมาเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งด้วยการเรียนรู้และความรู้ของชุมชน โดยให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ และนำความรู้ ทักษะ ความสามารถต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาชุมชนโดยยึดพื้นที่และความต้องการของชุมชนเป็นหลักสำคัญ โดยยกตัวอย่างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ๓ ชุมชนที่อยู่ใน ๓ ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย มาเป็นกรณีศึกษา

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

ผลการศึกษาเรื่อง การศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืนนี้ สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติต่อบุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑.๑ เนื่องจากศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน ทั้งในเชิงพื้นที่ที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ด้านการเกษตรของพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) มีการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนปฏิบัติและนำไปใช้ได้จริง ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมส่งเสริมการเรียนรู้ควรสนับสนุนให้ยกระดับศูนย์แห่งนี้เป็น “ศูนย์เพื่อความเป็นเลิศด้านเกษตรกรรมยั่งยืน” และให้ศูนย์สามารถบริหารจัดการกิจกรรมบางส่วนในรูปแบบศูนย์กำไร (Profit Center)

๑.๒ ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรของศูนย์ฯ วางแผนงานปรับปรุงภาพลักษณ์ของศูนย์ฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทุกคนเข้าถึงได้ง่าย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร โดยขอความร่วมมือและรับการ

สนับสนุนจากภาคีเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ให้สามารถมีงบประมาณในการปรับปรุงอาคาร สถานที่ ฐานปฏิบัติการการเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีมาตรฐาน มีความทันสมัย น่าสนใจและดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย

๑.๓ ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรของศูนย์ฯ ยกระดับองค์ความรู้ให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแบบ Active Learning โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจากภายนอกเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงานในการพัฒนาองค์ความรู้ดังกล่าว พร้อมทั้งเชิญชวนให้ผู้สำเร็จการศึกษาจากศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรมัตถุณาฯ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะเครือข่ายของศูนย์

๑.๔ ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรและเครือข่ายของศูนย์ฯ ดำเนินการจัดตั้ง “กลุ่มเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรมัตถุณาฯ” โดยมีวิสัยทัศน์และพันธกิจในการดำเนินงานแบบ “ทำได้จริง สร้างรายได้ รักโลก ผู้บริโภคปลอดภัย” และมีกลยุทธ์ในการนำ Platform Business, Big data และ Digital Innovation มาประยุกต์ใช้ในการสร้างอาชีพ

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารศูนย์เพื่อความเป็นเลิศด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในยุคดิจิทัล

๒.๒ ควรศึกษาในเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนเพื่อการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. การพัฒนาการคิด. พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพฯ : เทคนิค พรินต์, ๒๕๕๖.
พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, สำนักงาน. วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๑, ปทุมธานี : สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒๕๕๗.
สภาการศึกษา, สำนักงานเลขาธิการ. ดัชนีการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๓.
กรุงเทพฯ : ทริปเพิ้ล กรุ๊ป, ๒๕๖๔.
สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานความก้าวหน้า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๓. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : บริษัท ซีดี มีเดีย ไกด์ จำกัด, ๒๕๖๔.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

กิตติพร สุขประสงค์. “ปัญหาและแนวทางพัฒนาในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ”. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๗.
เกษตรและสหกรณ์, สำนักงานปลัดกระทรวง. “แผนส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)”.
ชล บุนนาคและคณะ. “โครงการประสานงานการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)”. เอกสารงานวิจัยส่วนบุคคล, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๑.
ณรงค์ อภัยใจ. “รูปแบบการบริหารจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมอาชีพสำหรับเด็กด้อยโอกาสโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ”. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๖๐.
นัยนา ดอมนาน, ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. “การเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์”. วารสารจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ปีที่ ๑๐ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓).
ปรารธนา ยิ้มสีใส. “การศึกษาความต้องการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาเยาวชนเกษตรกรผู้ประกอบการในเขตพื้นที่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๓.
ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรพัฒนาสัมพันธ์ระดับผู้บริหาร กองบัญชาการกองทัพไทย รุ่นที่ ๑๕. “เยาวชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างยั่งยืน”. เอกสารวิชาการ, หลักสูตรพัฒนาสัมพันธ์ระดับผู้บริหาร กองบัญชาการกองทัพไทย รุ่นที่ ๑๕, สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย, ๒๕๖๖.

วรรณรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, กชวร จุ่มมณี และ ระวี จูฑตศฤงศ์.

“การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับเด็กนอกระบบการศึกษา”. วารสารหาดใหญ่วิชาการ ๒๑(๑) ม.ค. - เม.ย. ๒๕๖๖, ๒๕๖๖.

ศักดิ์ชัย จันทะแสง. “การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามสำหรับการวิจัย”. วารสารวิชาการ ปทุมท. ๑๓(๑) : ๑ – ๑๕, ๒๕๖๗.

สนั่น คำพิมพ์ และ ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวิสุ. “ทัศนคติและค่านิยมของเยาวชนต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลภูพาน”. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติครั้งที่ ๑๙ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

สุดฉกาจ สุดแก้ว. “การศึกษารูปแบบการเรียนรู้การสร้างทักษะผู้ประกอบการของกลุ่มครูผู้สอน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยในประเทศไทยในบริบทการศึกษานอกระบบ (Non-formal education)”. ปรินญาการจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๖๓.

สุภัทรชัย รินสาย และ วจี ปัญญาใส. “การบริหารภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปัว จังหวัดน่าน”. Journal of Roi Kaensarn Academi Vol. 6 No.8 August 2021.

อภิญา จันทรประสิทธิ์ และ พิรัชย์ กุลชัย. “การออกแบบกิจกรรมการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตรกรรม สำหรับกลุ่มเยาวชน ตำบลโนนแดง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม”. Khon Kaen Agriculture Journal Suppl., ๑: (๒๐๒๑).

อริสา ประกอบดี. “การศึกษาศาภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงราย”. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพะเยา, ๒๕๖๒.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ปณดา เตชะทรัพย์อมร และ ทวีศักดิ์ นพเกสร, “หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Principles of Qualitative Research)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

[https://kb.hsri.or.th/dspace/bitstream/handle/](https://kb.hsri.or.th/dspace/bitstream/handle/11228/3607/Taweesak.pdf?sequence=๒&isAllowed=y)

[11228/3607/Taweesak.pdf?sequence=๒&isAllowed=y](https://kb.hsri.or.th/dspace/bitstream/handle/11228/3607/Taweesak.pdf?sequence=๒&isAllowed=y), ม.ป.ป.

วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG Move), ศูนย์. “Goal 4: Quality Education”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.sdgmovement.com/2016/10/06/goal-4-quality-education>, ๒๕๖๖.

ส่งเสริมการเกษตร, กรม. “เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://esc.doe.go.th/wp-content/uploads/2018/11/%E0%B9%08%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%A2%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B8%A2%E0%B8%B7%E0%B8%09.pdf>, ม.ป.ป.

สุภาพร แก้วถาวร, “การพัฒนาการคิด”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://secretary-science.mju.ac.th/government/25570522101243_science_secretary/Doc_2564050709_0808_237621.pdf, 2567.

ภาษาต่างประเทศ

Johnson-Hunter P. Educational Experiences of Habitual Entrepreneurs. Theses & Dissertations, 2004.

Lwoga et al. Managing indigenous knowledge for sustainable agricultural development in developing countries: Knowledge management approaches in the social context. Information Studies Programmer, School of Sociology and Social Studies, University of KwaZulu-Natal, South Africa, ๒๐๑๐.

Zeng, Z., & Honig, B. How Should Entrepreneurship Be Taught to Students with Diverse Experience? A Set of Conceptual Models of Entrepreneurship Education. In Models of Start-up Thinking and Action: Theoretical, Empirical and Pedagogical Approaches. DeGroote School of Business, McMaster University, Canada, 2016

ภาคผนวก

ผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ ความคิดเห็นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

เพื่อศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ ว่าได้มีการกำหนดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้บริหาร ครูและบุคลากร และการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เป็นอย่างไร เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์แห่งนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณฯ อาจารย์และวิทยากรประจำศูนย์ จำนวน ๕ คน และผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสตึก

แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide) เป็นดังนี้

๑. หลักสูตรการสอนด้านการเกษตรของศูนย์ มีรูปแบบเป็นอย่างไร
๒. การจัดการเรียนการสอนของศูนย์ มีรูปแบบเป็นอย่างไร
๓. สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีรูปแบบเป็นอย่างไร
๔. สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของศูนย์ มีรูปแบบเป็นอย่างไร
๕. ผู้บริหาร ครูและบุคลากร ของศูนย์ สังกัดหน่วยงานใด มีภารกิจหลักอย่างไร
๖. การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ของเยาวชน ใช้วิธีการใด

ผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในมิติทัศนคติ

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ว่าเยาวชนมีทัศนคติเชิงบวก หรือทัศนคติเชิงลบ อย่างไรต่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรยั่งยืน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เยาวชนนอกระบบการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรม “การสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน” จำนวนไม่ต่ำกว่า ๒๔ คน โดยให้ผู้ศึกษานั่งเป็นกลุ่มกับเยาวชน และสัมภาษณ์โดยให้ตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย พร้อมแสดงความคิดเห็น ในคำถามดังนี้

๑. อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่น่าสนใจและท้าทาย เห็นด้วย / ไม่เห็นด้วย อธิบายเหตุผลประกอบ

๒. อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคงและไม่น่าสนใจสำหรับคนรุ่นใหม่ เห็นด้วย / ไม่เห็นด้วย โปรดแสดงความคิดเห็นของคุณ

๓. เกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดแก่ไร่นา และระบบนิเวศ เมื่อคุณเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ก็จะได้รับประโยชน์ไปด้วย เห็นด้วย / ไม่เห็นด้วย โปรดแสดงความคิดเห็นของคุณ

๔. ผู้ศึกษาสังเกตการณ์ตอบคำถาม และบันทึกคำตอบโดยละเอียด

ผนวก ค

แบบสัมภาษณ์ ความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตความ
ตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกัน

ผู้ศึกษาแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นสามกลุ่ม และมอบหมายให้ผู้ศึกษาประจำกลุ่มจัดการประชุม
ระดมความคิดเห็นในประเด็น ดังนี้

กลุ่ม ๑ หลังจากที่ได้รับการอบรมและเข้าใจความสำคัญของเกษตรกรรมยั่งยืนแล้ว
หากต้องการให้คนในครอบครัว ญาติ เพื่อน คนในชุมชน เห็นความสำคัญของเกษตรกรรมยั่งยืนด้วย จะใช้วิธีใด

กลุ่ม ๒ หลังจากที่ได้รับการอบรมและเข้าใจความสำคัญของเกษตรกรรมยั่งยืนแล้ว ว่าลด
ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทำเป็นอาชีพได้ ผลผลิตปลอดภัยต่อสุขภาพ และต้องการชวนคนในครอบครัว
ญาติ เพื่อน ให้เริ่มทำเกษตรกรรมยั่งยืน จะชวนอย่างไร

กลุ่ม ๓ หลังจากที่ได้รับการอบรมและเข้าใจความสำคัญของเกษตรกรรมยั่งยืนแล้ว ว่าลด
ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทำเป็นอาชีพได้ ผลผลิตปลอดภัยต่อสุขภาพ และต้องการเผยแพร่ความรู้ให้คนในชุมชน
เห็นความสำคัญของเกษตรกรรมยั่งยืน และเข้าใจเกษตรกรรมยั่งยืน ใช้วิธีใดได้บ้าง

ในระหว่างการประชุมระดมความคิด ผู้ศึกษาทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการ (facilitator)
ช่วยดึงความรู้และประสบการณ์จากผู้เข้าร่วมอบรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ต่อยอดระหว่างผู้เข้า
อบรมด้วยกันเอง

เมื่อแต่ละกลุ่มประชุมระดมความคิดแล้ว กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจะต้องสรุปความคิดและนำเสนอ
แนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายเยาวชนในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม
ยั่งยืน ผู้ศึกษาดำเนินการสังเกตและบันทึกคำตอบ หลังจากที่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว ได้นำ
ข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ผนวก ง

โครงการฝึกอบรม “การสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนเพื่อพัฒนา อาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน”

หลักการและเหตุผล

โครงการนี้เป็นการดำเนินการตามแนวนโยบายของสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ที่ต้องการปฏิบัติการให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความมั่นคงของชาติ ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals - SDGs) ในเป้าหมายที่ ๔ ที่ต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากจำนวน ๑๗ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ และการจัดกิจกรรมครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในประเด็นของการสนับสนุนและสร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน

ปัจจุบันประเทศไทยมีเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาในโรงเรียนขั้นพื้นฐาน ประมาณ ๑.๔ ล้านคน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, ๒๕๖๖) ซึ่งมีความเสี่ยงที่จะเข้าสู่วงจรอันตราย ๓ เรื่อง คือ แรงงานรายได้ต่ำ เสี่ยงอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพ ค่าประเพณีโดยเฉพาะเด็กผู้หญิง และยุวอาชญากรที่ตกอยู่ในวังวนยาเสพติด และลักขโมย ดังนั้น กลุ่มเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะเพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นสามารถมีอาชีพและมีงานทำเพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี และหลุดพ้นจากภาวะวิกฤตและความเสี่ยงที่จะเข้าสู่วงจรอันตรายดังกล่าว

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จัดตั้งขึ้นเป็นศูนย์การเรียนรู้ภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นสถานที่ฝึกอบรมด้านการเกษตรแบบครบวงจรให้กับเยาวชนและประชาชนมาอย่างต่อเนื่อง คณะผู้จัดโครงการเล็งเห็นว่า ศูนย์ฯ มีศักยภาพที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะบ่มเพาะเยาวชนนอกระบบการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ให้มีทักษะอาชีพเกษตรกรรมเพื่อประกอบอาชีพได้จริง และเป็นจุดเริ่มต้นสร้างความเข้าใจความหมายของเกษตรกรรมยั่งยืน ว่ามิใช่เป็นการลงทุนประกอบกิจการเพื่อสร้างรายได้หรือผลกำไรที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แต่เป็นการทำการเกษตรที่สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดแก่ไร่นา และระบบนิเวศ ซึ่งเยาวชนเองในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ก็จะได้รับ ความอุดมสมบูรณ์ไปด้วย นั่นก็คือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามความเหมาะสม จากการมีอาหารที่ปลอดภัย บริโภค มีสุขภาพ และมีสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการอยู่อาศัย รวมทั้งมีรายได้จากการผลิตที่จำหน่ายในตลาดตามสมควร โดยลดภาระหนี้สิน และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก

คณะผู้จัดโครงการจึงได้ออกแบบการฝึกอบรมในรูปแบบฐานการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนนอกระบบการศึกษาได้เรียนรู้และทดลองทำการเกษตร ควบคู่ไปกับการเรียนรู้หลักการทำเกษตรกรรมยั่งยืนผ่านใบงาน เกมส์ ป้ายความรู้ การระดมความคิด และการนำเสนอ เพื่อให้เยาวชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ การคิด การตระหนักรู้ และการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกัน ได้เรียนรู้และทดลองทำการเกษตรและการแปรรูปผลผลิตในรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน และเห็นความสำคัญของการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ตลอดจนได้แรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อให้เยาวชนนอกระบบการศึกษา ได้มีกระบวนการเรียนรู้ การคิด การตระหนักรู้ และการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกัน
๒. เพื่อให้เยาวชนนอกระบบการศึกษาได้เรียนรู้และทดลองทำการเกษตรและการแปรรูปผลผลิตในรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน และเห็นความสำคัญของอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน
๓. เพื่อให้เยาวชนนอกระบบการศึกษามีส่วนร่วมสร้างสรรค์และออกแบบแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายเยาวชนในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

กลุ่มเป้าหมาย

เยาวชนนอกระบบการศึกษา ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน ที่มีอายุไม่เกิน ๒๕ ปี จำนวน ๒๔ คน

สถานที่จัดโครงการ

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

ระยะเวลา

วันเสาร์ที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๗

วิธีการอบรม

๑. การจัดกิจกรรมฐานการเรียนรู้แบบ Active Learning
๒. การนำเสนอ
๓. การถอดบทเรียน
๔. การระดมความคิด

กำหนดการอบรมและหัวข้อการอบรม

เวลา	กิจกรรม
เวลา ๐๘.๓๐ – ๐๙.๐๐ น.	-พิธีเปิด ชมวีดิทัศน์ และบรรยายพิเศษ โดย ผู้บริหารศูนย์ ฯ วัดญาณ -ผู้กล่าวรายงาน โดย ตัวแทนคณะผู้จัดอบรม
เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๐.๑๐ น.	กิจกรรม เตรียมความพร้อมเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน ละลายพฤติกรรม สร้างความคุ้นเคย การแบ่งกลุ่ม แบ่งบทบาทหน้าที่ และการแข่งขันที่ เกี่ยวกับองค์ความรู้เกษตรกรรมยั่งยืน พร้อมการสรุปทบทวน
เวลา ๑๐.๑๐ – ๑๐.๒๐ น.	พัก รับประทานอาหารว่าง
เวลา ๑๐.๒๐ – ๑๒.๐๐ น.	กิจกรรม ฐานการเรียนรู้ จำนวน ๓ ฐาน ประกอบด้วย ๑. ฐานปฎิบัติเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ๒. ฐานเพาะพันธุ์ต้นอ่อนทานตะวันเพื่อผลิตอาหารคุณภาพ ๓. ฐานแปรรูปน้ำสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ผู้เข้าอบรม ๓ กลุ่ม เวียนเข้าแต่ละฐาน
เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๒.๔๕ น.	รับประทานอาหารกลางวัน
เวลา ๑๒.๔๕ – ๑๒.๕๕ น.	กิจกรรมสนทนาการ
เวลา ๑๒.๕๕ – ๑๓.๑๕ น.	นำเสนอแบรนด์และแนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป
เวลา ๑๓.๑๕ – ๑๓.๔๕ น.	กิจกรรม การประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในมิติทัศนคติ
เวลา ๑๓.๔๕ – ๑๔.๐๐ น.	กิจกรรมสนทนาการ
เวลา ๑๔.๐๐ – ๑๔.๔๕ น.	กิจกรรม ร่วมสร้างสรรค์และออกแบบแนวทางการสร้างความ ตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายเยาวชนในการพัฒนา อาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน
เวลา ๑๔.๔๕ – ๑๕.๑๕ น.	พิธีปิดโครงการ

วิทยากร

อาจารย์ประจำศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร และคณะ
ผู้จัดโครงการฝึกอบรม

การประเมินผลโครงการ

การประเมินปฏิกิริยาโดยการสังเกตพฤติกรรมการให้ความร่วมมือของผู้เข้าอบรม เช่น การมี
ส่วนร่วมในกิจกรรม การซักถามปัญหา การตอบคำถาม เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เยาวชนนอกระบบการศึกษาได้ตระหนักรู้ มีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน
๒. เยาวชนนอกระบบการศึกษามีการคิดและทัศนคติที่ดีต่อการทำเกษตรกรรมยั่งยืน
๓. ได้แนวทางการจัดอบรมเยาวชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ที่ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร และศูนย์การเรียนรู้อื่นสามารถนำไปปรับใช้ในการอบรมเพื่อให้เยาวชนเห็นความสำคัญและสนใจประกอบอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืนได้

ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ช่วยผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษางานวิชาการ

๑. ผศ.ดร.นักรบ ระวังการณ์	ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษางานวิชาการ
๒. พันเอก วสันต์ รัตนบุญชู	ผู้ช่วยผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษางานวิชาการ

ผู้บริหารและคณาจารย์ที่ปรึกษางานวิชาการ

๑. พลตรี ชยุตรา เสริมสุข	ผู้อำนวยการสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๒. พันเอก อาชวกุล กาญจนาคม	รองผู้อำนวยการสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๓. พันเอก ศักดาวุฒิ กุมารสิงห์	รองผู้อำนวยการสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๔. พันเอก กฤษมกล ธรรมานุกูล	ผู้อำนวยการกองวิทยาการ สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๕. นาวาเอก ยุทธพงษ์ นพกุลสถิตย์	ผู้อำนวยการกองการศึกษา สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๖. พันเอก วสันต์ รัตนบุญชู	นปท. ประจำ สปท. ช่วยปฏิบัติราชการ สจว.สปท.
๗. พันเอกหญิง พัชรินทร์ สุนทรวรรณ	รองผู้อำนวยการกองวิทยาการ สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๘. พันเอก วราทิตย์ บุญประสพ	รองผู้อำนวยการกองการศึกษา สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๙. พันเอกหญิง อนุรักษ์ อ่ากลิน	หัวหน้ากองสนับสนุน สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๑๐. นาวาโทหญิง สมันตา วีรกุล	หัวหน้าวิจัยและพัฒนาหลักนิยม กองวิทยาการ
สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๑๑. พันตรี ธวัชชัย รัตนจันทา	ประจำแผนกวิจัยและพัฒนาหลักนิยม กองวิทยาการ
สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

รายชื่อสมาชิก
คณะผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔
กลุ่มที่ ๒

เรื่อง : การศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษา
เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน

๑. นายกิตติเมศร์ กรพัฒนสวัสดิ์	เลขที่ ๔
๒. นายโมษิต ฝาประจำ	เลขที่ ๖
๓. นายณัฐพงศ์ หรุจิตรวัฒนา	เลขที่ ๑๓
๔. พ.อ.หญิง ณัฐพร อาทรธรรมคุณ	เลขที่ ๑๕
๕. นายธิตี โอภาสเอี่ยมขจร	เลขที่ ๒๔
๖. นางสาวพรทิวา วิจิตรโกเมน	เลขที่ ๓๖
๗. นางสาวพารันตี โพธิ์ทักษิณ	เลขที่ ๔๓
๘. นายภูริต ชาญเศรษฐิกุล	เลขที่ ๔๔
๙. พ.อ.หญิง มัญชุสา ขุนทอง	เลขที่ ๔๕
๑๐. นายวิชาญ ชีระสืบสกุล	เลขที่ ๕๑
๑๑. น.อ. สมชาย ก้านบัวแก้ว ร.น.	เลขที่ ๕๙
๑๒. น.ต. สมชาย เกตุใหม่	เลขที่ ๖๑
๑๓. นางสาวสุภาวดี คำจัน	เลขที่ ๖๘
๑๔. นายอภิพงศ์ ศานติเกษม	เลขที่ ๗๒
๑๕. นางสาวอริศรา สีนอุดม	เลขที่ ๗๓